

T.C
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

DADALOĞLU ŞİİRLERİ'NİN DEĞERLER EĞİTİMİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ VE ORTAOKUL SOSYAL
BİLGİLER DERS KİTAPLARI İÇİN ŞİİR ÖNERİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ahmet BEBEK

Niğde

Mayıs,2020

T.C

NİĞDE ÖMER HALİDEMİR ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

DADALOĞLU ŞİİRLERİ'NİN DEĞERLER EĞİTİMİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ VE ORTAOKUL SOSYAL
BİLGİLER DERS KİTAPLARI İÇİN ŞİİR ÖNERİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet BEBEK

Danışman: Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA

Niğde

Mayıs,2020

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “ DADALOĞLU ŞİİRLERİ’NİN DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ VE ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARI İÇİN ŞİİR ÖNERİLERİ” başlıklı bu çalışmamın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. ..../...../.....

İMZA

ÖĞRENCİNİN ADI VE SOYADI

DADALOĞLU ŞİİRLERİ'NİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ DEĞERLER ÖĞRETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖZET

Değerler toplumun temel yapı taşı oluşturulan en önemli unsurların başında gelmektedir. Bu sebepten dolayı milletlerin varlıklarını devam ettirebilmeleri için, sahip oldukları milli, manevi, ahlaki, kültürel değerleri korumaları gerekmektedir. Değerlerin hafızada tutulması, yeni kazanımlarla ve içeriklerle zenginleştirilerek yeniden hayata aktarılması toplumlar için büyük bir güç kaynağıdır. Bu sebepten dolayı toplum hafızasında yer eden maddi ve manevi değerlerin devamlılık göstermesi önem taşımaktadır. Bu yüzdendir ki toplumları bilinçlendiren ve bir arada tutan temel değerlerin hafızalarda sürekli tekrarlanarak gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir. Bu aktarımı en verimli olarak ta eğitimle verebiliriz. Değerler eğitimi çağımızda da farklı kategoriler altında yapılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı ise; Dadaloğlu şiirlerindeki değerleri analiz etmek ve bu değerler doğrultusunda, ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarında yer verilmesi için Dadaloğlu şiirlerinden seçilmiş; kültürümüze ait ve kültürel öğelerimizi aktaran milli, manevi ve ahlaki değerlerimize uygun, değerlerimizi kapsayan şiir örneklerinde bulmaktır.

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı ve iki boyutlu olarak tasarlanan çalışmanın birinci boyutunda; Dadaloğlu şiirlerindeki değerler tespit edilmiş ve analiz edilmiştir. Bu bölümde belge tarama ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Öncelikle araştırma da 2017 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler Öğretim programı, 2017 yılında yayınlanan ilkokul ve ortaokul Sosyal Bilgiler Taslak Öğretim Programı incelenip, bu programlardan çıkarak bir değerler listesi oluşturulmuştur.

Yapılan çalışmanın ikinci bölümünde ise, doküman incelemesi ve belge tarama yöntemiyle elde edilen şiirlerin uzman görüşü istenen akademisyenler tarafından değerlendirilmesi istenmiştir. Şiirleri inceleyerek puanlama yapan uzmanlardan gelen veriler, Lawshe tekniği ile incelenmiş ve kapsam geçerlilik oranlarının bulunması

için değerlendirmeye alınmıştır. Yapılan değerlendirmeler için sosyal bilgiler eğitimi alanında toplam 10 akademisyenin görüş ve düşüncelerinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın sonunda Dadaloğlu şiirlerinin toplumumuzun hafızasında yer edinmiş ve hâlâ varlığını koruyan birçok değere sahip olduğu görülmüştür. Bu yönüyle Dadaloğlu şiirleri Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı'nın ders kitaplarında kazandırılmasını istediği değerler bakımından oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Bu eserlerin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması bakımından başucu eseri olduğu sonucuna varılmıştır.

AN EXAMINATION OF DADALOĞLU POEMS IN TERMS OF VALUES EDUCATION IN SOCIAL STUDIES

ABSTRACT

Values are one of the most important elements constituting the basic building block of a society. For this reason, nations need to protect their national, spiritual, moral and cultural values in order to continue their existence. Keeping values in mind, enriching them with new objectives and content, and transferring them to life is a great source of power for societies. Therefore, it is important that the tangible and moral values that take place in the memory of the society should continue. That is why the basic values that raise awareness and keep societies together must be constantly repeated in memories and passed on to future generations. We can ensure this transfer in the most efficient way through education. Values education is carried out under different categories in our age.

The purpose of this study is to analyze the values in Dadaloğlu poems and to provide examples of Dadaloğlu poems that are appropriate for our national, spiritual and moral values that pass on our culture and cultural elements in order to be included in middle school social studies textbooks.

Employing the qualitative research method, the study was designed in two phases. In the first phase, the values in Dadaloğlu poems were determined and analyzed. Document review and document analysis methods were utilized in this phase. First, the Social Studies Curriculum, published in 2017, and the Elementary and Middle School Social Studies Draft Curriculum, published in 2017 were examined, and a list of values was developed based on these programs.

In the second phase of the study, expert opinions of the poems obtained by document analysis and document review methods were asked from academicians so that the poems would be evaluated. The data received from experts who scored the poems after examining them were analyzed with the Lawshe technique, and evaluated to find the content validity rates. The opinions and thoughts of 10 academicians in the field of social studies education were used for the evaluations.

The study results revealed that Dadaloğlu poems have a place in the memory of our society and include many values that still preserve their existence. With this aspect,

Dadaloğlu poems is very rich in terms of values that the Republic of Turkey Ministry of Education wants the students to attain from their textbooks. It was concluded that these works are bedside works in terms of their use in social studies textbooks.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	I
JÜRİ ONAY SAYFASI	II
ÖZET	III
İÇİNDEKİLER.....	VII
1.GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Sınırlılıklar	7
1.5. Varsayımlar.....	8
1.6. Tanımlar.....	9
2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	10
2.1. Çalışılan Konu İle İlgili Kurumsal Çerçeve.....	10
2.1.1. Avşarlar ve Dadaloğlu	10
2.1.2. Dadaloğlu'nun ilham kaynakları	16
2.1.3. Değer Nedir?	17
2.1.4. Değerlerin Sınıflandırılması	18
2.1.5. Değerler Eğitimi Ve Önemi	20
2.1.6. Değerler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi.....	23
2.1.7. Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar:	23
2.1.8. Ortaokul öğrencilerine metin hazırlarken uygulanması gereken adımlar	26
2.1.9. Konu İle İlgili Yapılan Çalışmalar	27
2.1.10. Yurt içinde yapılan çalışmalar	28
3.YÖNTEM.....	30
3.1. Araştırmanın Modeli	30
3.2 Verilen Toplanması	31
3.3 Verilerin Analizi.....	33
4. BULGULAR VE YORUM	37
4.1. Adalet	37
4.2. Aile Birliğine Önem Verme.....	39
4.3. Bağımsızlık	40
4.4.Bariş	41
4.5. Bilimsellik.....	42

4.6. Çalışkanlık	43
4.7. Dayanışma	43
4.8. Duyarlılık	44
4.9. Dürüstlük	45
4.10. Estetik	46
4.11. Eşitlik	47
4.12. Özgürlük	47
4.13. Saygı	48
4.14. Sevgi	49
4.15. Sorumluluk	50
4.16. Tasarruf	51
4.17. Vatanseverlik	51
4.18. Yardımseverlik	52
ORTAÖĞRETİM DERS KİTAPLARI İÇİN ŞİİR ÖNERİLERİ	53
5. Sınıf ders kitapları için şiir önerileri	53
5.1. Birey ve Toplum	53
5.1.1. Saygı ve eşitlik	56
5.1.2. Adalet	58
5.2. Kültür Ve Miras	60
5.3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler	64
5.4. Bilim Teknoloji ve Toplum	66
5.4.1. Bilimsellik	67
5.4.2. Dürüstlük	68
5.5. Üretim, Dağıtım Ve Tüketim	69
5.6. Etkin Vatandaşlık	70
5.6.1. Adalet	70
5.6.2. Vatanseverlik	71
5.6.3. Bağımsızlık	71
5.7. Küresel Bağlantılar	72
6. Sınıf Ders Kitapları İçin Şiir Önerileri	73
6.1. Biz Ve Değerlerimiz	73
6.1.1. Vatanseverlik	74
6.1.2. Yardımseverlik	75
6.1.3. Adalet	76
6.1.4. Barış	76

6.2. Tarihe Yolculuk	77
6.2.1. Vatanseverlik.....	77
6.3. Yeryüzünde Yaşam	78
6.4. Bilim Ve Teknoloji Hayatımızda	79
6.4.1. Bilimsellik.....	80
6.5. Üretiyorum, Tüketiyorum, Bilinçliyim.....	80
6.6. Yönetime Katılıyorum	81
6.6.1. Adalet.....	83
6.6.2. Bağımsızlık	85
6.7. Uluslararası İlişkilerimiz	86
7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Şiir Önerileri	87
7.1. İletişim Ve İnsan İlişkileri	87
7.2. Türk Tarihinde Yolculuk	89
7.3. Ülkemizde Nüfus	91
7.4. Zaman İçinde Bilim.....	94
7.5. Ekonomi Ve Sosyal Hayat.....	96
7.5.1. Vatanseverlik.....	97
7.6. Yaşayan Demokrasi.....	98
7.6.1. Adalet.....	100
7.7. Ülkeler Arası Köprüler	101
Şiir-1 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	103
Şiir-2 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	104
Şiir- 3 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	106
Şiir-4 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	108
Şiir-5 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	110
Şiir-6 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	112
Şiir-7 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	114
Şiir-8 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	116
Şiir-9 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	118
Şiir-10 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	120
Şiir-11 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	122
Şiir-12 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	124
Şiir-13 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	126
Şiir-14 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	128
Şiir-15 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	130

Şiir-16 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	132
Şiir-17 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	133
Şiir-18 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	135
Şiir-19 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	136
Şiir-20 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	138
Şiir-21 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	140
Şiir-22 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	142
Şiir-23 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	144
Şiir-24 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	146
Şiir-25 Kapsam Geçerlilik İndeksi.....	147
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	150
5.1. Sonuç.....	150
5.2. Öneriler.....	160
KAYNAKÇA	162

1.GİRİŞ

Araştırılan çalışmanın bu bölümünde araştırmanın konusu tanıtılmış, problem durumu tanımlanmıştır. Araştırmaya ait derleme sunulmuş, araştırmanın amacı ifade edilmiştir. Ayrıca araştırmanın önemi ve araştırmayla ilgili tanımlamalara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Milletlerin kendi benliklerini koruması, bu benlikleri gelecek nesillere aktarması için maddi ve manevi değerleri kullanması gerekmektedir. Bu değerler milletimizin özünden süzülerek gelir ve geçmişten bugüne, bugünden de geleceğe aktarılır. Milletlerin varlıklarını güçlü bir şekilde devam ettirebilmeleri bu değerlerin başarılı bir şekilde aktarımına bağlıdır. Bir millette aidiyet ancak beraberce inşa edilmiş ortak bir geçmiş, kültür, tarih ve aynı düşüncelere, fikirlere sahip olmakla gerçekleşir. Değerlerin korunarak gelecek nesillere aktarılması, toplumları diğer toplumlardan ayıran ve yığın olmaktan kurtaran ana faktörlerden biri olarak gören Çetin (2010: 124) “Toplumda tek başına yer kaplayan bir bireye değerler aktarılır ve içselleştirmesi sağlanırsa bu birey, kendisine toplumda ortak kültür paydaları çerçevesinde yer bulur” diyerek değer aktarımının toplumsal birlikteliğin sağlanmasındaki önemini ve amacını belirtmiştir. “Eğitim ve öğretim kurumlarında ki temel amaçlarımızdan birisi de toplumda yer edinmiş olan değerleri, değer yargılarını bir sonraki nesle aktarmaktır. Bu aktarım ise milli eğitimimizin okullarda okutulacak dersler için hazırladığı programlar çerçevesinde açık ya da kapalı olarak yapılmaktadır” (Altun, 2003: 10).

Milli eğitimimizin temel amaçlarından biri de değerleri gelecek nesillere aktararak bireylerde istendik davranışlar meydana getirmektir. Yani eğitim sayesinde bireyde değerler davranışa dönüştürülmelidir. Bireyin davranışlarına, düşüncelerine etki etmeyen değerler bir anlam ifade etmemektedir. Toplumsal değerlerimizin davranışlarımıza ve düşüncelerimize etki etmesi de ancak bu değerlerin içselleştirilmesiyle olacaktır. Değerlerimizi içselleştiren bireyler topluma uygun hareket eder ve birey üzerinde toplumsal baskı, toplumsal çatışma en alt düzeye iner. “Toplumsal devamlılığın sağlanabilmesi için o toplumda yaşayan her bireyin topluma ait değerleri içselleştirmesi gerekmektedir. Eğer bireyler toplumsal değerleri içselleştirmezse, toplumun bir arada yaşaması zorlaşacak ve toplumsal düzende

sorunlar ortaya çıkacaktır’’ (Akbaş, 2004: 86). Değerlerin içselleştirilmesi bireyin sosyalleşme sürecini oluşturmaktadır. Bu sosyalleşme oluşumu bireyin ailesinden başlayarak toplumsal her alanda gerçekleşir. Toplumsal değerleri içselleştiren birey yaşadığı toplumun bir parçası haline gelir ve durum bireyin düşünce yapısına etki eder. Bu sayede birey, toplumsal çevresini düzenler ve anlamlandırır.

Bu nedenlerden dolayı milletler sahip oldukları değerleri korumak ve gelecek nesillere aktarmak zorundadır. Değerlerin zaman içerisinde yıpranması ve zarar görmesi milletler için felakete sebep olabilir. Yeni içeriklerle güçlendirilen değerlerin topluma kazandırılması ve gelecek nesillere aktarılması kolaylaşır. Topluma yeniden kazandırılan değerler milletler için çok büyük bir güç kaynağıdır. Maddi ve manevi değerlerin toplum hafızasında saklanması ve süreklilik göstermesi milli birlik ve beraberlik için oldukça büyük bir öneme sahiptir. Bu sebeple toplumların özünden süzülerek gelen ve toplumların temel yapı taşı oluşturulan değerlerin hafızada tekrarlanarak canlı tutulması gerekmektedir. Toplumsal değerlerin, o topluma ait kültürü desteklediği ve toplumsal düzenin oluşmasını sağladığına birçok araştırmada yer verilmiştir. Ayrıca değerler toplumların oluşturduğu hükümetleri, okulları, toplumsal verimliliği ve sosyal refahı etkilemiştir. Genel olarak bakıldığında zaman değerlerini koruyan, geliştiren ve gelecek nesillere aktaran toplumların gelişmişlik düzeyi de yüksektir. Toplumsal yapıya ve düzene bu denli etkisi olan değerlerin oluşması ve korunarak gelecek nesillere aktarılması şansa bırakılmamalıdır (Akbaş, 2004: 80).

Edebi eserlerimiz incelendiği zaman bu eserlerin değerlerin oluşmasında, korunmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir yer tuttuğunu görmekteyiz. Yazarlar, kendi milletlerinin değerlerini yansıtır okurlarda bunlara okuyarak edinir, içselleştirir. “Edebi eserlerimiz bireysel ve toplumsal hayatımıza etki eder ve bizleri iyiye, güzele, doğruya yönlendirir. Bu sayede bireylere yeni değerler kazandırma noktasında telkinlerde bulunur ” (Kavcar, 1999: 6). Gelecek nesillere aktarılacak olan edebi eserlerin kültürümüze ait olan değerleri yansıtması oldukça önemlidir. Çünkü gelecek nesillerimizde yetişecek olan bireyler bu değerleri içselleştirecek, davranışlarına yansıtacak ve kişiliğine yön vererek karakterini oluşturacaktır. “Edebi eserlerimizin önemli özelliklerinden biride toplumlara ait değerleri yaşatması ve gelecek nesillere aktarmasıdır. Bu sebeple ana dil öğretiminde

başat materyal olarak kullanılan metinler değerler aktarımında önemli bir yere sahiptir” (Özbay ve Tayşi, 2011: 24).

Günümüz eğitiminde üzerinde en çok durulan konulardan biride değerler eğitimidir. “Bilimsel ve teknolojik gelişmeler, değişimler beraberinde toplumsal değişimi de getirmiştir. Bu değişim ise değer öğretiminin önem kazanmasını kaçılmaz kılmıştır. Bireylerin davranışları incelendiği zaman bu davranışların temelinde değerlerin yattığı görülmektedir” (Demircioğlu, Tokdemir, 2008: 71). Ülkemizde yapılan araştırmalar incelendiği zaman bu araştırmaların değerler ve değerler eğitimi konusunda öğretmen görüşlerine dayanan ve bireylerde ki değer tercihlerini belirlemeye yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir (Balcı, Yelken 2010; Yılmaz 2009 ve Sarı 2005).

Milli eğitimimizin temel amaçlarından biri de kültürümüzün özünü oluşturan değerleri öğrencilere kazandırmaktır. “Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek” ve “hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek” (MEB, 2005: 1). Ayrıca Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programının özel amaçları içerisinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri maddelerinin açıklamalarında değerler eğitiminin gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca temel becerilerle verilmek istenen kazanımlarda değer eğitimiyle ilgili ifadeler yer verilmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’yla okuduklarını ve izlediklerini anlayan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, girişimci, sorumluluk üstlenen, durumları, olayları ve bilgileri kendi birikimleriyle eleştirmeyi, sorgulamayı alışkanlık haline getiren milli değerleri içselleştirmiş ve estetik zevk kazanmış bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında bulunan metinlerin taşınması gereken özellikler belirtilmiştir. Bu özellikler içerisinde en önemli olanlardan biride Sosyal Bilgiler Öğretim programlarının milli değerlerimize uygun olmasıdır. “Ders

kitaplarında yer verilecek olan metinlerde kültürel ve ahlaki değerlerimize, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı ifadeler bulunmamalıdır ”, “Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insani değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır” ,“ Metinler, öğrencilere duyarlılık kazandırmalı ve kişisel gelişimlerine katkı sağlamalıdır ” ve “Millî, kültürel ve ahlaki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır”, “İnsani değerleri gözeten, insan hak ve özgürlüklerine saygı duyan bir yapıda olmalıdır” (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2006: 56-57). Buradan da anlaşılacağı gibi Sosyal Bilgiler Ders kitabında yer alan metinler milli olmalı, kültürümüzden izler taşınmalı, insani değerlerle çelişmemeli ve bu değerlere uygun olmalıdır. Yeni yayınlanan ilköğretim programında yer verilen tematik yaklaşımda değer öğretimi gerekli kılmaktadır.

Değer eğitimi ve aktarımı yönüyle Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiği zaman, dini ahlaki, sosyal ve milli manevi değerlerin oluşturulmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında alanın değer öğretimine önemli katkıları görülmüştür. Dadaloğlu şiirlerini sosyal bilgiler dersi değer aktarımı açısından incelediğimiz zaman “Dadaloğlu şiirleri okulların her kademesinde öğrenci düzeyine göre indirgenerek planlı bir biçimde okutulmalı, Dadaloğlu şiirleri sayesinde milli ve manevi değerlerimizin gelecek nesillere aktarılması, kazandırılması sağlanmalıdır. ” Değerlerin oluşum süreçleri incelenerek, değerlin geçmişten bugüne değişimi, değişim nedenleri, geçmişte yaşamış ve toplumda yer etmiş önemli kişiler ve bu kişilerin hayatları öğrencilerde değer oluşumu noktasında önemli bir unsurdur. Sosyal bilgiler dersinde öğrenciler içerikte bulunan eserler yoluyla toplumda yer edinmiş olan önemli değerleri öğrenir kavrar, öğrendiği değerleri karşılaştırır, okuduğu eserdeki şahısları olayları inceleyerek kendisi için çıkarımda bulunabilir. Değer eğitimi ve öğretimi için edebiyatımızda birçok edebi eser bulunmaktadır. Bunun başında ise Dadaloğlu şiirleri gelmektedir. Dadaloğlu şiirlerinde yer alan milli manevi değerlerimizi yansıtan birçok öge bulunmaktadır. Bu öğeler geçmişten günümüze süzülerek Türk milletinin temel düşüncesini ve yapısını anlatan, kimliğini oluşturan birçok değeri içerisinde barındırmaktadır.

Dadaloğlu şiirlerinde toplumsal hayatın ve devlet hayatının düzenlenebilmesi için elde edilmesi gereken bilgi, tecrübe ve değerler, bunlara nasıl ulaşılabileceği ve toplumsal hayatımızı düzenlerken nasıl kullanılacağına yer verilmiştir. Sosyal

hayatımızın olmazsa olmazı olan ahlak kuralları, görgü kuralları, değerler gelecek nesillere bu edebi eserlerle de taşınabilmektedir.

Bu çalışmada Dadaloğlu şiirlerindeki değerler tespit edilmiş ve bu değerler ışığında Sosyal Bilgiler Öğretim Programının amaçları ve kazanımları da dikkate alınarak, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için şiir önerilerinde bulunulmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma Dadaloğlu'nun şiirlerini sosyal bilgiler dersinin içeriğinde bulunan değerler açısından ve ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın genel amaçları ve kazanımları da dikkate alınarak sosyal bilgiler ders kitapları için şiir önerileri sunmak amacıyla yapılmıştır. Dadaloğlu şiirlerinde yer alan yerli ve milli değerlerimizin sosyal bilgiler değerleriyle olan ilişkisini ortaya çıkarılmak hedeflenmiştir. Ortaokul sosyal bilgiler (5, 6 ve 7. Sınıflar)'da yer alan değerlerimizi gelecek nesillere daha somut ve anlaşılır aktarmak için Dadaloğlu şiirlerine başvurulmuş ve ortaokul ders kitapları için şiirler önerileri verilmiştir. Dadaloğlu şiirlerinde çokça yer verilen birlik, beraberlik, kardeşlik, dostluk, dürüstlük, vatan ve millet sevgisi, genel ahlaki değerler sosyal bilgilerin özel ve genel amaçlarında bulunan kendisini tanıyan ve empati kurabilen, eleştirel düşünen bireyler yetiştirmeye yönelik olduğundan dolayı, sosyal bilgiler dersinde bulunan değerlerin aktarımı için kullanmaya uygundur. Bu araştırma sosyal bilgiler dersinde bulunan değerlerin gelecek nesillere daha sağlam ve anlamlı bir şekilde aktarılması için Dadaloğlu şiirlerinin incelenmesini ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders kitapları için şiir önerilerine yer verilmiştir.

Bu doğrultuda çalışmada, aşağıdaki sorulara cevap aranmış ve ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda öneriler sunulmuştur:

1. Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB)'in yayınlamış olduğu öğretim programlarında, öğrencilerde kazandırılması hedeflenen değerlerin, Dadaloğlu şiirlerinde yer alma durumu nasıldır?
2. Dadaloğlu şiirlerinde tespit edilen değerlerin eserlere ve edebi türlere göre dağılımı nasıldır?
3. Dadaloğlu şiirlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlere uygunluğu nasıldır?

4. Dadaloğlu Şiirlerinde yer alan değerler Şiirlerde nasıl tanımlanmaktadır?
5. Dadaloğlu Şiirlerinde tespit edilen bu değerlerden yola çıkararak, Dadaloğlu Şiirlerinin ortaokul sosyal bilgiler ders kitabına uygunluğu ve uygulanabilirliği ne durumdadır?

1.3. Araştırmanın nemi

Dünya tarihi incelendiği zaman birçok devlet kurulmuştur. Bu devletler milli kimlik oluşturmak ve varlıklarını devam ettirmek için çeşitli yöntemler izlemişlerdir. Özellikle de birçok farklı ulusu bünyesinde bulunduran imparatorluklar bu yöntemi izlemişlerdir. Milli kimlik oluşturmak için ortaya çıkarılan kullanılan en önemli yöntemlerden biri edebiyatla olmuştur. Çünkü büyük imparatorlukları bir arada tutmak için ortak bir paydaya ihtiyaç vardır. Tarihsel süreç incelendiği zaman Büyük İskender çok büyük bir alanda hâkimiyet sağlamış ve farklı kültürlerden insanlara hükmetmiştir. Doğu ve Batı kültürünü himayesi altında bulunduran Büyük İskender imparatorluğunu korumak ve bir arada tutmak için eğitime ve ortak paydalar oluşmasına önem vermiştir. Doğu ve Batı kültürünü sentezleyen İskender ortak bir kültür kaynaşması olan Helenizm'in ortaya çıkmasına ve gelişmesine katkı sağlamıştır. Öte yandan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği' de (SSCB) çok geniş bir coğrafya da hüküm sürmüştür. Hüküm sürdüğu coğrafya da kalıcı olmak isteyen SSCB kalıcılığı sağlamak için edebiyat, kültür, spor gibi yeni ve ortak birliktelik sağlayacak yöntemler gelişmiştir. Bu dönemde yetişen en önemli edebiyatçı olarak Cengiz Aytmatov öne çıkmaktadır. SSCB döneminde yaşayan Aytmatov SSCB coğrafyasında ortak bir kültürün oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. Osmanlı Devleti'ne baktığımız zaman ise Osmanlı Devleti hükmettiği geniş coğrafyayı bir arada tutmak ve devamlılığı sağlamak için "İstimalet" politikası uygulamıştır. Bu politikayla Osmanlı Devleti fetih ettiği yeni bölgelerde din, vicdan, dil gibi konularda serbestiyetlik tanıımıştır. Bu politika da Osmanlı Devleti'nin uzun süre fethettiği yerlerde kalıcı olmasını sağlamıştır.

Ülkemize baktığımız zaman, ülkemizde yaşayan insanlar birçok farklı kültürel öğelere ve değerlere sahiptir. Ülkece sahip olduğumuz bu farklı değerler bizi bir arada

tutmakta ve kültür birlikteliği sağlamaktadır. Ayrıca kültürel birlikteliği sağlamak ve korumak için farklı ve yeni ortak noktalar bulmak bizleri birbirimize daha sağlam ve güçlü kenetleyecektir. Bu ortak noktalar sporla, edebiyatla, halk oyunları, halk müzikleri ile sağlanabilir. Burada Dadaloğlu şiirlerine baktığımız zaman edebi eserler sayesinde ortak bir payda oluşturabiliriz. Öğrencilerde ortak bir kültür oluşturmak için ilköğretim ve ortaokul düzeyinde en etkili dersler ilköğretim Türkçe ve Sosyal Bilgiler dersleridir. Bu derslerin içeriğinde verilecek olan edebi eserler, tarihi değerler ortak kültürün oluşması bakımından oldukça önemlidir.

İlköğretim sosyal bilgiler dersinin temel amaçlarının başında vatanını milletini seven, çalışkan, dürüst, güvenilir, yardımsever, haklarını ve sorumluluklarını bilen iyi vatandaş yetiştirmek gelmektedir. Sosyal bilgiler ders kitabının içeriği bu doğrultuda düzenlenmiştir. Sosyal Bilgiler Dersinin bu amaçları da ancak değer aktarımı sayesinde sağlanabilir. Çünkü değerler bir milletin geçmişten günümüze örf, adet, gelenek, görenek ve yaşayışları sonucunda yazılı ve sözlü olarak oraya çıkmıştır. Bireylerin değerleri içselleştirerek hayatına aktarmasında sosyal bilgiler dersine çok büyük bir pay ve görev düşmektedir. Çünkü sosyal bilgiler dersinde bulunan öğrenme alanları değerlerimizi doğrudan yansıtan ve içeriğinde barındıran bir yapıya sahiptir. Bu değerleri bireylere doğrudan aktarmak zor ve soyut olacağından dolayı değerlerimizi bireylere daha somut şekilde aktarmak için edebi eserlerimizin kullanımı oldukça fayda sağlayacaktır.

Dadaloğlu şiirlerinde bulunan öğelerin birçoğu milli kültürümüzü ve değerlerimizi yansıtmaktadır. Şiirlerde bulunan öğeler sosyal bilgiler de bulunan değerlerle eşleşmektedir. Bu yönüyle Dadaloğlu şiirlerinin sosyal bilgiler dersinde değer aktarımında kullanılması bireylerin değerleri daha kolay anlayıp içselleştirmesini daha da kolaylaştıracaktır. Bu araştırma edebi eserlerimizden biri olan Dadaloğlu şiirlerinin sosyal bilgiler dersi değerlerini aktarmada son derece faydalı olacağını ortaya koymasından ele alınmıştır.

1.4. Sıvrhlıklar

Bu çalışma;

- Dadaloğlu şiirleriyle,

- Araştırmacı tarafından, 2017 yılında yayınlanan İlkokul ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2017 yılında yayınlanan İlkokul ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Programı,
- Dadaloğlu Şiirlerinin, ortaokul (5, 6, 7) sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alması için oluşturulan Şiirlerin uygunluklarının tespit edilmesi için görüşlerine başvurulan 10 uzman görüşü ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Bu çalışmada;

- Araştırmacı tarafından, 2017 yılında yayınlanan İlkokul ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2017 yılında yayınlanan İlkokul ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Programı, 2017 yılında MEB'in değerler listesi sunduğu Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelenerek hazırlanan değerler listesinin, Milli Eğitim'in öğrencilere kazandırmak istediği değerleri yansıtmaması bakımından yeterli olduğu;
- Dadaloğlu Şiirlerinin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alması için oluşturulan Şiirlerin uygunluklarının tespit edilmesi amacıyla görüşlerine başvurulan uzmanların, bu Şiirleri hiçbir etki altında kalmadan, istekli ve ayrıntılı bir şekilde değerlendirdikleri;
- Şiirlerin tespiti ve ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarına uygunluğunun saptanması için oluşturulan veri toplama araçlarının çalışmaya uygun olduğu varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Değer: “1. Bir nesnenin önemini belirten soyut ölçü, bir şeyin karşılığı, kıymeti. 2. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey. 3. Bir toplumun maddi ve manevi öğelerinin tamamını içine alan sosyal, kültürel, ekonomik değerler bütünü.” (Türk Dil Kurumu [TDK], 2015, s. 483).

Değerler Eğitimi: “ Bir toplumda yaşayan çocukların ve gençlerin topluma ait değerleri keşfederek geliştirmelerini ve kendi düzeylerine göre ilerlemelerini hedefleyen eğitimsel gayretler ”(UNESCO, www.livingvalues.net).

Tema: 1. Asıl konu, temel motif, ana konu 2. Edebiyat (ed.) Öğretici ve edebi bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş, tem, ana konu 3. Müzik (müz.) bir besteyi oluşturan temel motif, ana konu (TDK, 2015).

Uzman görüşü: Nitel alanlarda yapılan araştırmalarda uzman görüşlerine ihtiyaç duyulması halinde, uzmanlardan toplanan verilerin istatistiksel verilere dönüştürülmesi için, araştırmacının hazırlamış olduğu formları uzmanların doldurarak geri dönüt sağlamasıyla elde edilen veri toplama yöntemidir (Karakuş, 2010).

Nitel araştırma: Nitel verilerin toplanmasında kullanılan gözlem, görüşme, ve doküman analizine dayanan, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik bir yöntemin izlendiği araştırma türüdür.

Lawshe tekniği: Nitel alanda yapılan bir araştırmanın kapsam geçerlilik oranını ve kapsam geçerlilik indeksini uzman görüşlerine dayalı olarak nicel istatistiksel verilere dönüştürmede kullanılan bir yöntemdir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Çalışılan Konu İle İlgili Kurumsal Çerçeve

2.1.1. Avşarlar ve Dadaloğlu

Kendisi hakkında inceleme, araştırma yapılacak kişi ister bir edebiyatçı olsun, isterse tarihi değiştiren büyük bir lider; yapılacak ilk iş o kişinin yaşadığı dönemin tarihsel ve toplumsal olaylarına göz atmak; incelenen insanın kişiliğini oluşturan, içinde yetiştiği toplumun kimi özelliklerini irdelemek olmalıdır. Eğer, bu yapılmazsa yapılan inceleme de sığ olur ve sağlıklı bilgilere ulaşılmasını engeller. Bu nedenle Dadaloğlu'nun yaşamı ve şiirlerinden önce onun Dadaloğlu olmasını sağlayan tarihsel kimi gerçekleri öncelikle göstereceğiz.

Dadaloğlu'nun 18. Yüzyıl (yy.) sonlarında doğmuş, 19. yy. ikinci yarısında ölmüş olduğu konusunda tüm araştırmacılar birleşmiştir. Yüzyılımızdan çok da eskilerde yaşamadığı da biliniyor. Buna rağmen yazılı hiçbir kaynaktan yaşamı üzerine kesin bilgilere rastlanmadığı gibi, şiirleri de cönklerde yer almıyor. Öteki halk ozanlarında olduğu gibi, obası ile oradan oraya göçerken, sazının eşliğinde söylediği türkülerin, anlattığı ileri sürülen öykülerin günümüze kadar ağızdan ağıza geçerek ulaştığına inanılmaktadır.

Gerçekte, elimizde ki kaynaklarda Dadaloğlu'nun okur-yazar olup olmadığına ilişkin de bir bilgi yok. Onunla ilgili bilinenlerin tümü söylentilere dayanıyor. Araştırmacılar ise bu tür söylentilerin akla yatkın olanlarını belirleyip görüş birliğine vararak, üzerinde az çok birleştikleri bir hayat öyküsü ortaya çıkarmışlar. Günümüzdeki tüm Dadaloğlu şiirlerini içinde toplayan kitaplardaki yaşam öyküsünün kaynağı bu söylentilerdir.

Burada halkın Dadaloğlu'na efsaneleşen bir yaşam öyküsü yakıştırdığını da özellikle belirtmeliyim. Çünkü sözlü geleneğimiz bunu yapmaya yatkın...

Örnekte Oya Adalı'nın 1973 yılında yayımladığı Dadaloğlu adlı yapıtının son sözleri:

“ Bulgar dağı, Kozan dağı, Aladağ, Binboğa, Gâvur Dağı, Çukurova böyle anlattılar. Dadaloğlu'nun öyküsünü bana. Duydum yüreğimde sevincini, acısını, ben de sizlere ilettim...”

Asıl adı Veli olan Dadaloğlu'nun Oya Adalı tarafından kaleme alınan beş bölümlük yapıtta aktarılan efsane yaşamı şiirlerle örülü, halk kaynaklarından beslenen bir yaşam.

Bizde halk bilim çalışmaları ancak Cumhuriyet ile başlamıştır. Bu nedendir ki Dadaloğlu gibi ozanlara ilişkin çalışmaların yayım tarihi de bu döneme rastlar. Bu kaynaklarda Dadaloğlu'nun doğum tarihi ilk zamanlar 1765, 1790-1791 olarak verilmişse de daha sonraları 1785 tarihinde birleşilmiştir. Ölüm tarihi de doğum tarihi gibi farklılıklar gösterirken 1868 tarihinde görüş birliğine varılmıştır. Şiirlerinden yola çıkarak onun seksen üç yıllık bir yaşamının Toroslar çevresinde geçtiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Yine şiirleri bize Çukurova, Kahramanmaraş, Gaziantep, Niğde, Kırşehir ve Sivas gibi illere kadar bu yaşamın uzandığını söylüyor.

Çadircı anlamına gelen “dadal” sözcüğünden adını aldığı inanılan Dadaloğlu'nun babası, Âşık Musa, da bir halk şairiymiş. Annesi ise Veli'yi doğururken ölmüş.

Yerleşik yaşamı seçmek yerine göçebe bir yaşam sürdüren, yerleşikliğe karşı 200 yıl kadar direnen Recepli Avşarlarından olması, onun Toroslar çevresinde dolaşıp durmasını da beraberinde getirmiş. Bu süreçte obalar arası birçok çatışmaya karıştığı da belirtiliyor kimi kaynaklarda. Sonunda padişah fermanını dinlemeyen bu göçebe toplumu, kendisini yerleşik hayata geçirmek isteyen Osmanlı ordusunu karşısında bulmuş.

İşte, yukarıda kısaca yaşamını aktarmaya çalıştığım Dadaloğlu türkülerinde ağırlıklı olarak yaşadığı bu olayları, obasına yapılan baskıyı ve bu baskıya karşı direnişleri, alışkın olmadıkları bir yaşam biçimine zorlanmanın acılarını aktarır. Bu olgular karşısındaki duygularını dile getirirken öfkesini, kinini oç alma isteğini de dışa vurmaktan kaçınmaz. Kimi araştırmacılar onun direnme, boyun eğmeme karşı koyma gibi öğeleri işlemesi nedeniyle Köroğlu geleneğine bağlı olduğunu söylerse de bize kadar ulaşan şiirleri dikkatle okunduğu zaman, Dadaloğlu'nun şiirlerinde ölçüsü kaçırılmış bir kana susamışlık, ortalığı içinde cesetlerin yüzdüğü bir kan gölüne çevirme isteğinin olmadığı görülecektir.

Bir başka deyişle Dadaloğlu savaşlara dâhil olmayıp fakat yakından takip eden zorunlu olmadıkça sazını bir kıyıya bırakıp silaha sarılmayan bir ozan olduğu için Köroğlu'na benzemez. Köroğlu savaşçıdır ve bizzat kendisi savaşmayı seçmiştir.

Köroğlu şiirlerinde birinci tekil kişi” ben” söylemini kullanırken, Dadaloğlu birinci çoğul kişi “biz” söylemini kullanmayı seçmiştir.

Türklerin Anadolu’ya girdikleri tarih olarak bilinen 1071 Malazgirt Savaşı’ndan sonraki yıllarda Anadolu’ya göç eden Avşarlar, Anadolu Selçuklu Devleti’nce küçük gruplara ayrılmış ve birbirinden uzak uç bölgelere yerleştirilmiştir. Böylelikle Anadolu Selçuklu Devleti savaşçı ruha sahip Avşarlardan korunmaya, onları tehlike olmaktan uzaklaştırmaya çalışmıştır. Buna rağmen Karamanoğullarının devlet kurmasında Avşar’ ların yardımcı oldukları söylenmektedir

Tarihsel süreç içinde Osmanlı’lar için bir sorun olan Avşar’lar 13. yy. yaşanan ikinci göç dalgasıyla İran üzerinden Anadolu’ya gelerek Adana, Niğde, Kayseri, Sivas, Malatya, Maraş, Halep çevrelerinde göçebe yaşamı sürdüren Türkmen boylarının en çetin olanıdır. Yaşam alanı olarak seçtikleri topraklarda kendileri gibi göçebe yaşamı sürdüren başka topluluklarda olduğu için sık sık aralarında çatışmalar çıkarmıştır. Bu tür çatışmaların temel nedeni, Avşar’ların, yöreyi başka toplulukla paylaşmak istememesidir. Aslına bakılırsa Türkmenlerin Anadolu’ da yerleşik hayatı benimsemeleri Selçuklu Devleti döneminde başlamıştı fakat göçebe yaşamını sürdürmeye direnenlerle baş etmenin olanağı yoktu.

Tek geçim kaynağı hayvancılık olan bu topluluklar, yaylakları, kışlakları paylaşmamak bir yana, insan olmanın getirdiği kimi nedenlerle de kendi aralarında anlaşmazlıklara düşüyor, en kötüsü de, göç sırasında geçtikleri yerlerde yerleşik düzeni seçen köylülerin hayvanlarını çalıyor, ekili topraklara sürüleri sokarak talan ediyor; dağlarda ise kervanları soyuyorlardı.

Aralarında Osmanlı yönetimi ile çok iyi ilişkiler kurup, yönetimle iyi geçinen, orduya asker veren, komutanlık rütbesi alan oba beylerinin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Ancak, istendiği zaman bulunamayan, yeri, yurdu tam anlamıyla belirsiz olan ve başına buyruk yaşayan bu savaşçı toplulukları denetim altına almak olanaksızdır.

Osmanlı yöneticileri onlara belli bir bölgeye yerleşip orada yaşamaları, toprağa bağlanmaları için sürekli baskı yapar; birbiri ardına fermanlar gönderir, obalara oturacakları yerleri gösterir, ama kısa bir zaman sonra yerleştirildiği obanın ortalıktan yok olduğunu görürmüş. Obaların sayısı kalabalık olduğu içinde Osmanlı Devlet memurlarının yapabilecekleri pek bir şey de yoktur aslında.

13. yy. da ikinci göç dalgasıyla Anadolu'ya gelen Avşar'ların bir kısmı yeniden İran'a dönmüş ve geniş bir araziye hükmetmiştir. Burada da Nadir Şah'ın 1736'da kurduğu Afşar Hanedanlığının kurulmasına destek veren ve yardımcı olan önemli bir güç olarak varlıklarını sürdürdükleri söylenenler arasındadır.

Geriye dönmeyip Osmanlı topraklarında kalanların yerleşik hayata geçmesi için 200 yıla yakın bir zaman uğraşan Osmanlı Devleti başarısız olunca bölgeye bir ordu göndermek zorunda kalır. Dadaloğlu'nun obasını da içine alan Recepli Avşarları göçebeliği bırakıp yerleşik düzene geçmek istemeyen ve Osmanlı ya uzun süre direnen bir Türkmen obasıdır.

Göçebelik yerleşik düzeni seçenler için özlenen bir yaşam şekliymiş gibi algılanabilir. Yemyeşil çayırların olduğu kırlarda çadırlar, bakımlı hayvanlar, develer, davarlar, koyunlar, kuzular... Atların üzerinde eli silahlı yiğit, yağız delikanlılar. Pınar başlarında, dere boylarında allı yeşilli giyinmiş, türküler söyleyerek gezinen, yanaklarından kan damlayan güzel kızlar... Özgürlüğün sınırsız kullanıldığı dağlar, tepeler, çam ormanları ve cıvıl cıvıl ötüşen kuşlar...

Çizilen bu pembe bir tablonun arka bahçesi ise, yoklukları, çaresizlikleri, hastalıkları ile sanıldığından da ürkütücü ve karanlıktır. Çünkü insanların doğayı egemenliği altına alma mücadelesinde konar-göçer yaşam oldukça ilkel ve geri bir yöntemdir. Yaşanılan coğrafyanın gerektirdiği bir çözüm bulma olasılığı oldukça çok olmasına karşın, bulunan bu çözümün edilgenliği de göz ardı edilmemelidir. Havanın durumuna göre yer değiştiriliyor; geçim kaynağı hayvancılık olduğu yaylaklar aranıyor; en önemlisi de geçici olarak konaklanan toprak pislik içinde kaldığından hastalıklara yol açacağı için, sağlık nedenleriyle yer değiştiriliyor. Yoksa düşlendiği gibi günü gün etmek, gezmek, eğlenmek için değil.

Yerleşik düzenin yanında göçebelik yaşamının sıkıntıları, yoklukları, acıları sayılamayacak derece çoktur. Yine de insanoğlunun alışkanlıklarından, gelenek ve göreneklerinden kopması sanıldığı kadar kolay değildir. Bu nedenle bu yaşamı seçmek zorunda kalanlar çok acı çekmiştir.

Bir başka yönüyle de göçebelik yaşam tarzını seçenleri, göçebelikten daha ileride bir yaşam tarzı olan yerleşik düzene geçirmek için zorlamak, dayatmak bir özgürlük kısıtlamasını da içinde barındırıyor. Baskıcı yönetim karşısında kendi seçimlerini belirlemek için, sesini yükselttiği için yakınlık duyduğumuz

Dadaloğlu'nun göçebelik gibi bir ilkel yaşam tarzını savunduğunu unutmamalıyız. Dadaloğlu'nun savaşı ileri bir düzene geçmenin değil; tam tersine, alıştığı düzenin değişmemesi içindir.

Recepli Avşarları, Dadaloğlu doğmadan önce de Osmanlı yönetimiyle çelişen bir topluluktu. 1703'te, Toroslardaki yaylalarda ve kışlaklarda sürekli huzursuzluk çıkardıkları, hırsızlık yaptıkları ve kervanları soydukları gerekçesiyle Suriye'nin Rakka bölgesine Osmanlı yönetimince sürülmüşlerdi. Yaylaklarda yaşamaya alışmış, hayvancılıkla geçinen bu topluluğun çok sıcak bir bölgede yaşaması düşünülemezdi bile. Bu yüzden çok sıkıntıya düşmüşler. Üstelik obadan birkaç insan da nedensiz yere ölüverince, neleri var neleri yoksa toplayıp soluğu Toroslardaki yaylaklarda almışlar.

Ne var ki, çevre topluluklarla ilişkileri düzelmek yerine iyiden iyiye gerilmiş. Yine çevrede ki yerleşik düzeni seçenler, bunların, ekili alanlarına zarar verdiğini, hırsızlık yaptığını, kervan soyduğunu ileri sürüp yakınmaya başlamışlar. Atları, develeri, koyunlarıyla oradan oraya göçen bu insanlarla, toprağa bağlanmış yerleşik insanlar arasında sürekli çatışmalar yaşanmaya başlanmış.

1712 yılında yönetimce yeniden Rakka'ya sürülmüşlerse de, aradan çok zaman geçmeden gerisin geri dönerek Toroslara gelmişler.

Yaşamlarında ve dünyayı algılamalarında çok fazla bir şey değişmeden Recepli Avşarları hakkında padişah fermanları yine birbirini izlemiş. Osmanlı Devleti'nin güçleriyle savaşmaktan kaçınmayan Recepli Avşarlarının bir bölgeye yerleştirip, göçebelikten vazgeçirmek Osmanlı Devleti'nin bu bölgedeki en önemli sorunlarından birisi olmuş. Devletle olan çatışmaları, obalarının içinde ki savaşçı ruhu daha da pekiştirmekten başka bir işe yaramamıştır.

Dadaloğlu 1785'te böylesi bir gerginlik ve çatışma ortamında göçebeliği devam ettiren bir obanın çocuğu olarak dünyaya gözlerini açar. Seksen üç yıl kadar süren uzun yaşamı boyunca Osmanlı Devleti'nin yönetimine altı padişah gelir geçer: I. Abdulhamit (1774-1789), III. Selim (1789-1807), IV. Mustafa (1807- 1808), II. Mahmut (1808- 1839), I. Abdulmecit (1839-1861), Abdulaziz (1861-1876).

Kanuni' den sonra Osmanlı Devleti'nin içinde girdiği gerileme sürecini (dönemini) yaptığı yenileşme hareketleriyle yavaşlatmaya durdurmaya çalışan, iç çözümleri önlemek, zayıflayan merkezi otoriteye karşı başına buyruk davranan bölgesel yönetimlerin oluşmasını engellemek için çaba harcayan padişahlar,

göçebeleri belli bölgelerde iskân etmelerini, devlete vergi ve asker vermelerini sağlamak için sayımdan geçirmeye uğraş verirler. Dadaloğlu ve obası tüm bunlara karşı direnerek, yayladan yaylaya kaçarak, yeri geldiğinde Osmanlı askerlerine karşı savaşarak çok zor bir yaşam sürer. Dadaloğlu “Ferman padişahınsa dağlar bizimdir” diye nida atmasına neden olan büyük acıyı ise Abdülaziz’ in 1865 yılında kurup, komutanı Derviş Paşa’ ya geniş yetkiler verdiği ve göçebe sorununu kökünden çözmek için bölgeye gönderdiği “Fırka-i İslahiye” karşısında tadar.

- Bizim Dağlar Çam Ardıçlı Meşeli
- Kozanoğlu Destanı 1
- Aşağıdan Yusuf Paşa'm Geliyor
- Dostun Bahçesine Yâd El Değmesin
- Bizim Yaylamız Otlı Olur
- Yedi İklim Dört Köşeyi Dolandım
- Dedi (Ben Sana Ne Yaptım)
- Beni Del'eyleri Bu Ah-u Zarlar
- Biter Kırşehir'in Gülleri Biter 1
- Dumanlıdır Aladağ'ın Lanı
- Hakk'ın Kandilinde Ben Bir Sır İdim
- Diyarbakır Dağı Dumandır
- Dadaloğlu İle Gâvur Kızı
- Bomboş Geldik Kaman'a
- Gelir (Yürü Bire Yürü)
- Dadaloğlu İle Kral Kızı
- Hurşit Bey İle Mahmihri
- Sökün Geldin Şu Cihana Beriden
- Yine Bir Dilbere Meyil Aldırdım
- Avşarların Tecirliyle Kavgası
- Aslımı Sorarsan Avşar Soyundan
- Müşköl Halınan (Yaz Gelip De
- Yaz Bahar Ayları Geldi Yerişti
- Kader Böyle İmiş
- İp Kalmadı Salıncağa Takacak

- Kozanoğlu İle Necip Paşa
- Fadime (Bilmem Kùçük Amma)
- Kozanoğlu Destanı 5
- Turnam Katar Katar Sefere Varın
- Yine Baş Kaldırdı (Ali Oğlu)
- Karalar Karalar Ünlü Karalar
- Kùçük Al'oğlu (Bozok Han'dan)
- Yürü Bire Pınarbaşı 1
- Efendim Beyim Ediyor Fikri Bazı
- şöyle Bir Güzelin Sallanışını
- Yalancı Dünyaya Geldim Geleli 2
- Kızılırmak (Kara Koyun)
- Kelep Kelep Olmuş Dostun Zülüfü
- Gene Göründü Anavarza Kalesi
- Yaz Bahar Ayında Pek Etti Gitti
- Gecebaş Geldi De Nerde Kışladı
- Hasan Paşaoğlu Kozanoğlu Döğüşü
- Fırsatı Ganimet Bildi Kötüler
- Kozanoğlu Destanı 3
- Sende Bir Gümanım Var Çiçek Dağı
- Hey Ağalar Hey Paşalar Hey Beyler
- Ne Kaldı (Selam Söylen)
- Binboğa'da Koçdağı'nı Gözeder 1

2.1.2. Dadaloğlu'nun ilham kaynakları

Dadaloğlu şiirlerini oluştururken kendisine ilham kaynağı olarak geleneksel kùltürü, yaşadığı çevreyi ve yaşadığı dönemde meydana gelen olayları ele almıştır. Dadaloğlu'nun içinde yaşadığı Avşar toplumu konar-göçer bir yaşam sürdüğü için Dadaloğlu'nun birbirinden farklı konulara değinmiştir. Dadaloğlu ve aşireti birçok farklı ilde bulunduğu için Dadaloğlu şiirlerinde birçok farklı bölgeye, şehre ait eserler,

kültürel öğeler bulmak mümkün olacaktır. Yaşadığı dönemdeki yöneticiler, halk, yaşanan bölge ve özellikleri Dadaloğlu şiiirlerinde yer almaktadır.

Dadaloğlu'nun eserlerine ilham kaynağı olan milli şiiir ve gurur, doğa ve insan anlayışı çok eski çağlara dayanır. Onun yaşam ve düşünce felsefesini köklü kültürel değerler oluşturmaktadır. Dadaloğlu şiiirlerinde kültürel öğelere yer sıkça yer verir. Bunun nedeni ise Dadaloğlu gibi şiiirlerin kendisini milletin bir parçası, milletin bir çocuğu olarak görmesi yatmaktadır.

2.1.3. Değer Nedir?

Ne olduğu konusunda uzmanlarca üzerinde henüz ortak bir tanıma varılamamış olan “değer” kavramı, Türkçe Sözlükte “Bir nesnenin önemini belirten soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. Bir toplumun maddi ve manevi öğelerinin tamamını içine alan sosyal, kültürel, ekonomik değerler bütünü” (Türk Dil Kurumu, 2015) şeklinde tanımlanmaktadır. Değer sözcüğü birçok farklı bilim alanında kullanılmaktadır ve bu alanların hepsi için ayrı anlamlar ifade etmektedir. Bunun için TDK'nın ek olarak vermiş olduğu değer tanımları değer kavramını daha anlaşılır kılacaktır.

Bilgin (1995, s.83)'e göre “Değer, genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçek olarak kullanılan olgulardır. Değer kavramını ilk kez Znaniecki Sosyal bilimlerde kullanmıştır. Bu kavram Latince kıymetli olmak veya güçlü olmak anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiştir.”

Değerleri her şeyden önce toplumun en küçük yapı taşı diye nitelendirebileceğimiz bireyin davranışları üzerindeki etkisiyle açıklamak gerekirse; değer, “Davranışlarımıza rehberlik eden ilkelerimiz ve temel inançlarımızdır, yapılan eylemlerin iyi ya da istenilen olarak belirlendiği standartlar” şeklinde açıklamıştır (Halstead ve Taylor, 2000, s.169).

İnsan, anlayan ve anlamlandıran bir canlı olarak, bir anlamlar ve bu anlamların içinde yoğurulduğu bir değerler dünyasında yaşar. Bu sebeple insanlar, hem kendilerine hem diğer şeylere bu açıdan değerlerden bakar (Günay, 2006).

Demircioğlu ve Tokdemir değer kavramını şu şekilde tanımlamıştır: “Duyuşsal alanımızda yer alan değerler, bireyin düşüncelerini ve yaptığı eylemlerini

etkileyerek onlara yön veren bir zihinsel olgudur. Toplumsal alanda meydana gelen değişimler ve gelişimler değer öğretiminin yeniden ele alınmasını sağlamış ve değer öğretiminin önemini bir kez daha gündeme getirmiştir. Bireylerin sergilediği değerlere bakıldığı zaman bu davranışların temelinde değer ya da değerler olduğu görülmüştür” (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s.71). H. Hökelekli’ ye göre ise değerler, “Davranışlarımıza yol göstererek rehberlik eden inançlarımızdır. Sergilediğimiz davranışların estetikliğini, güzelliğini ve ahlakiliğini belirlemeye yarayan kriterlerdir” (2011, s.285).

“Toplumda var olan ortak değerlerin toplumsal birliktelikteki rolü yadsınamayacak kadar çoktur. Geçmişten bugüne toplumsal olarak ortaya koyduğumuz amaçlarımız, inançlarımız, ortak düşüncelerimiz ortak değerlerin ürünüdür” (Alyılmaz, 2014, s.77). Değerlere ilişkin olarak Dökmen ise; “ Toplumda ki bireylerin bir arada yaşayabilmeleri için ortak değerlere ihtiyacı vardır. Bireyler içselleştirdikleri değerlerle yaşamını biçimlendirir ve diğer insanların içiresinde kendisine yer edinebilir. Bireyler sahip olduğu değerler sayesinde, mensubu olduğu toplumdaki diğer insanların davranışlarını yorumlayabilir ve tahmin edebilir” (Dökmen, 200, s.3).

“Toplumların varlıklarını devam ettirebilmeleri için değerlere ihtiyacı vardır, değerler sayesinde toplum özgün¹leşir ve diğer toplumlardan farkını ortaya koyar, yani değerler toplumları birbirinden ayırt eder ve bu ayrımın sürekli olmasını sağlar” (Yapıcı, Kutlu ve Bilican, 2012, s.31-45).

“Değerler ait oldukları toplumlarda da farklılık gösterebilir. Toplumlar aynı değerlere sahip olabilir fakat bu değerlere verdikleri önem derecesi farklı olabilir” (Reboul, 1995, s.365-366).

2.1.4. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerleri sınıflandırılmasındaki temel amaç araştırmaların daha kolay yapılmasıdır. Değer kavramının tanımında olduğu gibi değerlerin sınıflandırılmasında da birçok farklı görüş vardır. Bu görüşler içinde öne çıkanına bakacak olursak ilk olarak Spranger’ in değer sınıflandırmasından söz etmek gerekir. Psikoloji alanında değer sınıflandırması ilk olarak Spranger tarafından 1928 yılında yapılmıştır.

Spranger değerleri; iktisadi, siyasi, sosyal, dini, estetik ve teorik (ilmi) 6 başlık altında toplamıştır. Spranger değerlerin her birey ya da toplum için farklı önceliklere sahip olduğunu belirtmiştir. Değerlerin açıklamaları ise şu şekildedir:

1. Teorik (Bilimsel, İlmi) Değer: Gerçeği araştırarak bulmayı ve önem vermeyi, bilgiyi, sorgulamayı, eleştirel düşünmeyi kapsar. Bilimsel açıdan değerli olan bireyler, deneysel, akılcı, entelektüeldir.
2. İktisadi (Ekonomik) Değer: Bu değer yargısı yararlı ve pratik olana önem vermektedir. Hayatımızda ekonomik değerleri önemsememiz gerektiğini savunur.
3. Estetik Değer: Bireyin deneyimlerini, seçimlerini, kabullenmelerini içerir. Birey, yaşamı olayların bir farklılığı olarak görür ve bu birey için toplumda sanat olmak zorundadır.
4. Sosyal Değer: Bireyin toplumsal ve bireysel ilişkilerini içermektedir. Diğer bireylere karşı bencil olmamayı, onların başarılarına sevinmeyi, onlara yardım etmeyi kapsamaktadır. Sosyal değer için bireyin ulaşabileceği en yüksek nokta insan sevgisidir.
5. Siyasi(Politik) Değer: Gücü, yetkinliği, liderliği, karizmayı vb. değerleri içermektedir. Bireyin sahip olduğu gücü, etkisi, karizması her şeyin üzerinde yer almaktadır.
6. Dini Değer: Dünya hayatı ve evrenle ilgili değerleri kapsamaktadır. Bu değer yargısına sahip olan bireyler için evren bir bütündür ve kedisini bu bütünlüğün bir parçası olarak kabul etmektedir.

Kinnier & Kernes ve Dautheribes (2000) ise, dünyadaki tüm dinleri, laik kurumları ve uluslararası kuruluşlarla ilgili belgeleri inceleyerek oluşturdukları değerler listesinde şu değerlere yer vermişlerdir: “gerçeği arama, adaleti arama, kendini koruma ve kendine saygı gösterme, kendini övmeme veya benmerkezci olmama,” “davranışlarından sorumlu olma ve vicdanına göre hareket etme, tüm insanlar arasındaki bağımlılığa saygı duyma, başkalarına yardım etme, diğerleri için saygılı, hoşgörülü ve bağışlayıcı olma, başkalarına zarar vermeme, çevreyi ve diğer canlıları korumak”.

Bir başka çalışmada ise, Özlem (2002), felsefe tarihindeki değer tartışmalarından yola çıkarak öznelci ve nesnelci bakış açılarından yola çıkılarak yapılan

sınıflandırmaları birleştirme yoluna gitmiş ve değerleri 5 ana başlık altında toplamıştır. Bunlar: “1. Hazcı (Hedonist) Değerler (olumlu: haz, olumsuz: acı), 2. Bilgisel Değerler veya Bilgi Değerler (olumlu: doğru, olumsuz: yanlış), 3. Ahlaksal Değerler (olumlu: iyi, olumsuz: kötü), 4. Estetik Değerler (olumlu: güzel, olumsuz: çirkin), 5. Dinsel Değerler (olumlu: sevap, olumsuz: günah).

Kahle tarafından geliştirilen “Değerler Listesi” isimli çalışmada ise, değerler önem sırasına göre sınıflandırılmıştır. Kahle değerleri üç grupta toplamaktadır. Bunlar: Hazcı (hedonik) değerler, empatik değerler, kendini gerçekleştirme (Daghfous *vd.* 1999, s.317).

Fernandes ise 1999 yılında yaptığı çalışmasında, değerleri daha ayrıntılı gruplandırarak sekiz başlık altında toplamıştır. Bunlar: Etik değerler, organik değerler, dinlenme ile ilgili değerler, ekonomik değerler, politik değerler, bireysel değerler, entelektüel değerler, manevi değerler (Fernandes, 1999).

Ketenci 1997 ise, yaptığı çalışma da değerlerin; insani değer “dil, bilgi, sanat”, toplumsal değerler “ adalet, laiklik”, etik değerler “ adil olmak, dürüst olmak”, milli değerler, burjuva değerleri, batılı- doğulu değerler, evrensel değerler, İslami değerler, tarihi- turistik değerler başlıkları altında ele almış ve incelenebileceğini belirtmiştir.

Doğan (2007, s.313-134), değerleri toplumsal, ulusal ve küresel değerler olarak sınıflandırırken Ünalın (2005, s.35) ise, değerleri beşeri/insani (onur, şefkat, sevgi, adalet, saygı gibi), milli (vatan, bayrak gibi) ve ideolojik (şehitlik, gazilik, kahramanlık gibi) üç gruba ayırmıştır.

2.1.5. Değerler Eğitimi Ve Önemi

Yüzeysel olarak eğitim, bireyi toplumun istediği şekilde yetiştirmesi ve kültürlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Toplumların geleneklerini, göreneklerini, örf, adetlerini ve varlığını devam ettirmesinin yegâne yolu da budur. Kendi genetik yapısına uygun karakterde bireyler yetiştiremeyen toplumlar ve sahip oldukları kültürel birikimler, gelecekte kendine yer bulamayacak; balsa da başka toplumların ve kültürlerin boyunduruğu altında, silik bir yaşama mahkûm olacaktır. Başka bir deyişle milletlerin varlıklarını devam ettirmelerinin kültürlerini gelecek nesillere aktarmakla olacağı aşikârdır. Kültürün en önemli yapı taşı ise değerlerdir. Çünkü toplumlarda var olan değerler toplumların kültürlerinin gelişim yönünü belirler. Bir

toplumda var olan kültürel öğeler değerler anlam kazanır, güçlenir ve gelecek nesillere aktarılır. Milletlerin ve toplumların kalıtsal özellikleri olarak niteleyebileceğimiz değerler, o milletin ortaya koyacağı her yeni üründe yansımaları gösterecektir. Milletlerin ortaya çıkardıkları ürünler kendi kültürlerinden izler taşıyorsa o milletler gelecek adına endişe duymaya başlayabilirler. Bu sebeptir ki değerler toplumun varlığının sürdürülmesi açısından kilit öneme sahiptir.

Gelişim aşamalarına göre farklı seviyelerde olan toplumlar kendi toplumlarına uygun bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Toplumların kendi benliklerine uygun bireyler yetiştirmelerinde en etkili yol eğitimidir. Bu amaçla verilecek eğitimin içeriğini ise kültür belirleyecektir. Toplumların yaşam biçimleri, kültürleri o toplumun özünü oluşturmaktadır. Bu öz ise ancak eğitimle korunabilir (Akyüz, 1991, s.157).

Toplumların yapısında var olan dini değerleri, hukuk kuralları, bilimsel çalışmaları dilleri, sanat eserleri ve ekonomileri o toplumun kültürel bir objesidir ve gelecek nesillere aktarılabilir. Bir değer toplumsal boyut kazanması için o toplumda yaşayan bireyler tarafından kabul görmesi gerekmektedir. Toplumun değeri kabul etmesiyle birlikte değer geçerlilik kazanır ve sonraki kuşakları da kapsar. Bu yönüyle bakıldığında zaman değerler yansıtılabilir, nakledilebilir bir özellik kazanmaktadır (Köktürk, 2006, s.274).

“Yaşanılan toplumda değerlere gerekli önem verilmiyorsa o toplumun varlığını devam ettirmesi oldukça zordur ” (Kaplan, 2000, s.10-72). Milletimiz din, dil, musiki, edebiyat alanında paha biçilmez değerlere ve kültürel öğelere sahiptir. Bunların gelecek nesillere aktarılması sayesinde Türk milleti varlığını ebediyete kadar sürdürecektir.

Değer eğitiminin, öğretiminin oldukça önemli olduğu böyle bir dönemde öğretmenlerimize ve eğitimcilerimize oldukça büyük görevler düşmektedir. Türk milli eğitiminin birincil hedefi olan kültürümüzü ve değerlerimizi bir sonraki nesle aktarma işi, öncelikle aktarılacak değerlerin belirlenmesi ve değerleri aktaracak eğitimcilerin donanımlı olması büyük önem taşımaktadır.

Değer öğretiminin günümüz dünyasında bu kadar önem arz etmesinin bir diğer nedeni de günümüzde insanların değerlerden uzaklaşması, kopması ve amaçsız bir yaşama doğru gitmesidir. Günümüzde insanlar değerlerden tamamen kopmuş, keyfi

ve arzuları için yaşam sürer hale gelmiştir. Bu tür insanların bir tek beklentisi vardır oda hazdır. Geçmişten günümüze süzülerek gelen kültürel öğelerin ve değerlerin bu tür insanlar için maalesef bir önemi yoktur. Günümüzde, yer altı zenginlikleri için insan hayatını hiçe sayan savaşların artması, terörün tüm dünya ülkelerini kasıp kavurması, kadınların tecavüz edilme ve öldürülme korkusuyla tek başına sokağa bile çıkamaz hâle gelmeleri, insanların organları için kaçırılıp öldürülmeleri, bir tarafta açlıktan ölen insanlar varken diğer tarafta obeziteden ölen insanların olması, çocukların bile her türlü istismara maruz kalmaları gibi olumsuz durumların tamamı, yukarıdaki yargının delili niteliğindedir. Bu bağlamda aşağıda yer alan bilim insanlarının görüşleri oldukça önemlidir.

“Değer eğitimi verirken başlıca amacımız toplumumuza kim olduğumuzu, neleri başardığımızı, neleri yapmak istediğimizi anlatmaktır. Bunu yaparken kültürümüze ait değerlerin bizlere rehber olduklarını ve bizlere doğru yolu göstereceklerini unutmamalıyız” (Lebow ve Simon, 1999; Sagie vd.1996 akt: Dönmez, 2011, s.4). Bireylere, değerlerin neyi niçin yapmaları gerektiğini, nelerden kaçınıp neler için mücadele etmeleri gerektiğini yani kısaca yaşamlarında yol gösterici bir önder olduğu bilincini kazandırmalıyız. Eğitim kurumlarımızın genel hedeflerine baktığımız zaman adil olma, temizliğe önem verme, vatanseverlik, yardımseverlik girişimcilik gibi birçok değer vardır. Okullarımız da öğrencilere bu değerler ışığında yaşamlarında dikkat etmesi gereken hususlar aktarılır (Akbaş, 2008, s.10).

Kale (2007, s.319) ise, değer öğretiminin neden önemli olduğunu şu şekilde açıklamıştır: Bireylerimize evrensel doğruları, kültürel zenginliklerimiz olarak değerlerimiz konusunda bilinçlendirerek, demokratik yaklaşımlarla hoşgörüyü ve çok kültürlülüğü aşılmalıdır. İnsancıl yaklaşımlar benimsenerek insanların içinde bulunduğu şartları geliştirmeyi bilgiyi hayata dönüştürmeyi aşılmalıdır.

Tüm bu nedenler incelendikten sonra şu kaniya varmak mümkündür; değerler eğitimi, Türk Milli Eğitiminin her kademesinde yer almalı ve bu amaçlara yönelik milli birlik ve beraberliğimizi koruyacak, kültürel değerlerimizi ve kültürel öğelerimizi gelecek nesillere aktaracak öğretim programları ve eğitim süreçleri hazırlanmalıdır.

2.1.6. Değerler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

“Son zamanlarda bir hayli popüler olan “değerler eğitimi” literatüre yeni kazandırılmış bir kavram olmasına karşın geçmişte “ahlak eğitimi” ve “ karakter eğitimi” gibi adlarla verilen eğitimin günümüzdeki güncel halidir ” (Sancak, 2011, s.16).

“Tarihsel süreç incelendiğinde değer eğitimiyle ilgili yapılan ilk çalışmaların tarihi 1920’li yıllarda Amerika’da yapılan karakter eğitimi çalışmalarına dayandığı görülmektedir” (Elbir ve Bağcı, 2013, s.1323).

Karakter eğitiminde temel amaç, bireyin küçük yaşlardan itibaren daha çalışkan, üretken, ahlaki değerleri içselleştirmiş, bilinçli ve tutarlı, sonraki gençlik zamanlarında bilişsel düzeylerini ve kapasitelerini her alanda en iyiye ulaşmak için kullanan, hayatını ahlaki değerler üzerine kuran ve belli amaçlar için yaşayan bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Battisitch ve Hong, 2003’ ten akt. Güven, 2014).

“1930’larda değerler eğitimine o dönemki adıyla karakter eğitimine olan ilgide düşüş yaşanmaya başlamış ve bu durum 1960’ların ikinci çeyreğine kadar devam etmiştir. Fakat 1960’ ların sonlarına doğru hem toplumdaki bireyler hem de eğitimciler değerler eğitimine yeniden önem vermeye başlamışlardır” (Leming, 1997; Kirschenbaum, 2000). 1970 yıllarda da Rokeach, Simon, How, Raths, Haarmin, Kirschenbaum, Kohlberg gibi eğitimciler bu alanda ön plana çıkan isimler olmuşlardır (Elbir ve Bağcı, 2013, s.1323).

1990’lı yıllara bakıldığında, toplumdaki ahlaki değerlerin azaldığı görülürken, bireylerin uyumu ile ilgili değerler ön plana çıkmıştır. Yaşanan ciddi gençlik sorunları ve sosyal yapıdaki bozulmalar değerlerin kazanımı tekrar gündeme getirmiştir. Bu olumsuz gelişmelerin olması nedeniyle de aileler, eğitimciler ve toplumun liderleri pozisyonunda olanlar, okullarda verilen ahlaki eğitim derslerini tekrar gündeme getirmişlerdir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s.73).

2.1.7. Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar:

Toplumların bir bütün olarak varlıklarını sürdürmelerinde ve korumalarında değerler oldukça önemli bir yere sahiptir. Değerlerin öğretiminde ise farklı yaklaşımlar söz konusudur. Bunlar:

1. Değerleri Telkin Etme, Aşılama: “ Telkin yaklaşımı 1920’ lerin sonunda karakter eğitiminde temel metot olarak kullanılmıştır. Şuan ise daha çok orduda, dini eğitim veren kurumlarda kampçılık ve izcilik eğitimi veren kurslarda kullanılmaktadır. Bu kurumlarda telkin yaklaşımı, yemin etme, ezberleme ve önemli insanların yaşamlarını inceleme şeklinde uygulanmaktadır” (Leming, 1997’ den akt. Akbaş, 2004, s.97). Telkin etme yaklaşımına göre, insanlarda görmek istenilen davranışları onlara gösterir ve söylerseniz zamanla o insanlar istenilen davranışları kazanacaktır.
2. Değerleri Belirginleştirme Açıklama: Bu yöntemde “bireylerin değerleri net bir biçimde anlamadıkları” (Welton ve Mallan’dan akt. Akbaş, 2004, s.71) varsayılmaktadır. Bu nedenle öğretmen öğrencilere yardım eden kişi konumundadır. Değerlerin Telkin etme yaklaşımının tersine burada bireye telkin edilmeden birey neye değer vereceğine kendi özgür iradesi ile karar verir.
3. Değer analizi: Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilen (Meltca, 1971’ den akt. Bacanlı, 1999, s.20) değer analizi yaklaşımı dikkati, derinlemesine düşünmeyi ve üst düzey zihinsel süreçleri ön plana çıkaran bir yaklaşımdır. Değer analizi yönteminin temel amacı öğrencilerin karşılaştıkları sorunların çözümünde bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanmalarını sağlamaktır.
4. Ahlaki Muhakeme: “Bu yaklaşım Piaget ve Kolberg’in bilişsel muhakeme, bilişsel düşünme, değer ikilemleri ve karar verme süreçleri ile ilgili araştırmalara dayanır” (Fernandes, 1999’ dan akt. Yazıcı, 2006, s.508). Uygulanacak olan etkinliklerin seviyeye uygun olmasına ve dönemin değer anlayışına dikkat edilmek şartıyla, tüm eğitim kademelerinde kullanılabilen bir yapı arz eden ahlaki muhakeme yaklaşımının amacı; “öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek ahlaki ilkeler geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Bu yaklaşımda öğrenci ileride karşılaşabileceği durumlarla yüz yüze

getirilir. Böylece öğrenci gelecekteki davranışının toplumun beklentilerini karşılayıp karşılamadığını öğrenir” (Akbaş, 2008, s.16).

5. Karakter eğitimi: 1990’lı yıllardan itibaren değerler eğitimi yaklaşımları arasında en önemli görülen karakter eğitimidir. (Tokdemir, 2007, s.43). Lickona’ ya göre karakter eğitiminin amacı bireylerin etik değerleri anlaması, bu değerlere önem vererek değerlere uygun davranışlar sergilemesi için kasıtlı olarak yapılan çabaların tümü iken Scot (akt. Doğanay, 2006, s.278)’ a göre değer eğitiminde öğretmenin rol ve otoritesini kullanması, ahlaki normların kazandırılması, çocuk ve gençlerin itaatini sağlanmasıdır.
6. Değerler Eğitiminde Gizil Güç: Örtük Program: “Gizli müfredat olarak adlandırılan örtük program, öğrencilerin günlük normal faaliyetleri çerçevesinde öğrendikleri anlam, inanç ve doğruları ifade eder” (Taşpınar, 2009, s.27). Bu değer programı resmi programlarda öngörülen etkinlikler dışındaki her türlü etkinliği kapsamaktadır. Belli bir program çerçevesinde düzenlemediği için de genelde bu programda yapılan etkinlikler doğaçlamadır.
7. Vatandaşlık Eğitimi: “Vatandaşlık sosyal kurallara bağlı olma, uzlaşma gibi daha çok toplumsal değerleri içerir ve vatandaşlık eğitimi sorumlu ve yeterli vatandaş olmak için gerekli bilgi, beceri ve anlayışın geliştirilmesine odaklanır” (Ersoy, 2007, s.9). Devletine ve milletine karşı sorumluluk bilinci oluşmuş, hak ve sorumluluklarını bilen bireyler yetiştirmek devletin varlığının ve devamlılığının en önemli faktörlerinden biridir. Devletler bunu sağlamak için milli eğitim sürecini etkin kullanmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde bu bilgi ve becerileri öğrencilere aktarmada en etkili yöntem ise vatandaşlık eğitimi olarak değer aktarımı ile sağlanabilir.
8. Eylem ve Gözlem Yoluyla öğrenme: Sims (2003) Eylem ve gözlem yoluyla öğrenmenin, öğrencilere daha etkin ve hızlı olarak kazandırılması için değerlerin öğrencilerin düzeylerine uygun ve tutarlı olması gerektiğini belirtmiştir. Bu aşama da tutarsızlık oluşursa güvensizlik meydana gelir ve

ilerleme kaydedilemez. Bu bakış açısıyla baktığımızda, değerleri öğrencilerin içselleştirmesi için o değerın açıklanması, öneminin anlatılması, telkin edilmesi gibi yöntemler tek başlarına yetersiz kalmaktadırlar. Bunların yanında, değerlerin bireyler tarafından benimsenmesi yani içselleştirilerek davranış hâline dönüşebilmesi için, bu değerlerin olumlu ya da olumsuz yönlerinin bireyler tarafından fark edilmesi ve bireyin, bunları, kendi yaşantısıyla ve düşünceleriyle özdeşleştirilmesi gerekmektedir.

“Bu yaklaşımda öğrencilerin bizzat yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlamak amacıyla sosyal etkinlikler yapılması gerektiği belirtilmiştir” (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016, s.377).

“Gözlem yoluyla öğrenme sürecinde ise; çocuklar sosyal davranışlarını oluştururken kendilerine çevrelerinde ki yaşamlardan (filmlerden, dizilerden, sosyal medyadan, internetten, sporculardan ve bu gibi alanlar eklenebilir) gözlemleyerek ve model alarak edinirler. Rol model alınan kişiler kimi zaman babalar, anneler, film yıldızları, öğretmenler, polisler, askerler, futbolcular vb. olabileceği gibi kimi zamanda din adamları ve siyasetçiler de olabilirler. Bu alanda öğretmenlerin üzerine düşen görevler ise rol model alınan kişilerin olumlu, pozitif yanlarını ön plana çıkararak (mümkünse olumlu davranışlar izlenerek ve gözlenerek) öğrencilerin bu değerleri kazanmasını ve içselleştirmesini sağlamaktır” (Tahiroğlu, 2014).

2.1.8. Ortaokul öğrencilerine metin hazırlarken uygulanması gereken adımlar

1. Uyumluluk (Bağdaşıklık): “Uyumluluk metnin içyapısıyla ilgili özelliklerdir. Bu aşamada metnin dil yapısı üzerinde durulur. Metnin anlatımında dil bilgisi ve seçilen sözcükler arasında tutarlılık ve uyum olmalıdır. Bağdaşıklık yöntemi ile metnin uyumu kontrol edilir. Metinde kullanılan dilin düzgünlüğü ve doğruluğu dil bilgisi açısından ele alınarak inceleme yapılır ” (Ayata, 2003 ve Durmuşoğlu, 1987’ den akt. Karakuş, 2010, s.151).

2. Kelime (Leksem) içeriği: “Bu aşamada ise metin hangi yaş grubu için hazırlanmışsa o yaş grubuna uygun kelime çeşitliliği ve seçimleri üzerinde durulur. Yapılan araştırmada ki çocukların yaş aralığı 12-14 olduğu için bu yaş grubuna uygun kelime seçimi ve incelemesi yapılır. Metinde çocuklara kazandırılacak olan

kelimelerin tespiti bu aşamada önem taşımaktadır” (Ayata, 2003 ve Durmuşoğlu, 1987’ den akt. Karakuş, 2010, s.151).

3. Tutarlılık: “Metnin içeriğiyle ilgili özellikleri barındırmaktadır. Araştırılan metnin ilk bölümünde çocuklara verilen mesaj ile son bölümünde verilen mesajın tutarlı olması gerekmektedir. Bu uyumun kontrol edilmesi için metin tutarlılık yönünden incelenir” (Ayata, 2003 ve Durmuşoğlu, 1987’ den akt. Karakuş, 2010, s.151).

4. Metin türü: “Metin türü denildiği zaman akla gelmesi gerekense, araştırılan metnin; metin türleri içerisinde ele alındığı türle arasındaki uygunluğun kontrol edilmesidir. Mesela araştırılan metin; şiir türündeysen, şiir türünün özelliklerini ne derece yansıttığının incelenmesi yapılır. Metin türleri üzerinde araştırma yapılırken, metnin incelenen yaş grubuna uygunluğu da kontrol edilmelidir” (Ayata, 2003 ve Durmuşoğlu, 1987’ den akt. Karakuş, 2010, s.151).

5. Kabul edilebilirlik: “Daha önce belirtilen aşamalarda uygunluk sağlanmışsa bu aşamaya geçilmelidir; çünkü kabul edilebilirlik yaş grubundan ziyade ait olunan sosyokültürel yapıyla ilgilidir. Ele alınan metnin çocukların ait olduğu sosyokültürel yapıya uygunluğu üzerinde inceleme yapılarak uygunluk tespit edilir” (Ayata, 2003 ve Durmuşoğlu, 1987’ den akt. Karakuş, 2010, s.151).

6. Katkı sağlayıcılık: “Metnin çocuklara neler kazandıracığı üzerinde çalışmalar yapılır. Örneğin 12-14 yaş grubu aralığında ki çocuklara kazandırılmak istenen belirli davranışlar vardır. Bu aşamada, incelenen metnin çocuklarda kazandırılmak istenilen davranışları ne düzeyde kazandırdığının tespiti yapılır ” (Ayata, 2003 ve Durmuşoğlu, 1987’ den akt. Karakuş, 2010, s.152).

2.1.9. Konu İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Bu çalışmada Dadaloğlu şiirlerindeki değerler tespit edilmeye çalışılmış ve ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için Dadaloğlu eserlerinden kaynak şiirler oluşturulmuştur. Bu bağlamda, bu başlık altında “Dadaloğlu”, “değer”, “değer eğitimi” ve “kaynak şiir” konularıyla ilgili literatürde yer alan çalışmaların tanıtımına yer verilmiştir.

2.1.10. Yurt içinde yapılan çalışmalar

Dadaloğlu, Oya Adalı' nın Dadaloğlu ili ilgili yazdığı kitabıdır. Kitap TDK yayınevinden çıkmıştır. Adalı eserinde Dadaloğlu' nun hayatına, şiirlerine, yaşadığı yerlere yer vermiştir. Ayrıca Dadaloğlu' nun şiirlerinde ele aldığı konulara yer vermiştir. Kitap incelendiği zaman değerler eğitimi açısından ve yapılan araştırmaya kaynak metin oluşturması yönünden fayda sağlayacak bir eserdir.

Dadaloğlu, Muharrem Zeki Korgunal'ın Dadaloğlu ile ilgili yazdığı kitabıdır. Kitap Ayyıldız kitabevinden çıkmıştır. Korgunal Dadaloğlu adlı eserinde Dadaloğlu'nun hayatına, avşarlık geleneğine, şiirlerine, şiirlerinde yer verdiği ögelere değinmiştir.

Korgunal'ın bir diğer eseri de *Dadaloğlu- Tam ve Hakiki Hayatı ve Şiirleri* adlı eseridir. Kitap çeşit kitapevi tarafından basılmıştır. Korgunal bu kitabında da Dadaloğlu' nun yaşamına, hayatına, eserlerine ve şiirlerine yer vermiştir.

Avşar elimiz ve Dadaloğlu, Mehmet Paşabeyoğlu' nun Dadaloğlu ile kaleme aldığı eseridir. Paşabeyoğlu bu eserinde Dadaloğlu, avşarlık geleneği, Dadaloğlu ve aşiretinin yaşadığı göç ettiği yerlere değinmiştir. Ayrıca eserinde Dadaloğlu' nun şiirlerine de yer vermiştir.

Dadaloğlu-Yaşamı-Sanat-Şiirleri, Battal Pehlivan tarafından kaleme alınmıştır. Eser deniz kitaplar yayınevi tarafından yayınlanmıştır. Pehlivan bu eserinde Dadaloğlu' nun yaşamına, sanat eserlerine, şiirlerine yer vermiştir. Bu eserde pehlivan şiirlerin türlerine içeriğine ayrı bir parantez açmıştır. Dadaloğlu ve aşiretinin Anadolu'ya gelişi burada yurt edinme çabası, sürgün edilme gibi konulara yer vermiştir.

Dadaloğlu bibliyografisi- hayatı- sanatı ve şiirleri, Saim Sakaoğlu tarafından kaleme alınmıştır. Eser Kültür Ve Turizm Bakanlığı yayını olarak yayımlanmıştır. Bu eserde Dadaloğlu' nun kim olduğuna, kişiliğine, eserlerine, sanatına ve şiirlerine yer verilmiştir. Kültür ve turizm bakanlığı tarafından yayınlanan bu eser Avşarlık geleneği, göçebe yaşam hakkında da bilgi vermesi yönünden oldukça önemlidir.

Dadaloğlu- yaşamı ve bütün şiirleri, Öner Yağcı tarafından kaleme alınmıştır. Eser gün yayıncılık tarafından yayımlanmıştır. Yağcı bu eserinde Dadaloğlu' nun

hayatına eserlerine ve özellikle de şiirlerine yer vermiştir. Yağcı'nın bu eseri incelendiği zaman Dadaloğlu' nun yaşadığı dönemle ilgili bilgi vermektedir. Dadaloğlu ve aşiretinin yaşamı, geçim kaynakları, diğer beyliklerle mücadeleleri ve konar- göçer yaşamla ilgili birçok bilgiye yer verilmiştir.

Dadaloğlu- yaşamı- sanatı- şiirleri, Muzaffer Uyguner tarafından kaleme alınmıştır. Kitap bilgi yayınevi tarafından basılmıştır. Uyguner'in kaleme aldığı bu eseri Dadaloğlu' nun eserleri hakkında içerik ve yapı hakkında bilgi vermektedir.

Yukarıda yer alan eserler araştırmanın ilk bölümü olan Dadaloğlu şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi bakımından kaynak oluşturması yönüyle önemlidir. Çünkü araştırmanın ilk bölümünde Dadaloğlu ve aşireti hakkında veri toplanması, hayatı, eserleri, şiirlerine ulaşım yorumlama yapmaya imkân vermektedir.

Yine yukarıda yer alan eserleri incelediğimiz zaman bu eserler araştırmanın ikinci bölümü olan ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için şiir önerileri bölümü içinde başat kaynaklardır. Araştırmanın ikinci bölümünde ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları da yer alan öğrenme alanları tek tek incelenmiş ve uygun olan her bölüm için şiir önerilerinde bulunulmuştur.

3.YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, kapsamı, araştırma yapılırken başvurulan veri toplama araçları ve toplanan verilerin analiz yöntemleri ele alınmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma betimsel araştırma modeli hazırlanmıştır. Bu çalışmada 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (5, 6, 7. sınıflar) yer alan değerler esas alınarak Dadaloğlu'nun şiir kitabı ve ortaokul (5, 6, 7.) sınıf ders kitapları taranarak hazırlanmıştır. Ortaokul programında yer alan toplam on sekiz değer ve on kök değere yer verilmiştir. Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Eşitlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Tasarruf, Vatanseverlik, Yardımseverlik ve adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik kök değerlerinden oluşmaktadır.

“Dadaloğlu Şiirleri” nin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi Ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitapları İçin Şiir Önerileri” isimli bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmanın birinci bölümünde Dadaloğlu'nun şiirlerinde ki değerler tespit edilmiş, örneklendirilmiş ve yorumlandırılmıştır.

Bu doğrultuda çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Denzin ve Lincoln 1994'e göre nitel araştırma birden fazla özel veri türlerini barındıran, bireylerin yaşadıkları ortamlarda ki durumlarının yorumlanarak incelenmesine dayanan araştırma yaklaşımıdır.

Nitel çalışmalarda araştırmacının en önemli görevi yaşanan olayların iç yüzüne yönelik olarak ortaya çıkan görüşleri tespit etmek olduğu için, hazırlanan soruların araştırmanın seyrine göre gelişmesine ve değişmesine izin vermesi gerekmektedir. Nitel araştırmalar yapılan çalışmada ki olguların keşfedilmesine yönelik olduğu için, daha çok bölgeye ait durumların anlaşılması ve bu durumların tarif edilmesi için teori geliştirmede daha faydalı olan bir yöntemdir (Christensen, Johnson ve Turner, 2015).

Yıldırım ve Şimşek'e (2011, s. 39 - 40) göre ise nitel araştırma “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı,

araştırmaya konu olan bireylerin yaşadığı, olayların geçtiği ortamlarda olduğu şekliyle ele alınmasına ve bütüncül bir şekilde işlenmesine dayanan bir araştırma biçimi ” dir. Nitel araştırma yöntemini kullanan araştırmacı, “esnek olmayı, elde edilen veriler ışığında araştırma sürecini tekrar oluşturmayı ve araştırma sürecinde tümevarım yöntemini kullanmayı bilmelidir.”

Karasar (2014, s.77) ise, betimsel tarama modeli için, “geçmişte yaşanmış bitmiş ya da günümüzde halen devam eden bir olayın olduğu şekliyle betimlenmesini amaçlayan bir araştırma yaklaşımı olarak tanımlamıştır. Betimsel tarama modelinde araştırmaya konu olan birey, olay veya durum olduğu şekliyle ve bulunduğu ortamda araştırılır. Hakkında bilgi sahibi olunmak istenen durum ve olaylar vardır ve bağlamlarındadır.” der.

3.2 Verilen Toplanması

Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği çalışmalarda araştırmacılar, araştırmayla ilgili dokümanları inceler, kişilerin davranışlarını gözlemler veya katılımcılarla yaptığı mülakatlarla veri toplarlar. Nitel araştırmacılar, araştırma yapmak ve veri toplamak için ihtiyaç duyduğu araçları kullanabilir, lakin araştırmacılar bilgileri gerçekte toplayan kişiler olduklarını unutmamalıdır. “Nitel araştırma yöntemini kullanan araştırmacılar, diğer araştırmacıların oluşturduğu veri toplama ve analiz etme yöntemlerini kullanmaya eğilimli değillerdir” (Creswell, 2016).

Bu bağlamda, çalışmada veri toplama yöntemi olarak belge tarama ve doküman incelemesi teknikleri kullanılmıştır. Belge tarama tekniği, “Var olan kayıtların ve belgelerin incelenmesiyle elde edilen verilere dayanan bir tekniktir. Bu teknik araştırmanın amacına uygun olarak kaynak ve belge tarama, okuma, not alma ve değerlendirmeyi içermektedir” (Karasar, 2000, s.183). Doküman incelemesi ise, görsel ve yazılı verilerin toplanıp analiz edilmesidir. Doküman incelemesi tekniğinde “araştırmacının dikkat etmesi gereken en önemli şey neyi, niçin, nerede ve nasıl arayıp bulacağını bilmesidir” (Sönmez ve Alacapınar, 2014).

Yıldırım ve Şimşek (2011, s.187) ise, doküman incelemesi tekniği için “Araştırmaya konu olan kişi, olay ve durum hakkında bilgi veren materyallerin incelenerek analiz edilmesidir ” şeklinde tanımlamaktadırlar.

Çalışmaya başlamadan önce çalışmanın amacı net bir şekilde belirtilmiş, sonrada çalışmaya uygun kaynaklar temin edilmiştir. Öncelikli olarak araştırmamızın konusunu oluşturan Dadaloğlu' nun şiir kitabı yayınevlerinden temin edilmiştir. Çalışmanın ilgili alanyazınını yerine oturtmak adına gerekli olabilecek kaynaklar taranmış; çocuk, çocuk psikolojisi, çocuk gelişimi, çocuk edebiyatı, değerler eğitimi ve ders kitapları için kaynak metin hazırlama ile ilgili genel kaynak kitaplar incelenmiş; çocuk, eğitim ve değer temalı tezlere ulaşılarak bu hususta genel bir fikir elde edilmiştir. Araştırmayla ilgili olarak daha önceden yapılmış bilimsel çalışmalara Yüksek Öğretim Kurumu'nun [YÖK] internet sayfasından ulaşılmıştır. Çalışmalarda bilimsel olarak kabul edilmiş, ve güncelliğini koruyan kaynaklar taranmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise; birinci bölümde tespit edilen değerler dikkate alınarak, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları'nda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın Genel Amaçlar bölümünde yer verilmiş olan ve toplumumuza uygun olarak milli, ahlaki, manevi değerlerimizi içeren şiir önerilerine yer verilmiştir.

Bu bölümde, Dadaloğlu'nun eserlerinde yer alan bazı bölümlerden seçilerek hazırlanan şiirler, araştırmacı tarafından, 2017 yılında yayınlanan İlkokul ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen, ders kitaplarında yer verilecek olan metinlerde bulunması gereken özelliklere göre düzenlenmiş ve şiirin temasından, alt temalarından, konularından ve özelliklerinden yola çıkılarak, her şiir için ayrı bir "şiirin kazandıracakları yorumu" yapılmıştır. 10 kişiden oluşan uzman grubunun görüşlerine sunulmuştur. Görüşlerine başvurulmuş uzmanların akademik nitelikleri şu şekildedir:

Sosyal Bilgiler Öğretimi Yüksek Lisans Mezunu	2
Sosyal Bilgiler Öğretimi Araştırma Görevlisi	2
Sosyal Bilgiler Öğretimi Doktor Öğretim Üyesi	3
Sosyal Bilgiler Öğretimi Doçent	2
Sosyal Bilgiler Öğretimi Profesör	1

Uzmanların göndermiş olduğu veriler Lawshe tekniği ile istatistiksel verilere dönüştürülmüş, şiirlere ait kapsam geçerlilik indeksleri elde edilmiştir. Bu aşamada elde edilen indekslerden yola çıkarak, çalışmada yer verilen şiirlerin ortaokul ders kitaplarında yer alması bakımından uygun olup olmadığının yorumlamalarına yer verilmiştir.

Görüşü alınan her bir uzman, kendilerine verilen formda yer alan her bir kriter için “tamamen uygun”, “uygun”, “kararsızım”, “uygun değil” veya “kesinlikle uygun değil” seçeneklerinden birisini işaretleyerek o kriter ya da madde için kendi görüşünü belirtmiştir ve ayrıca açık uçlu soruya cevap vermişlerdir. Böylelikle tüm kriter ve maddeler için 10 uzmandan toplanan görüşler Lawshe tekniği ile analiz edilerek, şiirlerin geçerlilik indeksi tespit edilmiştir. Elde edilen verilerin analizleri sonucunda kapsam geçerlilik ölçütünün üzerinde kalan 25 şiire yer verilmiştir. Uzmanlarca uygun görülen 25 şiirin, araştırmanın sonuçlarından birisi olarak, sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alması için önerilmiştir.

3.3 Verilerin Analizi

Çalışmanın verileri, nitel veri analiz yöntemlerinden olan betimsel analiz ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. “Betimsel analiz tekniği incelenen şiirler özetlenir ve yorumlanır. Şiirlerin daha derinlemesine incelenmesi için ise içerik analizi tekniği kullanılır. Bu sayede betimsel analiz tekniğiyle ulaşılamayan verilere ve kavramlara ulaşılır” Yapılan çalışmada bu iki yönteme birden başvurulmasında ki temel amaç ise birbirine benzeyen tema ve kavramları bulup birleştirerek okuyucunun bu tema ve

kavramları daha rahat anlamasını sağlamak, yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.227).

Araştırma konu olan eserde yer alan her bir şiir baştan sona ayrıntılı bir okumaya tabi tutulmuştur. Bu bölümde betimsel analiz tekniği kullanılmış ve her şiir için ayrı okuma, not alma, ileti çıkarma ve değerlendirme yapılmıştır. Eserde tespit edilen şiirlerde değerlerle ilgili bölümlerin nasıl verildiği ve değerlerin nasıl işlendiği ise içerik analizi tekniği ile tespit edilmiştir. Bu işlemde sonra tespit edilen şiirlerde yorumlama yapılmış ve sonuca varılmıştır. Dadaloğlu şiirlerini inceleme aşamasında, ortaya çıkarılan bir değer başka bir şiirle de ilişkili olabileceği ihtimali göz önünde bulundurulmuş, değerleri ve ilgili şiirleri daha güçlü kılmak için şiirin içeriğinde geçen olay, şiirin geçtiği ortam, şiirde yer alan insan tiplerini dikkate alınmıştır.

Ders kitapları için verilen şiir önerileri bölümünde ise uzmanlardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde yorumlanmasında Lawshe tekniği kullanılmıştır. Uzmanlardan görüş olarak elde edilen nitel araştırmaların nicel araştırmalara dönüştürülmesinde kullanılan Lawshe tekniğinin altı basamağı vardır.

Bu aşamalar aşağıdaki gibidir.

- Yapılan çalışmaya uygun olarak uzmanların oluşturulması
- Çalışmayla ilgili uzmanlara sunulacak olan aday ölçek formlarının oluşturulması
- Uzmanlardan dönüt alınarak uzman görüşlerinin elde edilmesi
- Formda yer verilen maddelere uygun olarak kapsam geçerlilik oranlarının tespit edilmesi
- Oluşturulan ölçeğe uygun olarak kapsam geçerlilik indekslerinin tespit edilmesi.
- Çalışma kullanılan kapsam geçerlilik oranları/ indeksleri sonucunda nihai formun oluşturulması.

“Bu teknikte en az 5 en fazla 40 uzman görüşüne ihtiyaç duyulur” (Yurdagül, 2005, s.2). “Çalışmayla ilgili form gönderilen uzmanlara maddelerle ilgili “gerekli”, “yararlı fakat gereksiz” ve “gereksiz” şeklinde kategorilerle derecelendirme yapılır. Bu aşamadan sonra ise “gerekli” görüşü belirten uzman dönütleri için hesaplama yapılır” (Ayre ve Scally, 2014, s.79). Kapsam geçerlilik oranları (KGO), formda yer

alan herhangi bir madde için “gerekli” görüşü belirten ve yine aynı madde için görüş belirten toplam uzman sayısının yarısının 1 eksiği ile elde edilir “Lawshe tekniğine göre kapsam geçerlilik oranları hesaplanırken aşağıda ki yöntem kullanılır” (Lawshe, 1975, s.567).

$$KGO = \frac{N_t}{N/2} - 1$$

Bu formüle göre “KGO maddelerin kapsam geçerlik oranını göstermek üzere, NT madde için “gerekli” diyen uzman sayısını, N ise çalışmaya katılan toplam uzman sayısını belirtmektedir” (Yurdugül, 2012, s.266). Kapsam geçerlilik oranının değer aralığı -1 ile +1 dir. Yapılan hesaplama sonucunda 0 veya eksi değer elde edilirse o madde elenir (Yurdugül, 2005).

Kapsam geçerlik oranlarının istatistiksel olarak anlamlılığı aşağıda gösterilen tablodaki minimum değerler üzerinden hesaplanır.

Kapsam Geçerlilik Oranları İçin Minimum Değerler (Lawshe, 1975).

Uzman sayısı	Minimum değer
5	0,99
6	0,99
7	0,99
8	0,78
9	0,75
10	0,62
11	0,59
12	0,56
13	0,54
14	0,51
15	0,49
20	0,42
25	0,37
30	0,33
35	0,31
40	0,29

Yapılan çalışmada 10 uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu nedenle kapsam geçerlilik ölçütü “0,62” olarak alınmış ve hesaplamalar bu ölçüte bağlı kalınarak yapılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde Dadaloğlu şiirlerinde 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerle şiir eşleştirmeleri yapılmıştır. Öncelikle Dadaloğlu şiir kitabı incelenerek şiirlerde yer alan değerler saptanmıştır. Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları incelenerek ders kitabında anlatılan konunun içeriği ve kazanımlarına uygun değerler uygun şiirlerle eşleştirilip ders kitabının ilgili bölümüne öneri olarak eklenmiştir.

4.1. Adalet

Dadaloğlu şiirlerinde üzerinde en çok durulan konulardan biri adalettir. Avşar göçmeni olan Dadaloğlu konar-göçer bir hayat yaşadığı için birçok farklı yörede bulunmuştur. Konargöçer yaşamın gereği gittikleri yeni meskenlerde kimi zaman orada bulunan yerel halk ile çeşitli mücadelelere girmişlerdir. Dadaloğlu obalar arasında ki bu mücadelelere yer vermiştir. Oba beylerini de gözlemleyen Dadaloğlu onların yaptıkları işlerde, verdikleri kararlarda adaleti gözetip gözetmediklerini de incelemiş ve şiirlerinde bunlara yer vermiştir. Osmanlı Devleti döneminde yaşamış olan Dadaloğlu Osmanlı ile girişilen mücadelelere de yer vermiştir. Yavuz Sultan Selim döneminde ki Avşar Yörükleri ile Osmanlı Devleti arasında geçen olayları da ele almıştır. Yavuz Sultan Selim' in Anadolu da birliği kurma çabalarından Dadaloğlu ve obası da etkilenmiştir. Osmanlı Devletinin konar-göçer obaları yerleşik hayata geçirmek istemesi üzerine Avşar obası ile girilen mücadelelerde yöneticilerin çevre beylerin aldığı kararlara da yer vermiştir. Yerleşik hayatı benimsemek istemeyen Dadaloğlu ve obasının Osmanlı devleti ile arasında geçen savaşları ve Osmanlı padişahının, orda komutanın, bölge deki beylerin adaletsiz kararlarına yergi şiirleri yazmıştır. Dadaloğlu şiirlerinde ki adaletli olmakla ilgili bulgular şunlardır;

Fırsatı ganimet bildi kötüler

Böyle kalmaz padişahın çağları

Eninize boyunuza eğlenin

Sizin olsun Binboğa'nın dağları

...

Padişah tahtından gcer giderse
Hak- adalet er, geç yerin bulursa
Eğer bir gün Avşar geri gelirse
Kovgun eder sizin gibi beyleri

Dadaloğ'm Yetim Ali oldun adın
Ne meskenin kalmış, ne kalmış yadın
Yazıcıoğlu derler harammış sütün
Ben takmıştım taşıdığın tuğları. (s.64)

Kozana eller Kozana
Akıl edemez bu düzene
ldrmşler beyimizi
Yasak mezarın gezene. (76)

...

Akşamki gördüğüm şu kara düşler
Hesaba gelmedi kesilen başlar
Eğerlen atımı küçük kardaşlar
Hünkâr tarafından bize yen oldu.

...

... (s.90)

Şiirde yer verilen bu cümlelerle adaletli hüküm vermenin önemine, adaletsiz hükümlerin sonuçlarına değinilmiştir.

4.2. Aile Birliğine Önem Verme

Aile geçmişten günümüze toplumun yapı taşını oluşturan en önemli faktördür. Toplumun oluşturan bireyler aile de yetişir ve toplumun devamlılığını sağlar. Aile yapısı bozulmuş toplumlarda toplumun düzenli bir şekilde devam etmesi neredeyse imkânsızdır. Bu yüzden devletlerin üzerinde durduğu en önemli konulardan biride aile kurumunun varlığı ve devamlılığıdır. İyi aile iyi birey demektir. İyi bireyler ise görev ve sorumluluklarını bilen bir toplumun yapı taşını oluşturur.

Dadaloğlu şiirlerinde de üzerinde durulan en önemli konuların başında aile kavramı gelmektedir. Şiirlerinde ailenin önemi, savaşlarda zarar gören ailelere, savaşların toplum ve aile üzerinde bıraktığı olumsuz etkilere değinmiştir.

Dadaloğlu şiirlerinde aile ile ilgili kavramlar şu şekildedir:

Koç yiğit kıymetin koç yiğit bilir

Aslan yatağına çakal mı gelir

Emmi day'adama çok gerek olur

Kabardıc'ın gürlemesi yel ilen. (s.151)

Yüce Hak'tan bir dileğim var benim

Yaşadıkça yârdan irak etmesin

Yâr yanında geçer olsun her günüm

Kem rakibin dağında gül bitmesin

Aradım da en son buldum dengimi
Yâr hasmıyla çıkıp ettim cengimi
Sen söyle de ben dolduram cöngümü
Muhabbetlik aramızdan gitmesin. (s.188)

Dadaloğlu'm der ki belim bükülür
Gözümün gevheri yere dökülür,
Yalnız taştan duvar olmaz yıkılır
Koç yiğide emmi, dayı, el gerek. (s.195)

4.3. Bağımsızlık

Bağımsız yaşama arzusu Türklerin en belirgin özelliklerinden biridir. Tarihin her döneminde Türkler için bağımsız olmak her şeyden daha önemli bir konumdaydı. Eski Türklerde “oksızlık” olarak adlandırılan bu tabir Türklerin devlet olmasının gerekliliğindendi. Çünkü bağımsızlığı elinde olmayan toplumlar yok olmaya mahkûmdur. Bunun bilince olan Türk toplulukları hiçbir zaman farklı milletlerin boyunduruğu altına girmemiştir. Bunun sonucu olarak sürekli mücadele eden bir yapıda olmuşlardır. Türk toplumlarının bağımsızlığına önem verdiğini gösteren bir diğer unsur ise sadece Türk toplumlarında görülen ”Ordu-Millet” anlayışıdır. Türkler bağımsızlıkları için sadece başka milletler ile değil zaman zaman da kendi aralarında mücadelelere girişmişlerdir.

Dadaloğlu ve obası konar-göçer olduğu için bağımsızlıklarına yerleşik toplumlardan daha çok önem vermişlerdir. Gittikleri yerlerde her zaman öncelikli olarak bağımsızlık için o bölgede olan obalarla mücadelelere girişmişlerdir. Osmanlı Devleti daha rahat vergi almak ve daha düzenli toplum yapısı için Dadaloğlu ve obasını yerleşik hayata zorlamış ve bunu bağımsızlıklarına saldırı olarak gören Dadaloğlu ve obası Osmanlı devleti ile çeşitli mücadelelerde bulunmuşlardır.

Dadaloğlu şiirlerinde bağımsızlıkla ilgili kavramlar şunlardır:

Dadaloğlu Kozan Yurdu peşinde
Gündüz hayalinde, gece düşünde
Alışkan tüfekte dağlar başında
Azrail'e bile karşı komam. (s.68)

Edemem ben bunu dayımın oğlu
Bilirimde senin adın saraylı
Adam orağyım budarım seni
Senin gibi nicesini yutmam var benim. (s.88)

4.4.Barış

Her durumda barışmak, düşman olmamak, hatta düşmanı dost edinmek tavsiye edilen bir değerdir. Çünkü savaşmak kolay barışı sürdürmek zordur.

Dadaloğlu şiirlerinde çoğunluklu olarak diğer obalarla ve Osmanlı Devleti ile olan mücadeleleri anlatsa da dostluk, kardeşlik ve barış değerlerine de yer vermiş ve bu değerlerin önemine de değinmiştir. Dadaloğlu şiirlerinde, savaşlar sonucunda kocasız kalan kadınlar, öksüz kalan çocuklar her şeyden daha önemlidir. Bu yüzden barışın korunması her zaman en önemli başlıktır.

Dadaloğlu şiirlerinde barış ile ilgili geçen kavramlar şunlardır:

Mürsel derde mirza etme inadı,
Bir kez de deden dedemi sınadı
Benim koyduğumun kalmaz kanadı
Çelen kanatlarını çekmem var, dedi. (s.82)

Yara yara bir kavgaya girmedik

Sağa sola kılıçları çalmadık

At üstünde dövüşerek ölmedik

Ok değmeden gözlerimiz kör oldu. (s.95)

4.5. Bilimsellik

Dadaloğlu yaşadığı toplum gereği büyüğe, âlime, yaşlıya, yöneticiye hep saygı içerisinde olmuştur. Onların sözlerini buyruk kabul etmiştir. Çünkü toplumu yönlendiren, bir arada tutan toplumun ve devletin ileri gelenleridir. Dadaloğlu şiirlerinde, âlimlere, okur-yazarlara, yaşlılara tecrübe sahibi olan kişilere her daim saygı duymuş ve hürmet etmiştir. Ayrıca Dadaloğlu, toplumda âlimler, yöneticiler bozulursa toplumsal yapının da bozulacağını tespit etmiş ve şiirlerinde yer vermiştir.

Dadaloğlu şiirlerinde bilimsellik ile ilgili şu kavramlara yer verilmiştir:

Bilirdim Kilis'i ezel ezeli

Çok olur oranın okuru yazarı

Şirin olur Antep eli güzeli

Eyler koç yiğidi cilve nazınan. (s.114)

Okuttuğun tutmaz oldu âlimler,

Kalktı da kitaptan arttı zulümler

Terlemeden mal kazanan zalimler

Can verirken soluması zor imiş. (s.154)

4.6. Çalışkanlık

Dadaloğlu'nun içinde yaşadığı toplum konargöçer bir yapıya sahipti. Bu toplum yapısı içerisinde iş bölümünü zorunlu kılıyordu. Bu yüzden her bireyin çalışması gereken alanda emek sarf etmesi gerekiyordu. Bu iş bölümü toplumu bir arada tutarak düzenli bir şekilde ilerlemesini sağlıyordu.

Dadaloğlu şiirlerinde çalışkanlıkla ilgili kavramlar şunlardır:

Yaylamaya Binboğaya çıkardık

Katırına tavsı maya çekerdik

Şöhret için sar' altınlar takardık

Aralıkta kalan beyler Nic'oldu. (s.48)

Sırrına verme avrada yadâ

Rızkını verir de şol bari Hüdâ

Kendi başın için yaptır bir oda

Zarar eyle adam olman kârınan. (s.152)

4.7. Dayanışma

Dayanışma toplumlar için bir arada yaşamanın gerekli kıldığı bir unsurdur. Dayanışma ve yardımlaşma olmayan toplumlarda birlik ve beraberlik sağlamak çok zor olacaktır. Toplumlar varlıklarını devam ettirmek için kendi içerisinde iş bölümü yaparak birbirine yardımcı olarak, bir dayanışma örneği gösterir ve güçlü bir şekilde devamını sağlar.

Dadaloğlu'nun içinde yaşadığı toplum yapısı da büyük bir dayanışma örneği göstermektedir. Bu toplumda bireyler yapılan işlerde birbirine yardımcı olarak iş bölümü yapmaktadır. Bu da toplumsal yardımlaşma ve dayanışmanın önemli örneklerindedir.

Dadaloğlu Şiirlerinde dayanışma ile ilgili kavramlar Şunlardır:

Çıka idim Şu köŐkümün üstüne

El edeydim yârenime dostuma

Bineydim kır atımın üstüne

Gösterirdim sana savaş nerd' olur. (s.49)

Elinde kargısı oylukta satır

Kesilen kelleler meydana yatır

Korkma Bey'im korkma salavat getir.

Arkımızdan gelen koç Türkmen Oğlu. (s.51)

Dadaloğlu'm der sılaya varalım

Orada dost hatrını soralım

Ketizmen'den Pınarbaşı'n bulalım.

EŞe Fatma'm oynar döner nazınan. (s.114)

4.8. Duyarlılık

Dadaloğlu göçebe bir toplumda yaşadığı için birçok farklı yöreye gitmiş ve birbirinden farklı insanlar ve topluluklarla karşılaşmıştır. Bu karŐılaŐma sonucunda aralarında etkileŐimde olmuştur. Onlar gittikleri yerlere kendilerinden bazı özellikler katarken onlardan da etkilenererek onların bazı özelliklerini almışlardır. Yeni karşılaştıkları, etkileŐime girdikleri bu insanların günlük yaŐamlarına, bazı dini ritüellerine de saygılı ve duyarlı olmaya özen göstermiŐlerdir.

Dadaloğlu Şiirlerinde duyarlılıkla ilgili kavramlar Şunlardır:

Kuru çaydan Delice'yi aşalım
Çapanoğlu eteğine düşelim,
Elbistan'lı kız helalleşelim
Çok ekmeğin yedydim tuzunan. (s.58)

Dadaloğlu der şol bana N'oldu?
Aktı göz yaşlarım kan ile doldu
Saatim ayda, günüm yıl odu
Gelip geçmez kara günden sayalar. (s.73)

4.9. Dürüstlük

Dadaloğlu göçebe bir toplumda yaşamaktaydı. Bu nedenle İç Anadolu (Niğde, Kırşehir, Kayseri, Yozgat), Güney de (Hatay, İskenderun, Halep, Adana), Güneydoğu Anadolu da (Kahramanmaraş, Gaziantep) gibi yörelere gidip yerleşmiştir. Yeni gittikleri yerlerde karşılaştıkları obalarla ya da Osmanlı Devleti ile bazı mücadelelere girmişlerdir. Bunun sonucunda beylerle, komutanlarla, ağalarla bazı antlaşmalar yapmışlardır. Dadaloğlu bu yöneticilerden sözlerinde dürüst olmalarını, yiğit olmanın gerekliliğinin bu olduğunu belirtmiştir. Şiirlerinde en çok üzerinde durduğu ve önem verdiği konulardan biri de dürüstlüktür. Çünkü insanlar için en önemli vasfın dürüst olmak olduğunu belirtmiştir.

Dadaloğlu şiirlerinde dürüstlük ile ilgili kavramlar şunlardır:

Bre Memicoğlum unutma bunu,
Unuttun mu kuzum geçen günleri
Lorşun benim derdin hani ya hunu
Yalman kalpak geyer idi beyleri. (s.53)

Dadaloğlu'm derde hileye gitme
Gözünle gördüğün hak inkâr etme,
Deden Koca Topuz'un da hakkın unutma
Doldurup doldurup veriyor çerkez. (s.60)

Gönülden gönüle yol gider derler
Onu sürmeğe bir hoşça can gerek
Doğru söyle yiğit işin doğrusun
Hilebaz olamaz yiğit bön gerek. (s.195)

4.10. Estetik

Dadaloğlu yaşadığı oba ile birçok farklı bölgeye giderek buralarda yaşamlarını sürdürmüştür. Yeni gittiği diyarlarda bulunan doğa güzelliklere, coğrafi güzelliklerine şiirlerinde yer vermiştir. Dadaloğlu için bu öğeler güzelliği, yaşama sevincini ifade ederken sosyal bilgiler değerlerinden de estetik konusu içerisinde yer almaktadır.

Dadaloğlu şiirlerinde estetik ile ilgili kavramlar şunlardır:

Dağlar senin Koç Avşar'ın varıdı
Yaylamazdı Bozdoğan'ı Cerit'i
Tormayalar güzellerin yürüdü,
Aralıkta kalan beyler nic'oldu. (s.48)

Güzeller yaylası harmancı yurdu
Nic'oldu dağların aslanı kurdu

Aralıkta kalmış Hacılar Kürt'ü

Altı Arap altı beyler nic'oldu. (s.48)

4.11. Eşitlik

Eşitlik insanların adaletli bir şekilde bir arada yaşamasının olmazsa olmazlarından. Dadaloğlu şiirlerinde eşitlik kavramını en çok ağalar, beyler, yöneticiler için kullanmıştır. Bu kişilerde bulunması gereken en önemli vasfın yönettikleri halka eşit davranmaları gerektiği üzerine olmuştur. Çünkü yönettiği halka adil ve eşit davranmayan yöneticinin hükmünün uzun olmayacağı ve adil olunmadığı zaman bu durumun halka zulüm olacağını belirtmiştir.

Dadaloğlu şiirlerinde eşitlik ile ilgili kavramlar şunlardır:

Yalanları gerçeklere kattınız

Kumaş diye çulunuzu sattınız

Avşarların aleyhine attınız

Unuttun mu gök kır atlı Ağları. (s.53)

Der Dadaloğlu'm da sözün sırası

Yara biter, bitmez dilin yarası

Mağrıbinan ile Maşırığın arası

Size bolda bizim ele dar oldu. (s. 96)

4.12. Özgürlük

Türk milleti için özgürlük ve bağımsızlık yaşamın en önemli ögesidir. Başka milletlerin buyruğu altında bulunan toplumlar zamanla asimile olmaya ve yok olmaya mahkûmdur. Türkler için başka milletlerin boyundurluğu altında olmaktansa savaşarak namuslu bir şekilde şehit olmak en yüce mertebe sayılmıştır. Dadaloğlu ve

obası da yaşadıkları dönem de ve buldukları coğrafya da birçok kez özgürlükleri için mücadele vermiştir. Dadaloğlu şiirlerinde özgürlüğün en yüce vasıf olduğunu bu uğurda son nefes kalana kadar mücadele edilmesi gerektiğine değinmiştir. Çoğunlukla şiirlerinde diğer obalarla ve Osmanlı Devleti ile girilen özgürlük mücadelelerine yer vermiştir.

Dadaloğlu şiirlerinde özgürlük ile ilgili kavramlar şunlardır:

Görünüyor Anavarza Kalesi

Hiç gitmiyor aşiretin belası

Mecit Paşa hey Allah' tan bulası

Ellerin serdarı Avşar nic'oldu. (s.47)

Aşağıdan Yusuf Paşa geliyor

Düşmana karşı koyan mert olur,

Şahin kocasa da vermez avını

Aslı kurt yavrusu yine kurt olur. (s.49)

4.13. Saygı

Konar- göçer yaşam gereği birçok farklı insan ve coğrafya ya giden ve buraları yurt edinen Dadaloğlu ve obası göçtükleri yerlerde birçok farklı insan topluluğu ile karşılaşmıştır. Burada yaşayan insanlarla bir arada yaşamak için onların en yüce değerini orada yaşayan insanlara saygılı olmak olduğu üzerinde durmuştur. Ayrıca Dadaloğlu şiirlerinde saygı kavramını yöneticiye, beylere, aşiret büyüklerine karşı da gösterilmesi gerektiği üzerinde durmuştur.

Dadaloğlu şiirlerinde saygı ile ilgili kavramlar şunlardır:

Dadaloğlu'm derki giydik karayı

Koç yiğidi olanlar açtı arayı

Cerit ovası mı sandın burayı?

Top top olmuş Seyfilerin koğuyor. (s.75)

Tütün gelir keseylem

İçemedim tasa ilen

Kozanoğlu yaralanmış,

Su istiyor kaseylem. (s.79)

Mirza derde Er'in elinden

Avşar'lar da kaçmaz geçer serinden

Tümünüzü kovarım Saracığ'ın belinden

İpi boğazına takmam var dedi. (s.83)

4.14. Sevgi

Dadaloğlu şiirlerinde doğa sevgisine, hayvan sevgisine, vatan sevgisine, insani sevgiye çokça yer vermiştir. Özellikle üzerinde durduğu vatan sevgisi Türklerin bağımsızlık ve özgürlüğe verdiği önemin en önemli göstergesidir. Göçebe yaşamda en çok kullanılan hayvan olan atlara da ayrıca bir sevgi beslemiş ve onlardan sağlanan faydalara da şiirlerinde yer vermiştir.

Dadaloğlu şiirlerinde sevgi ile ilgili kavramlar şunlardır:

Dadaloğlu'm der ordan geçerse

El beyli Avşar'ından yolun şaşarsa

Akan kanlı Murat köpük saçarsa

Seyit Battal gibi er var önümde. (s.69)

Dadaloğlu der Şol bana n'oldu?

Aktı gözyaşlarım kan ile doldu

Saatim ayda, günüm yıl oldu

Gelip geçmez kara günden sayalar. (s.73)

Yr bre Aziziye

Acep karın kalktı M'ola

Boynu uzun alaların

ayırından kalktı m'ola. (s.107)

4.15. Sorumluluk

Toplumların bir arada yaşaması için her bireyin üstlendiği görevi sorumluluğu yerine getirmesi gerekmektedir. Toplumlar ancak bu Şekilde devam edebilir. Dadaloğlu da obasında yaşayan beylerin, halkın sorumluluklarına ve bu sorumlulukların yerine getirilmediği zaman neler olacağına Şiirlerinde değinmiştir.

Dadaloğlu Şiirlerinde sorumluluk ile ilgili kavramlar Şunlardır:

Küçük Ali oğlu haykırır kalkar

DüŐmanını görünce belini büker

Çıplak kılıcı ile demirbent söker

Omzu Kalkanlı er var önümde. (s.69)

4.16. Tasarruf

Dadaloğlu Şiirlerinde tasarrufla ilgili bir bulguya rastlanmamıştır.

4.17. Vatanseverlik

Türkler ancak yurt edindiği yerleri vatan kabul etmiştir. Vatanları işin canı pahasına, son nefer ölene kadar mücadele verileceğine birçok kaynakta yer verilmiştir. Dadaloğlu ve obası da buldukları yaşadıkları yer olan Adana ve çevresinde birçok kez bağımsızlık ve yurt koruma mücadelesine girmiştir. Sultan Selim döneminde Osmanlı Devleti ile girilen mücadeleler sonucunda iskân politikası ile zorunlu göÇe tabi tutulunca gittikleri Yozgat bölgesinden ana yurt kabul ettikleri Binboğa ya birçok özlem Şiiri yazmıştır. Vatanın ayrı kalmanın burukluğuna, hüznüne Şiirlerinde çokça yer vermiştir.

Dadaloğlu Şiirlerinde vatanseverlik ile ilgili kavramlar Şunlardır:

Karalar bağladı buyruğu düştü.

Misis meheng imiş alasin kaŐtı

Sırkıntı'lı, Karahacı'lı kaŐtı

Boz kartala pay oldu ölümüz. (s.72)

Yürü bre Halit'in kalesi

Dört bir yanın gülbenk olur ün olur,

Arap atlar döne döne dövüŐür

Arap atın koÇ yiğittin gün olur. (s.106)

Yürü bre aziziye

Acap karın kalktı m'ola

Boynu uzun alaların

Çayırından kalktı m'ola. (s.107)

4.18. Yardımseverlik

Dadaloğlu yaşadığı dönemde girilen bağımsızlık mücadeleleri, dostluk, kardeşlik gibi konularda yardımlaşmanın önemine de yer vermiştir. Ona göre dost edinmek ev sahibi olmaktan daha önde tutulmuştur. Ayrıca diğer boylarla girilen mücadeleler de, Osmanlı Devleti ile yapılan savaşlarda diğer beylerden istediği yardımlara da şiirlerin de yer vermiştir.

Dadaloğlu şiirlerinde yardımseverlik ile ilgili kavramlar şunlardır:

Elbistan ovasına bir aslan geldi

Ecelin ağzına alıyor Çerkez

Dartmış cıdasını da almış eline

Belver Danac' oğlu varıyor Çerkez. (s.66)

Bahçemizde öten kuşlar

Ah bu kuşlar nerde kışlar

Ünü büyük Kozanoğlu

Kürk giydirir at bağışlar. (s.68)

ORTAÖĞRETİM DERS KİTAPLARI İÇİN ŞİİR ÖNERİLERİ

5. Sınıf ders kitapları için şiir önerileri

5.1. Birey ve Toplum

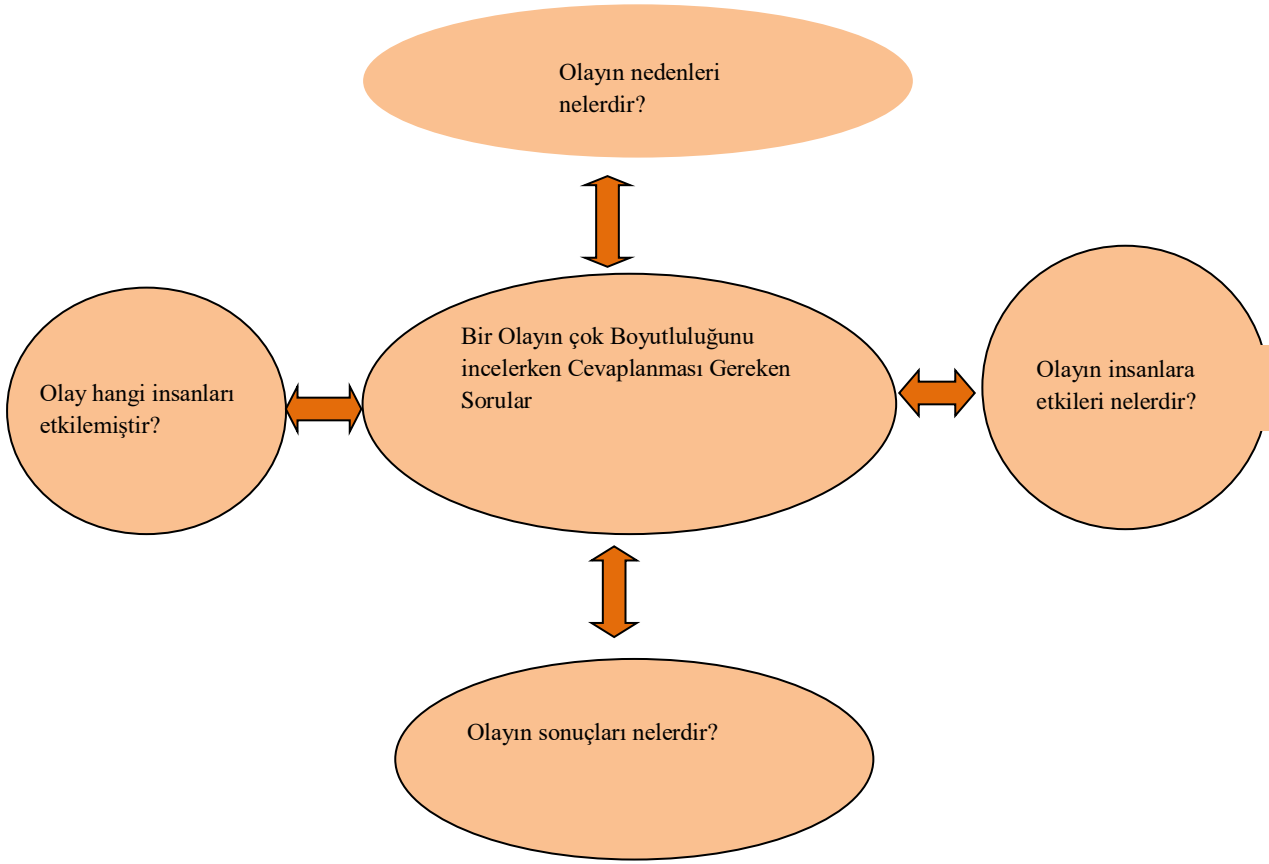
Ortaokul sosyal bilgiler 5. Sınıf ders kitabının ilk ünitesi “Birey Ve Toplum” ünitesidir. Bu ünite de öncelikle ilkokuldan ortaokula geçen öğrencilere giriş düzeyinde sosyal bilgileri dersinden öğrendiklerimiz bölümü ile sosyal bilgiler dersinin öğrencilere sunduğu kazanımlara yer verilmektedir.

Sosyal bilgiler dersinin amaçlarını ve öğrencilere sağladığı kazanımları öğrendikten sonra öğrencilere bir olayı çok boyutlu şekilde ele almayı öğretir. Sosyal bilgiler 5. Sınıf ders kitabında bu bir olayın çok boyutluluğu anlatılırken “Yeni Okulum” okuma metni ile aktarılmaya çalışılmıştır. Öğrenciler birey ve toplum ünitesinin bu bölümünde çevrelerinde meydana gelen bir olay sonucunda kimlerin ne şekilde etkilendiğini kavrar. Çevresindeki olayların çok boyutlu etki ortaya çıkardığını kavrayan öğrencilere daha sonra bu ünite “ Hak ve Sorumluluklarımız” başlığı altında ailesinde, arkadaş çevresinde ve okulunda ne gibi görevleri, hakları ve sorumlulukları olduğunu öğrenir.

Birey ve toplum ünitesine genel olarak baktığımız zaman bu bölümde öğrencilerde kazanılması istenen değerler “Adalet, Saygı, Eşitlik” gibi değerlerin ön planda olduğu görülmektedir. Birey ve Toplum ünitesi için Dadaloğlu şiirlerinde ünite içerisinde verilmek istenen değerlerden örnekler bulmak mümkündür.

Örneğin bir olayın çok boyutluluğu sosyal bilgiler dersinde öğrencilere anlatılırken Dadaloğlu ve bağlı olduğu boyunun Osmanlı Devleti ile mücadeleleri sonunda zorunlu tehcire tabi tutulmasını anlatan bir şiire yer verilebilir. Osmanlı Devleti’ nin göçebe yaşam süren Dadaloğlu ve ailesinden vergi ve asker alamaması sonucu onları yerleşik hayata geçirmesi ve bunun sonucunda Dadaloğlu ve boyunun bu durumdan nasıl etkilendiği, meslek değişimi yapıp yapmadıkları, çadır kültüründen toprak ya da taş ev kültürüne geçip geçmedikleri öğrencilere sorularak bir olayın çok boyutluluğuna örnek olarak verilebilir. Ders kitabında yer alan tabloyu incelediğimiz zaman burada “Bir olayın çok boyutluluğunu incelerken cevaplanması gereken sorular” bölümünde ki sorular öğrencilere Dadaloğlu ve ailesinin yaptığı göçleri

anlatarak yorumlanması istenebilir ve öğrencilerde bir olayların çok boyutluluğu öğretilebilir.

Ayrıca bu çalışma sosyal bilgilerin diğer disiplinlerle ilişkilendirilmesine olanak sağlamaktadır. Sosyal bilgiler ve İlköğretim Türkçe dersleri arasında ilişki kurulabilir.

5. Sınıf Birey ve toplum ünitesi için verilecek şiir önerileri şunlardır:

Aşağıdan bir yel esti Urum'dan²

Gam³-kasavet⁴ kalkmaz oldu
serimden⁵

Bu dert bize beter oldu ölümden

Ellerin serdarı Avşar nic'oldu

Çukur'un köprüsü avşar'ın yurdu

Nerede kaldı da aslanı kurdu

Aralıkta kaldı hacılar kürdü

² Urumlar, daha çok Ukrayna' da Msriupol' da, daha az olarak da gürcistanda parmaksız, Rusya, Kazakistan ve Yunanistan'ı kapsayan bölge.

³ Kaygı, tasa, üzüntü.

⁴ Üzüntü, tasa, kaygı, sıkıntı .

⁵ Tiyatro oyunu, roman, öykü, masal gibi anlatı türlerinde kişilerin ve çevrenin tanıtıldığı, konunun, olayın anlatımaya başlandığı bölüm.

Aralıkta kalan beyler nic'oldu

Bilmez misin sen Avşar'ın elini

Tor mayalar çekmez miydi gelini

Sarı çiçek mor menekşe gülünü

Eli ıskan⁶ gidik avşar nic'oldu

Görünüyor Anavarza Kalesi⁷

Hiç gitmiyor aşiretin belası

Mecit Paşa Hey Allah'tan bulası

Ellerin serdarı Avşar nic'oldu

Güzeller yaylası harmancı yurdu

Nic'oldu dağların aslanı kurdu

Aralıkta kalmış Hacılar Kürdü

Altı arap atlı beyler nic'oldu

Yaylamaya Binboğa'ya⁸ çıkardık

Katarıman tavsı⁹ maya çekerdik

Şöhret için sar'altınlar takardık

---

⁶ İnsanları bir yere yerleştirme, yurtlandırma.

⁷ Anavarza Kalesi Kadirli, Kozan ve Ceyhan ilçe sınırlarının kesiştiği yerde bulunmaktadır.

⁸ 2830 m. Yüksekliğinde Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesinin 20 km. batısında yer almaktadır.

⁹ Hızını, gücünü kaybetmek, eski kuvveti kalmamak, eskisi kadar rağbet görmemek.

Aralıkta kalan beyler nic'oldu

Bir bostan ekdim de güllü goncalı

Mızrak¹⁰ kullanırdık ucu gancalı

Babası Mustafa Bey De Oğlu Genç Ali

Çukur'un beyleri Avşar nic'oldu

Üç gün oldu Bozdoğan'dan aşalı

Sarı çiçek mor menekşe dōşeli

Ufacık filizli de seyrek meşeli

Top top gezen güzellerin nic'oldu

Aşık Veli'm bunu böyle söyleyen

İnip aşkın deryasını boylayan

Hırsızını terk-ı salat¹¹ eyleyen

Arap atlı koca beyler nic'oldu

---

¹⁰ Uzun saplı ve ucunda sivri, batıcı bir demir bulunan atılarak kullanılan bir silah.

¹¹ Namaz kılmayı terk etmiş kimse.

Yukarıda ki şiiri okuduğumuz zaman Dadaloğlu ve boyunun yurtlarından uzak kalması ve bunun üzerine eskiden yaşadığı yere duyduğu özlemi eski yaşadığı bölgenin ne durumda olduğunu dile getirdiği şiiri vardır. Bu şiir öğrencilere okutularak;

1.Dadaloğlu ve boyunun yaptığı göçe neden olan olayın nedenlerinin neler olabileceği?

2.Bu olaydan hangi insanların etkilendiği?

3.Olayın sonuçlarının neler olabileceği?

4.Olayın insanlara etkileri nelerdir?

Gibi bir olayın çok boyutluluğunu incelerken cevaplanması gereken sorular yöneltilerek öğrencilerde bir konu üzerinde birçok çok bakış açısı kazandırılabilir.

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı birey ve toplum ünitesinde verilmek istenen diğer değerlere yukarıda belirttiğimiz gibi “Adalet, Saygı, Eşitlik” tir. Bu değerlerle ilgili Dadaloğlu şiir kitabından verilebilecek şiir örnekleri şunlardır:

5.1.1. Saygı ve eşitlik

5. Sınıf birey ve toplum ünitesinin içeriğinde yer alan bir diğer bölüm “Hak Ve Sorumluluklarımız” bölümüdür. Bu bölümde bireyin kendisini tanıması, toplum içerisindeki yeri, diğer insanlarla ilişkiler ve birey olarak hak ve sorumluluklara yer verilmiştir. Bu bölümde kazandırılmak istenen değerler “saygı ve eşitlik.” Bireylerin birbirine karşı saygı duyması birbirlerinin haklarını koruması ve toplumda eşitlik konularına yer verilmiştir. Bu bölümle ilgili şiir önerileri şunlardır:

Şiir-1

Karalar karalar ünlü karalar

Davanızı ancak mahşer¹² aralar

Hacı Osman tuttuğunu yaralar

Ulaştı Hayfını¹³ aldı karalar.

Avrat ile don yumağa giderler

Yine de kavgasın yaman ederler

Kara hacılıda kuzu güderler

Daha kime cıda¹⁴ Karalar

Karalar ho dedi Buruk' a düştü

Misis meheng¹⁵ imiş alasin açtı

Karahacılı da kuzu güdenli

Şam boyadı hemde yalın kaçarlar.

Dadaloğlu der de şu bana n'oldu

Aktı gözyaşlarım kan ile doldu

Saatim ay oldu günüm yıl oldu

Gelip geçmez kara günden sayarlar.

---

¹² Dinsel inanışa göre, kıyamet günü dirilecek olanların toplanacakları yer.

¹³ Geçmiş zamanlarda yaşanan herhangi bir olayın ya da eskide kalmış bir durumdan dolayı üzüntü duymaktır.

¹⁴ Mızrak.

¹⁵ Altın ve gümüş ayarını anlamaya mahsus taş. Üzerinde altın tecrübe edilen siyah taş.

Şiir-2

...

Sürdürür atım sürdürür

Sürgüsü duman püskürtür

Yiğitliğin şerefi cenk ¹⁶

Hem ölür hem öldürür.

Kozanoğlu oturuyor

Beylik toplar atıyor

Ne durursun Kozanoğlu

Kan gövdeyi götürüyor.

...

5.1.2. Adalet

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Birey Ve Toplum” ünitesi içerisinde verilmek istenen değerlerden biride adalettir. Bireyin yaşadığı toplumda insanlarla olan ilişkilerinde sahip olduğu hakları bilmesi ve koruması önemlidir. Çevresinde ki insanların da haklarına saygı duymalı onlara karşı eşit davranmalıdır. İnsanlara karşı saygılı ve eşit davranması bireyde adalet duygusunu da geliştirecektir. Birey karşılaştığı sorunlarda çözüm yolları ararken adalet kavramını en üstte tutmalıdır. Birey ve toplum ünitesinde kendisini tanıyan ve sosyal bilgiler dersi sayesinde haklarını öğrenen bireyde adalet duygusu da oturmalıdır. Bunun içinse “Çocuk Hakları” bölümünde kendisine ait olan hakları öğrenirken bu hakları koruyan kurumları ve bu kurumlarda görev yapan kişilerin temel vasfının adil olmak olması gerektiğini de bilmelidir. Çocuk hakları konusu işlenirken Dadaloğlu şiirlerinden

---

¹⁶ Çekişme, büyük uğraş, kavga

yararlanarak adil olmanın önemine vurgu yapılmalı ve adaletsizlik sonucunda ne gibi sorunların ortaya çıkabileceği öğrenciye aşılmalıdır. Dadaloğlu şiirlerinde adalet kavramı üzerinde en çok durulan kavramlardan bir tanesidir. Bu şiirlere bakacak olursak:

Şiir-1

...

İlerde Osman Bey zorbalar¹⁷ başı

Aşireti var çıplak eder savaşı

Keser kelleleri basar üleş¹⁸

Kartallar dönecek yer var önünde

...

...

Şiir-2

...

Akşamki gördüğüm şu kara düşler

Hesaba gelmesi kesilen başlar

Eyerlen¹⁹ atımı küçük kardaşlar

Hünkar tarafından bize gel oldu.

....

---

¹⁷ Gücüne güvenerek ve güç kullanarak başkalarının hakkını ele geçiren halkı baskıyla yöneten kimse.

¹⁸ Çok kötü kokan şey.

¹⁹ At için üzerine eyer koyup bağlamak, binişe hazırlamak, eyer vurmak.

5.2. Kültür Ve Miras

5. Sınıf sosyal bilgiler dersi ikinci ünitesi kültür ve mirastır. Bu ünite de öğrencilerin yaşadığı bölgeden başlayarak Anadolu'da yaşamış eski uygarlıkları tanınması, onların bıraktığı eserleri koruması ve tarih bilincinin oluşması sağlanmak istenmiştir. Ayrıca yine bu ünite de bireyde geçmişten günümüze birikerek gelmiş olan gelenek göreneklerimiz tanınması kültürel kimlik kazandırılması amaçlanmıştır. Ünite de kazandırılmak istenen değerler ise “saygı, sevgi, vatanseverlik, sorumluluk, duyarlılık” tır. Öğrencilerde tarihi eserler ve doğal güzelliklere karşı saygı ve sevgi bilinci oluşturmak son derece önemlidir. Bölgesinde ki ve Türkiye’deki tarihi eserler ve doğal güzelliklerin önemini kavrayan bir birey bu eserlerin korunması konusunda kendisinde bir sorumluluk bilinci oluşturur.

Ünitenin hedeflerinden birkaçına baktığımız zaman

- Yaşadığı yerdeki tarihi mekânların, tarihi eserlerin ve nesnelerin neler olduğunu,
- Ülkemizin geneline baktığımız zaman yaşadığımız yer ve ülkemizin diğer bölgelerinde ki kültürel özellikler arasındaki benzerlikler ve farklılıkların neler olduğu,
- Geçmişten günümüze değin örf, adet, gelenek ve göreneklerimizden süzülerek oluşan kültürel öğelerimizin ülkemizde ki milli birlik ve beraberliğe katkılarını Kavratmak temel hedefler içerisindedir.

Dadaloğlu ve aşireti Anadolu'da (Hatay, Niğde, Kayseri, Yozgat, Kahramanmaraş, Gaziantep) bugün Suriye topraklarında yer alan bazı bölgelerde (Şam, Halep) sürekli bir göçebe yaşam sürdürmüşlerdir. Dadaloğlu ve aşireti gittikleri bölgelerde ki doğal yaşamı ve tarihi dokuyu koruyarak geliştirmeye çalışmıştır. Dadaloğlu' nun birçok şiirinde doğaya duyulan sevgi, yerleşik hayata geçtikten sonra eski yurtlara özlem teması işlenmektedir. 5. Sınıf sosyal bilgiler dersi kültür ve miras ünitesinde öğrencilerin genişleyen çevre yaklaşımında olduğu gibi öncelikle yakın çevresinde yer alan tarihi ve doğal güzellikleri tanınması ve daha sonra diğer bölgelerdeki tarih ve doğal güzelliklerle karşılaştırması istenmektedir. Dadaloğlu da gittiği ve yaşadığı bölgeleri şiirlerinde ele almış ve her bölgenin, yörenin doğal ve tarihi güzelliklerine şiirlerinde yer vermiştir. Kültür ve miras ünitesi işlenirken

Dadaloğlu'nun farklı yörelerde ki doğal güzellikleri anlatan bir şiiri ile başlanarak öğrencilerin bu bölgelerde ki tarihi ve doğal güzelliklerin neler olduğunu söylemeleri ve bölgelerdeki bu farklılıkların hangi sebeplerden kaynaklanabileceği, yaşadığı çevre ile Dadaloğlu şiirinde geçen bölgede ne gibi farklılıklar olduğu sorulabilir. Öğrencilerden alınan cevaplar sonrasında bölgeler arasındaki iklim farklılıklarının bölgelerde ki bitki örtüsüne ne gibi etkileri olduğu sorulabilir. Şiirlerde geçen (kervansaray, han, köprü, sur) gibi tarihi yapıların bölgedeki ekonomik faaliyetler, korunma, barınma gibi faaliyetler üzerindeki etkileri sorulabilir.

Kültür ve miras ünitesi için Dadaloğlu şiirlerinde birçok farklı örnekler vardır. Yukarıda belirttiğimiz yaşadığımız bölgeyi tanıtmaya, bölgeler arası farklılıklara neden olan durumların öğrenilmesi bakımından Dadaloğlu şiirlerinin kültür ve miras ünitesinde kullanılması oldukça faydalı olacaktır.

Şiir-1

Yürü bire Pınarbaşı²⁰

Acep karın kalktı m'ola

Boynu uzun tor sunalar²¹

Çığırından çıktı m'ola

Tez gelir Kaynar'ın yazı

Ötüşür ördeği kazı

Koc'ırmak tutardı buzu

Garbi değdi söktü m'ola

---

²⁰ Türkiye'nin İç Anadolu bölgesinde bulunan Kayseri ilinin 25000 nüfuslu bir ilçesidir. Batısında ve güneyinde Kayseri'nin Akkışla, Bünyan, Tomarza, Sarız ilçeleriyle birlikte Kuzeyinde ve Doğusunda Sivas'ın Şarkışla, Altınyayla, Kangal ve Gürün ilçeleriyle de komşudur.

²¹ Erkek ördek.

Geri gitmek benim derdim

İçimde yanar odun

Koyak koyak belli yurdum

Lale sümbül bitti mi M'ola

...

Şiir-2

Atım kalk gidelim sılaya doğru

Tırnağını taşa vurmam düzünen

Koç yiğit de gurbet²² ele düşerse

Yanar bağı²³ ateşinen közünen.

Bilirdim Kilis'i ezel ezeli

Çok olur oranın okur yazarı

Şirin olur Antep ili güzeli

Eğler koç yiğidi cilve nazınan

Karaykuyu²⁴ derler beyler dolanır

Orda içen Gödeli'de²⁵ sulanır

---

²² Doğup büyüdüğü, aile ocağının bulunduğu yerden ayrı olma.

²³ Dert, üzüntü çekmek, çok acı duymak.

²⁴ Kayseri'nin Sarız ilçesinde bulunan bölge.

²⁵ Sivas ili, Suşehri ilçesi, merkez bucağına bağlı bir yerleşim birimi.

Pazarcık suyunda gönlüm bulanır.

Ötüşür ördeği turna kazınan.

Ahir Dağını erken geçin ağalar

Alışar çevresi bahçeler bağlar

Kısık'ın yöresi şol ulu dağlar

Karı yatar namlı namlı buzunan

Dadaloğlu'm der sılaya varalım

Orda dost hatrını soralım

Ketizmen'den ²⁶ Pınarbaşı'n bulalım

Eşe Fatma'm oynar döner nazınan.

Yukarıda bulunan Dadaloğlu şiirlerini incelediğimiz zaman şiirlerde farklı bölgelerde yer alan il, ilçe, köylere yer verilmiştir. Dadaloğlu bu bölgelerden bahsederken bölgenin coğrafi yapısı bitki örtüsü, tarihi ve doğal güzelliklerine yer vermiştir. Kültür ve miras ünitesinde yukarıda bulunan şiirlerin kullanılması öğrencilerin ilgisini derse çekerek dersin daha kolay işlenmesine ve konunun daha anlaşılır kılınmasında faydalı olacaktır. Öğrencilere yukarıda ki şiirler okutularak metinde geçen bölge ve yaşadıkları yerdeki benzerlikler ve farklılıklar sorularak bunlar arasındaki benzerlikler ve farklar ortaya çıkartılır. Bu sayede öğrencilerin bölgeleri tanınması ve bölgesel farklılıklara neden olan olayları ve durumları kavramaları sağlanır. Ayrıca şiirlerde geçen Dadaloğlu'nun yaşadığı coğrafyadan iskân edilmesi sonucunda yaşadığı bölgeye duyduğu özlem ele alınarak vatanseverlik değeri de öğrencilere aşılabilir. Bölgemizde bulunan tarihi eserlerin önemi

---

²⁶ Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı bölge.

öğrencilere anlatılarak onları neden korumamız gerektiği ve milletimiz için önemi aktarılır.

5.3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler

Sosyal bilgiler 5. Sınıf ders kitabında yer alan üçüncü ünite “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ünitesidir. İnsanlar, yerler ve çevreler ünitesi incelediğimiz zaman ünite içerisinde öğrencilerde kazanılması istenen yetkinlikler harita okuma bilgisi, bölgesinde bulunan coğrafi ve jeolojik yapıları tanınması, yaşadığı bölgede ki iklim yapısını öğrenmesi ve iklimin insan yaşamı üzerindeki etkisi hakkında çıkarım yapması, nüfus ve yerleşmeye etki eden faktörleri öğrenmesi, doğal afetleri bilmesi ve çevresel sorunlar hakkında çıkarımlar yapması, doğal afetlerin insanların nasıl etkilediği gibi çıkarımlar yapmasını temel esas olarak almıştır. İnsanlar, yerler ve çevreler ünitesinde öğrencilere kazandırılacak değerler “ Bilimsellik, yardımseverlik, duyarlılık” tır. Dadaloğlu şiirlerinde birçok yerde yaşadığı bölgede bulunan dağ, ova, plato, nehir, iklim ve bitki örtüsü hakkında birçok konuya yer vermiştir.

İnsanlar, yerler ve çevreler ünitesi öğrencinin yaşadığı bölgede bulunan coğrafi şekilleri tanınmasını, iklim hakkında bilgi edinilmesini ve iklimin insan yaşamı üzerinde ki etkileri hakkında çıkarım yapmasını hedeflemektedir. Örneğin insanlar, yerler ve çevreler ünitesinin ilk bölümü olan ‘Yeryüzü Şekilleri’ nde Dadaloğlu’na ait şiirlerde, Dadaloğlu’nun yaşadığı yerde ki dağ, ova, plato, nehir, vadi, akarsu gibi yeryüzü şekillerine yer verdiği bir şiiri ile başlanıp öğrencilerden bu şiirde yer alan yeryüzü şekillerini bulmalarını ve bunların tanımlamalarını istemesi öğrencileri derse daha aktif katması ve öğrencilerde ön bilgi oluşturması yönünden oldukça önemlidir.

İnsanlar, yerler ve çevreler ünitesi için Dadaloğlu şiirleri ile verilebilecek en belirgin değer ise bilimsellik olacaktır. Çünkü ünite de genel olarak coğrafi terimlere yer verilmiştir.

Şiir-1

Karataş²⁷ dersen bir düzgün ova

Yükletmiş yükünü gidiyor ağa

---

²⁷ Türkiye’nin güneyinde ki Akdeniz Bölgesinde bulunan, Kahramanmaraş ilinin yaklaşık 14200 nüfuslu bir ilçesidir.

Kılıcına yavız derler İsmail Ağa

Çalıp çalıp dallarını eğiyor.

...

Dadaloğlu'm der ki giydik karayı

Koç yiğit olanlar açtı arayı

Cerit Ovası mı sandın burayı?

Top top olmuş Seyfilerin kovuyor.

Şiir-2

Obruk'tan Çatak'tan Hacı'n'a uğra

Kum bükü konalgan telleri iğra

Göksu'yum köprüsün geçti bir turna

Al vardı ha sultan kiraz belleri

Kiraz'dan kalkınca Tapan'a inin

Kırk su'yun üstüne peştemal⁴¹ dönün

Deve salığı'na çevrinin konun

Çevrini çevrini konar elleri

Deve salığı'ndan erken yekinin

Elek sırt'tan bağlama'ya dökünün

Eminoğlu derler kendin sakının

Avcıları derin gezer çölleri

Ak köprü de göç evlerin durağı

Aşıklar da yakın eder yırağı

Sultan Anavarza Hublar³² durağı

Coşkun akar Deliçay'ın selleri

Anavarza'dan da erden göçünce

Sümbas'tan Savrun'dan bir su içince

Gün burnuna cihan suyun geçince

Altıgöz'e doğru varın elleri

Gözlerin sevdiğim de ak elleri kınalı

Göçtü M'ola İsalı'nın Evleri

Sefil Hamza'm der de anar m'ola.

İmran Pınarı'nda Yurtları Belli

Yukarıda yer alan Dadaloğlu şiirleri incelendiği zaman şiirler içerisinde birçok dağ, ova, nehir, il ve ilçeler, iklimsel özelliklerle ilgili bilgiler vardır. Bu şiirlere insanlar, yerler ve çevreler ünitesinde yer verildiği zaman öğrencilere şiirlerde hangi coğrafi unsurlara, iklimsel özelliklere, hangi coğrafi bölgelere ait şehirlere yer verildiği soruları sorularak öğrencilerin çıkarımlarda bulunmaları istenebilir. Öğrenciler öncelikle yaşadığı bölge de ki coğrafi unsurları iklimsel özellikleri öğrenerek daha sonra şiirlerde geçen bölgelerle aralarında ne gibi farklılıklar ve benzerlikler olduğu sorularak öğrencilerin beyin fırtınası yapması sağlanabilir. Daha sonra ise bu farklılıklara neden olan unsurların neler olabileceğinin araştırılması istenebilir. İnsanlar, yerler ve çevreler ünitesi için sosyal bilgiler değerlerinden 'Bilimsellik' bu ünite içerisinde öğrencilere kazandırılabilir.

5.4. Bilim Teknoloji ve Toplum

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf ders kitabının 4. Ünitesi "Bilim Teknoloji ve Toplum" dur. Bu ünite de öğrenciler bilimin ortaya çıkışı, bilim insanları ve bilim insanlarının ortak özellikleri, bilimsel gelişmenin teknolojinin gelişimine etkisi, teknoloji kullanımının toplumsal düzene olan etkisini, bilimsel çalışma yaparken bilimsel etiğe uygunluk gibi konuları öğreneceklerdir.

Bilim teknoloji ve toplum ünitesi için Dadaloğlu şiirleri ile verilebilecek değerler kısıtlıdır. Bu ünite için bilim ve teknolojinin gelişimi için 'Bilimsellik' değeri öğrencilere kazandırılabilir. Ayrıca bilimsel etik kurallarından bahsederken 'dürüstlük' değeri de öğrencilere kazandırılabilir bir diğer değerdir. Bu ünite de öğrencilerin öğrenmesi istenen temel bilgiler şunlardır:

- Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerinde ki etkisi,
- Sanal ortamda ulaştığımız bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sorgulamayı,
- Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uymayı,

- Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini,
- Yaptığımız çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranmayı,

Gibi bilgiler öğrencilere verilmek istenmektedir.

Dadaloğlu şiirlerinde bilim teknoloji ve toplum ünitesi için öğrencilere bilimsellik değerini kazandırmaya yönelik olarak şiirler bulunmaktadır. Fakat bu şiirler genel olarak teknolojinin yanlış kullanımına yöneliktir. Dadaloğlu ve aşireti yeni yerleştikleri bölgelerde kimi zaman o bölgede daha önceden bulunan boylarla çeşitli mücadelelere girmiş, kimi zaman ise Osmanlı Devleti'nin Dadaloğlu ve boyunu yerleşik hayata geçirme politikasına karşı çıkarak Osmanlı Devleti ile çeşitli mücadelelere girmiştir. Bu mücadelelerde silah kullanımına da şiirlerinde yer veren Dadaloğlu bu icadın zararları üzerinde durmuştur.

Dadaloğlu şiirlerinde yer alan Bilim Teknoloji ve Toplum la ilgili şiirler şunlardır;

5.4.1. Bilimsellik

Şiir-1

...

Elinde kargısı oylukta satır

Kesilen kelleler meydanda yatır

Korkma beyim korkma salavat getir.

Arkamızdan gelen koç Türkmenoğlu.

...

Şiir-2

Mağara çölünde kavga kuruldu

Öttü tüfek davlumbazlar²⁸ vuruldu

Duydum Bozoklu'nun beli kırıldı

---

²⁸ Savaş davulu, büyük davul.

Bin atlıya yamaç onu beylerin.

Yukarıda yer alan Dadaloğlu şiirleri incelendiği zaman Dadaloğlu ve aşiretinin göçebe yaşam sürmesi nedeniyle zaman zaman diğer aşiretlerle girmiş olduğu mücadelelere yer verilmiştir. Bu mücadelelerde kullanılan silahın, kılıcın, barutun insan yaşamı için tehlikeli olduğuna değinilmiştir. Bilim, teknoloji ve toplum ünitesinin birinci bölümü olan teknoloji ve toplum başlığı altında teknolojik aletlerin insan yaşamı için önemine ve doğru kullanılmadığı zaman ortaya çıkabilecek kötü sonuçlara değinilmiştir. Yukarıda yer alan şiirler ‘Teknoloji ve Toplum’ bölümünde öğrencilere okutup teknolojik aletlerin yanlış kullanıldığı zaman ne gibi sonuçlar doğuracağına değinilerek öğrencilerde teknolojiyi doğru ve faydalı kullanmaya yönlendirilebilir.

5.4.2. Dürüstlük

Şiir-1

Dadaloğlu'm der hileye gitme

Gözünle gördüğün hak inkâr etme

Deden Koca Topuz'un da hakkını unutma

Doldurup doldurup veriyor Çerkez

Şiir-2

Gönülden gönüle yol gider derler

Onu sürmeye bir hoşça can gerek

Doğru söyle yiğit işin doğrusun

Hilebaz olamaz yiğit bön gerek.

...

Yukarıda yer alan Dadalođlu Őiirleri incelendiđi zaman bu Őiirlerde ‘dűrűstlűk’ temasının daha belirgin olduđu gűrűlmektedir. Bilim, teknoloji ve toplum űnitesinde yer alan bilimsel etik bűlűműnde bu Őiirlere yer verilerek űncelikle űđrencilerde dűrűst olmak kavramı tanıtılır. Burada űđrencilere Őiirde geçen dođruluk ve dűrűstlűđe yapılan vurgunun neden űnemli olduđu sorulur. Bilimsel etik baŐlıđı adı altında űđrencilere “dűrűstlűk” deđeri kazandırılabilir.

5.5. űretim, Dađıtım Ve Tűketim

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf ders kitabında yer alan beŐinci űnite “űretim, Dađıtım Ve Tűketim” űnitesidir. Bu űnite de űđrencilerden yaŐadıđı çevredeki ekonomik faaliyetleri tanınmasını, bu ekonomik faaliyetlere bađlı olarak ortaya çıkan meslek dallarını fark etmesini ve ayırt etmesini amaçlamaktadır. Ayrıca űretim, dađıtım ve tűketim űnitesinde çevremizdeki ekonomik faaliyetlerin insanların sosyal yaŐamına etkileri de verilmek istenen diđer bir kazanımdır. űnite içerisinde yer alan ekonomik faaliyetler sonucunda ortaya çıkan mal ve hizmetlerimde bűlgeler arasında kalkınmaya olan faydaları, űretilen űrűnlerin diđer Őehirlere hangi yollardan gűnderildiđi, űretilen űrűnlerin tűketim ađındaki yeri de űđrencilerin ayırt etmesi ve kavraması istedik diđer bir kazanımlardan biridir. űđrencilerin bűlgelerinde yetiŐen tarım űrűnlerini tanıyarak, yaŐadıkları bűlge de ne gibi farklı tarım űrűnleri yetiŐtirilebilir, yetiŐtirilen tarım űrűnlerinin pazarlanmasında hangi yollara baŐvurulabilir gibi yeni fikirler űrűtmeleri de beklenmektedir. űđrencilerin çeŐitli aliŐveriŐ yerlerinden aldıkları űrűnlerin űretim tarihi, son kullanma tarihi, tűketici haklarına baŐvurma gibi bilinçli tűketici de bulunması gereken űzellikleri de űđrencilere kazandırmaktadır.

Şiir-1

...

Bir bostan ektim de gűllű gpncalı

Mızrak kullanırdık ucu gancalı

Babası Mustafa Bey’de oğlu Genç Ali

Çukur’un beyleri Avşar nic’oldu.

5.6. Etkin Vatandaşlık

Sosyal Bilgiler ders kitabının altıncı ünitesi “Etkin Vatandaşlık” ünitesidir. Ünitenin adında da anlaşılacağı gibi bu ünite öğrencilerin etkin ve sosyal bir vatandaş olarak haklarını ve sorumluluklarını bilmelerini, adalet değerinin önemini, çevresinde hizmet veren resmi kurumların görevlerini bilmelerini öğretmeyi amaçlamaktadır.

Ayrıca etkin vatandaşlık ünitesinin diğer bir önemli amacı ise öğrencilerde milli egemenlik ve bağımsızlık sembollerimize değer vererek onları korumayı, sevmeyi amaçlamaktadır.

Dadaloğlu şiirlerini incelediğimiz zaman sosyal bilgiler 5. Sınıf altıncı ünitesi olan etkin vatandaşlık için öğrencilere kazandırılacak değerlere baktığımızda bunlar ‘adalet, bağımsızlık, vatanseverlik’ tir. Ünite içerisinde yer alan Bayrağımız ve İstiklal Marşı başlığı altında öğrencilere kazandırılacak değerler ‘bağımsızlık ve vatanseverlik’ tir. Çünkü Bayrağımız ve İstiklal Marşı başlığı altında öğrencilere Türk Milleti’nin en büyük iki değeri anlatılmak istenmektedir. Etkin vatandaşlık ünitesi için Dadaloğlu şiirlerinde yer alan örnekler şu şekildedir:

5.6.1. Adalet

Şiir-1

Fırsatı ganimet bildi kötüler

Böyle kalmaz padişahın çağları

Eninize boyunuza eğlenin

Sizin olsun Binboğa’nın dağları

...

Padişah tahtında devrim olursa

Hak adalet er geç yerin bulursa

Eğer bir gün Avşar geri gelirse

Kovgun eder sizin gibi beyleri.

5.6.2. Vatanseverlik

Şiir-1

Bereket var toprağında taşında
Kırık kırık eser yelin Binboğa
Seyfilerin döner yanı başında
Farız avcı ister yerin Binboğa

Binboğa'yı dersin ünlüdür ünlü
Güz ak saya geyer yaz ipek donlu
Sağ yanın Saraycık solun Reyhanlı
Elin Avşar değil Cerit Binboğa.

Dadaloğlu'm derki sen seni tanı
Adam arap ata vermezdi iyanı
Sana derim sana dağlar sultanı
Sana eş olur mu Berit Binboğa.

5.6.3. Bağımsızlık

Şiir-1

...

Dadaloğlu söyler size adını
Şimdiden yok bilsin hasmım²⁹ kendini
Bağsalar parçalarım bendimi
Yatacağım bilsem bile zindanda.

---

²⁹ Düşman.

Yukarıda yer alan Dadaloğlu Şiirleri incelendiği zaman bu Şiirler içerisinde yer alan ‘vatanseverlik, bağımsızlık ve adalet’ değerleri için uygun Şiirler yer almaktadır. Adalet değerini Etkin Vatandaşlık ünitesi Temel Haklarımı öğreniyorum başlığı altında işlenen bölümde öğrencilere kazandırılabilir. Vatanseverlik ve bağımsızlık değerleri ise Bayrağımız ve İstiklal Marşı başlığı altında verilmeye uygundur.

5.7. Küresel Bağlantılar

Sosyal Bilgiler ders kitabının son ünitesi “Küresel Bağlantılar” ünitesidir. Bu ünite de öğrenciler ölkemizin yeryüzünde bulunduğu alan sonucunda ölkemizin ekonomisi ve diğer ölkeler ile ölkemizde arasında oluşan ekonomik ilişkiler de ki yerini, dünya üzerinde ki ölkeler arasında gerçekleşen ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojilerinin yerini öğrenmesini hedeflemektedir. Ayrıca küresel bağlantılar ünitesinde turizmin ölkeler arasındaki önemine, farklı ölkeler de bulunan ortak miras öğelerine de yer verilmiştir.

Dadaloğlu Şiirleri arasında Küresel Bağlantılar ünitesine uygun Şiire yer verilmemiştir.

6. Sınıf Ders Kitapları İçin Şiir Önerileri

6.1. Biz Ve Değerlerimiz

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ilk ünitesi “Biz Ve Değerlerimiz” ünitesidir. Bu ünite de öğrencilere ilk olarak ‘toplumdaki rollerim’ başlığı altında toplumda birey olarak hangi rollerde bulunduğunu anlaması sağlanır. Ailesinin bir ferdi olarak evde, okulda öğrenci olarak, arkadaşları içerisinde, seçtiği meslekte hangi rollerde bulunduğu öğrencilere aktarılır.

Daha sonra ‘bizi biz yapan değerler’ başlığı altında vatan, bayrak, din, dil, tarih, mimari dokular ile milletimizi bir arada tutan değerler öğrencilere aktararak millet olma bilinci aşılanır. Türk toplumu içerisinde yaşayan birçok farklı etnik gruptan insanlarda bulunmaktadır. Öğrenciler farklı etnik gruplardan da olsa bizler Türk vatandaşları olarak farklılıklarımızla daha zengin olduğumuzu ve toplumda yaşayan herkese din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin M. Kemal Atatürk’ ün “Ne Mutlu Türküm Diyene” sözünden hareketle kardeş olarak bakmaları gerektiği aktarılır. Türkiye topraklarında yaşayan Türk milleti eğer ayrıma düşerse toplumumuzun büyük bir yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacağı ve birlikte olursak daha güçlü olacağımızı ‘ bir elin nesi iki elin sesi var’ başlığı altında verilmiştir. Daha sonra ise biz ve değerlerimiz ünitesi içerisinde bireylerin hak ve sorumluluklarının neler olduğunu öğrenmeleri sağlanmıştır.

Biz ve değerlerimiz ünitesini incelediğimiz zaman bizi biz yapanlar başlığı altında verilen bölümde Türk milletinin değerlerini oluşturan yapı taşlarına yer verilmiştir. Bu bölüm için kazandırılacak değer ‘vatanseverlik’ değeridir. Diğer bir başlık olan kır çiçekleri gibiyiz rengarenk bölümünde ise verilebilecek değer ‘eşitlik, barış ve saygı’ dır. Bir elin nesi var iki elin sesi var bölümü için ise ‘yardımseverlik’ değeri öğrencilere kazandırılabilir. Hak, özgürlük, sorumluluk bölümü ise ‘adalet’ değerinin kazandırılmasına uygundur.

Dadaloğlu şiirlerini biz ve değerlerimiz ünitesi için incelediğimiz zaman ‘vatanseverlik, saygı, yardımseverlik, adalet eşitlik’ değerleri için örnekler vardır.

6.1.1. Vatanseverlik

Şiir-1

Bereket var toprağında taşında

Kırık kırık eser yelin Binboğa

Seyfilerin döner yanı başında

Farız avcı ister yerin Binboğa

Binboğa'yı desen ünlüdür ünlü

Güz ak saya geyer yaz ipek donlu

Sağ yanın Saraycık solun Reyhanlı

Elin Avşar değil Cerit Binboğa

Dadaloğlu'm der ki sen seni tanı

Adam arap ata vermezdi iyanı

Sana derim sana dağlar sultanı

Sana eş olur mu Berit Binboğa

6.1.2. Yardımseverlik

Şiir-1

Çınar sana arka verip oturan

Pöhrenk³⁰ ile sularını getiren

Yoksulların işlerini bitiren

Samur kürklü koca beyler Nic'oldu?

Tavlasında arap atı beslenir

Konağında baz şahinler seslenir

Duldasında nice yiğitler yaslanır

Boz-kır atlı yüce beyler nic'oldu?

...

Şiir-2

Sırrını söyleme avrada³¹ya da

Verir kısmetin ol Bari Hüda³²

Yaptırırsan iki dostu bir oda

Çok çalışma adam olman mal ilen.

...

---

³⁰ Yer altındaki su yolu.

³¹ Karı, eş.

³² Allah.

6.1.3. Adalet

Şiir-1

Fırsatı ganimet bildi kötüler
Böyle kalmaz padişahın çağları
Eninize boyunuz eğlenin
Sizin olsun Binboğa'nın dağları.

...

Padişah tahtında devrim olursa
Hak adalet er-geç yerin bulursa
Eğer bir gün Avşar geri gelirse
Kovgun eder sizin gibi beyleri

6.1.4. Barış

Şiir-1

Yara yara bir kavgaya girmedik
Sağa sola kılıçları vurmadık
At üstünde dögüşerek ölmedik
Ok değmeden gözlerimiz kör oldu.

6.2. Tarihe Yolculuk

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ikinci ünitesi “Tarihe Yolculuk” ünitesidir. Bu ünite de öğrencilerin Türklerin ilk yurdu olan Orta Asya’da kurulan Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özellikleri hakkında çıkarımlar yaparak bu devleri tanımlarını hedeflemektedir. Orta Asya’ da kurulan Türk devletlerinin giriştiği mücadeleler devlet yapıları hakkında da öğrencilere giriş düzeyinde bilgiler verilmiştir. Gök tanrı inancından İslamiyet’e geçen Türk toplulukların da ne gibi değişimler meydana geldiğini öğrencilerin fark etmesini sağlamayı da amaçlamaktadır. Daha sonra yeni yurt arayışına girişen Türk topluluklarının Anadolu yurt edinme süreci öğrenciler tarafından analiz edilecektir. Anadolu topraklarından geçen ticaret yollarında hâkimiyet kurmanın önemine de yine bu ünite de yer verilmiştir.

Dadaloğlu ve aşireti öncelikle Orta Asya’dan Suriye, İran gibi bölgelere göç etmişlerdir. Daha sonra ise buradan Anadolu’ya gelmişlerdir. Tarihte yolculuk ünitesinde de Türklerin yeni yurt arayışına yer verilmiştir. Dadaloğlu şiirleri bu yönüyle tarihte yolculuk ünitesi ile doğrudan ilişkilidir. Dadaloğlu şiirleri incelendiği zaman tarihe yolculuk ünitesine uygun olarak Dadaloğlu şiirleri ile bu ünite de kazandırılacak değer ünite de bahsedilen göçler, yeni yurt arayışı, ana yurttan ayrılmak gibi terimlere sıkça yer verildiği için ‘vatanseverlik’ değeri olacaktır.

6.2.1. Vatanseverlik

Şiir-1

Atım kalk gidelim sılaya doğru

Tırnağını taşa vurmam düzünen

Koç yiğitte gurbet ele düşerse

Yanar bağı³³ ateşinen közünen.

...

---

³³ Dert, üzüntü çekmek, çok acı duymak.

6.3. Yeryüzünde Yaşam

Sosyal bilgiler 6. Sınıf ders kitabının üçüncü ünitesi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesidir. Bu ünite de öğrenciler konum ile ilgili kavramları kullanarak ülkemizin dünya üzerinde ki yerini diğer ülkelerin ve okyanusların yerlerini, coğrafi konumlarını tanımlayacaklardır. Ülkemizin dünya üzerinde ki konumunu saptayan öğrenciler daha sonra ülkemizde görülen yer şekilleri, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü inceleyecektir. Daha sonra ki süreçte ise Türkiye'nin beşeri özelliklerini temel beşeri coğrafya haritasında gösterecek ve bölgeler arasında ki farkları görüp bu farklara hangi faktörlerin neden olduğu üzerinde düşünecek ve araştırma yapacaktır. İklimin insan yaşamı üzerine olan etkilerinden yola çıkarak iklim ve beşeri yaşantı arasında bağlantı kuracaktır.

Dadaloğlu şiirlerini yeryüzünde yaşam ünitesi açısından incelediğimiz zaman bu ünite de kazandırılacak değer ‘bilimsellik’ değeri olacaktır. Çünkü Dadaloğlu şiirlerinde aşireti ile yaptığı göçler neticesinde yerleştikleri bölgelerde ki iklim özellikleri, fiziki özellikler ve insan yaşantısı hakkında bilgiler vermiştir. Şiirlerde geçen Dağ, ova, akarsu, vb. kavramların fiziki ya da beşeri coğrafya ya mı ait olduğunu öğrenciler araştırarak karar öğrenecektir.

Dadaloğlu şiirlerinde Yeryüzünde Yaşam’la ilgili şiirler şunlardır:

Şiir-1

Bizim dağlar çam ardıçlı meşeli

Yaylasında lale sümbül döşeli

Hayli zaman şu Tapan’dan³⁴ aşalı

Çukur’ un kilidi beyler nic’oldu.

...

---

³⁴ Akdeniz Bölgesinde Torosların, 800-1400 rakımlı yaylasında serpili, genel de Varsak Türkmen boyundan insanların yaşadığı dokuz köy, yerleşim biriminin bulunduğu bölgedir.

Nerde aşiretler edepli uslu

Oda çadırımız pek muhabbetli

Üst yanı Bozdoğan altı Cerit’li

Kaplan postlu kır atlılar nic’oldu?

6.4. Bilim Ve Teknoloji Hayatımızda

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının dördüncü ünitesi “Bilim Ve Teknoloji Hayatımızda” ünitesidir. Bu ünite de öncelikle sosyal bilgilerin ortaya çıkardığı bilimsel sonuçlardan yararlandığı sosyal bilimlerin ne olduğunu, sosyal bilimleri oluşturan disiplinlerin hangi disiplinler olduğu ve bu disiplinlerin incelendiği alanlar nelerdir ve sosyal bilimlerin hayatımızda ki yeri hakkında bilgiler verilmiştir. Günümüzde sürekli değişen ve gelişen bilimsel çalışmalar ışığında gelecekte ne gibi değişimler olacağı hakkında öğrencilerde beyin fırtınası yaptırarak öğrencilerin hayal gücünü ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Bilimin ne olduğunu ve bilimsel çalışmaların önemini kavrayan öğrencilere bilimsel araştırma basamakları verilerek bu basamaklara uygun olarak mini bir bilimsel çalışma yaptırılması da ünitenin konuları arasındadır. Bilimsel çalışma yapmanın ne kadar zorlu ve emek gerektiren bir uğraş olduğunu fark eden öğrencilerden bilimsel çalışmalara karşı daha duyarlı olmaları da kazanılması beklenen diğer bir alandır. Çalışmalar sonucunda ortaya çıkan verileri kullanmak için gerekli izinlerin alınması telif ve patent haklarına saygı duyulması yasa dışı yollardan üretilen ürünlerin kullanımının çalışmaya ve çalışmayı yapanlara verdiği zararlarda öğrencilerin içselleştirmesi gereken diğer konudur.

Dadaloğlu şiirlerinde bilim ve teknoloji hayatımızda ünitesi için kazandırılacak değerler ‘ bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dürüstlük, saygı’ dır. Fakat bilim ve teknoloji hayatımızda ünitesi için şiir örneği verilebilecek tek değer bilimsellik değeridir. Çünkü Dadaloğlu ve aşireti göçebe bir yaşam sürmekteydi bunun bir sonucu olarak yeni göç ettikleri bölgelerde o bölgede aktif yaşayan diğer aşiretlerle zaman zaman mücadelelere girmişlerdir. Ayrıca Dadaloğlu ve aşiretini yerleşik hayata geçirmek isteyen Osmanlı Devleti ile de zorunlu iskâna karşı direnişler olmuştur. Girişilen bu mücadelelerde kılıç ve zaman zamanda silah

kullanılmıştır. Dadaloğlu ve aşireti bu mücadelelerde fazlaca insan kaybetmesi üzerine Dadaloğlu şiirlerinde silahın ve kılıca yer vermiştir. Dadaloğlu şiirlerinde bilim ve teknoloji hayatımızda ünitesi için bilimsel çalışmalar sonucunda ortaya çıkan ürünlerin yanlış kullanımı üzerine ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlar için örnekler verilebilir. Öğrencilerden bilimsel verilerin her alanda insanlık için faydalı bir şekilde kullanılması gerektiği bilinci de kazandırılabilir.

6.4.1. Bilimsellik

Şiir-1

Dadaloğlu'm yoktur sözüm hilesi

Hangi tarihtedir bunun çilesi

Ayas³⁵, Payas³⁶, Misis³⁷, Tumlu kalesi³⁸

Beş kaleye hükmedenler nic'oldu.

6.5. Üretiyorum, Tüketiyorum, Bilinçliyim

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının beşinci ünitesi “Üretiyorum, Tüketiyorum, Bilinçliyim” ünitesidir. Bu ünite içerisinde ilk olarak öğrencilere ülkemizde bulunan kaynaklarımız ve bu kaynaklara bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik faaliyetlerimizin neler olduğu kazandırılacaktır. Ülkemizde bulunan ve çıkarılan kaynaklarımızın taş kömürü, linyit, petrol doğalgaz gibi yenilenemeyen ve güneş enerjisi, rüzgâr enerjisi, jeotermal enerji ve hidroelektrik enerjisi gibi yenilenebilen kaynaklarımızın bilinçsiz kullanımının insan yaşamı üzerine etkilerinin neler olacağı üniteye verilen diğer bir konudur. Ülkemizde çıkarılan ürünlerin ham madde ve pazara yakınlık göz önünde tutularak yapılacak yatırımlar neler olduğu verilen diğer bir kazanımdır. Vergi vermenin ülke ekonomisine katkısı ve bilinçli bir

---

³⁵ Adana ilinin Yumurtalık ilçesine bağlı bir bölge.

³⁶ Türkiye'nin Güneyinde Akdeniz bölgesinde bulunan Hatay ilinin 40000 nüfuslu bir ilçesidir.

³⁷ Adana ili sınırları içerisinde yer alan bölge.

³⁸ Adana ilinin Ceyhan ilçesinde bulunan bir kale.

vatandaş olarak vergi vermenin önemi de ünite de yer almaktadır. Ünite içerisinde verilen diğer iki konu ise nitelikli insan gücünün Türk ekonomisinin gelişiminde ki yeri ve meslek seçerken mesleklerin gerektirdiği vasıflar hakkında bilgi sahibi olmaktır.

Üretiyorum, tüketiyorum, bilinçliyim ünitesinde öğrencilere kazandırılacak değerler ‘çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, sorumluluktur’ tür. Fakat Dadaloğlu şiirlerinde üretiyorum, tüketiyorum, bilinçliyim ünitesi için uygun örnek bulunmamaktadır.

6.6. Yönetime Katılıyorum

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının altıncı ünitesi “Yönetime Katılıyorum” ünitesidir. Ünite de genel olarak demokrasi nedir, geçmişten günümüze yönetim biçimleri nelerdir, demokratik devlet organları hangileridir, birey olarak yönetime hangi yollarla katılırız, haklarımızı, sorumluluklarımızı belirleyen ve koruyan kurumlar hangileridir ve geçmişten günümüze Türk kadınına verilen hakları nelerdir gibi başlıklar bu ünitenin içeriğini oluşturmaktadır.

Ünitenin ilk konusu geçmişten günümüze yönetim biçimleri konusudur. Bu konu başlığı altında öğrencilere belli kavramlar verilmiştir. Bu kavramlar ‘milli egemenlik, eşitlik, özgürlük, insan haklarını saygı, hukukun üstünlüğü, katılımcılık, çoğulculuktur.’ Demokrasinin temel kavramları öğrencilere bu şekilde tanıtılmıştır. Daha sonra ise bu ünite başlığı altında diğer yönetim şekilleri kısaca öğrencilere aktarılmıştır. Yönetim şekillerine baktığımız zaman ise bunlar ‘monarşi, oligarşi, teokrasi, Cumhuriyet’tir. Demokratik yönetimi ve diğer yönetim şekillerini öğrenen öğrencilerden bunlar arasında ne gibi farklılıklar olduğunu, hangi yönetim biçiminin insanlara daha geniş haklar tanıdığını fark etmeleri de ünitenin kazanımlarından biridir.

Yönetime katılıyorum ünitesinde yer alan ikinci konu başlığı ise demokratik devlet organlarıdır. Bu başlık altında öğrencilere demokratik devlet yapısını oluşturan temel taşlar ‘yasama, yürütme, yargı’ erkleri tanıtılmıştır. Bu erklerin hepsi bir elde toplanırsa bunun ne gibi sakıncaları olur, güçler birliği ve güçler ayrılığı nedir ve bunlar arasında ki farklar nedir öğrencilere kazandırılan bir diğer konudur.

Ünite de yer alan bir diğer konu başlığı ise karar alma sürecinde bende varım bölümüdür. Bu bölümde öğrencilere mecliste kendi haklarını savunacak olan milletvekillerini hangi yollardan seçeceği bilinci oluşturulmaktadır.

Demokrasi her yerde başlığı altında ise günlük hayatta demokrasinin bize vermiş olduğu hakları hangi alanlarda kullandığımız öğrencilere aktarılan kazanımlardan biridir. Bu konu başlığı altında öğrencilere sınıf başkanı seçerken okullarda, ailece karar alırken evde hangi demokratik hakkımızı kullandığımız bilinci verilmektedir. Türk milletinin demokrasisini korumak için verdiği en büyük direnişlerden biri olan 15 Temmuz darbe kalkışması ve 15 Temmuz şehidi Ömer Halisdemir' ede bu ünite de demokrasi şehidi olarak yer verilmiştir.

Haklarımız ve sorumluluklarımız güvencede başlığı altında ise öğrencilere doğuştan gelen haklarının neler olduğu, devletin bu hakları hangi yasalarla koruduğu, dünya da çocuk hakları için hangi yasaların var olduğunu öğrenecektir.

Yönetime katılıyorum ünitesinin son konu başlığı ise 'Dünden Bugüne Türk Kadını' dır. Bu konu başlığı altında Türk kadınına verilen haklar nelerdir, dünya da farklı alanlarda başarılı olan Türk kadınları kimler olduğu öğrencilere tanıtılmıştır. Bu konu başlığının amacı öğrencilere kadınlara ve kadın haklarına saygı duymak, kadınların hakları korunduğu ve eğitimlerine destek verildiği zaman neleri başarabildikleri öğrencilere aktarılmıştır.

Bu ünite için öğrencilere kazandırılacak sosyal bilgiler değerleri ise 'adalet, bağımsızlık, duyarlılık, sorumluluk, saygı, sevgi'dir.

Dadaloğlu şiirleri incelendiği zaman Yönetime katılıyorum ünitesinin ilk konu başlığı olan geçmişten günümüze yönetim biçimleri bölümü için birçok şiir örneği vardır. Dadaloğlu ve aşireti Osmanlı Devleti ile girdiği mücadelelerde padişahın vermiş olduğu zorunlu iskân kanunu sonucunda yaşadıkları yerleri terk edip farklı bölgelere göç etmişlerdir. Kimi zaman girdikleri bu mücadelelerde birçok askerlerini kaybetmişlerdir. Padişahın idam kararı verdiği aşiret yöneticileri de sorgulanmadan asılmıştır. Bu şiirler geçmişten günümüze yönetim biçimleri bölümünde öğrencilere okutularak günümüzde hala monarşi yönetimi olsaydı ne gibi farklılıklar olurdu sorusu sorularak konunun pekiştirilmesi sağlanır ve cumhuriyet ve monarşi yönetimi arasındaki farklar ortaya çıkarılabilir. Bu şiirlerde kazandırılacak sosyal bilgiler değeri ise 'adalet' değeridir.

6.6.1. Adalet

Şiir-1

Aslımı sorarsan Avşar soyundan

Ayrı düştüm aşiretten beyimden

Pınarbaşı'ndan beş yüz evinen

Çıkıp ta cana kıyanlardanım

Çekerim çileyi böyl' olsun bugün

Alırım mı sandın şol Kozan Dağın³⁹

Biz bir kurt idik de Bozok'lu koyun

Ürkütüp sürüsün yiyenlerdenim

Yukarıdaki şiir incelendiği zaman bu şiirlerde ki ilk dördlük ve ikinci dördlükte zorunlu iskân sonucunda ana yurda duyulan özleme yer verilmiştir. Padişahın vermiş olduğu kararla Dadaloğlu ve aşireti farklı bir bölgeye göç etmek zorunda kalmıştır. Bu şiir öğrencilere okutularak monarşi yönetiminde karar alma süreci hakkında beyin fırtınası oluşturulabilir.

---

³⁹ Adana ilinde bulunan bir dağ.

Şiir-2

Aşağıdan bir yel esti urum'dan
Gam-kasavet kalkmaz oldu serimden
Bu dert bize beter oldu ölümden
Ellerin serdarı Avşar nic'oldu

Çukur'un köprüsü Avşar'ın yurdu
Nerede kaldı da aslanı kurdu
Aralıkta kaldı hacılar kürdü
Aralıkta kalan beyler nic'oldu

Bilmez misin sen Avşar'ın elini
Tor mayalar çekmez miydi gelini
Sarı çiçek mor menekşe gülünü
Eli ıskân gidik Avşar nic'oldu

Görünüyor Anavarza Kalesi⁴⁰
Hiç gitmiyor aşiretin belası
Mecit Paşa hey Allah'tan bulası
Ellerin serdarı Avşar nic'oldu

Güzeller yaylası harmancı yurdu
Nic'oldu dağların aslanı kurdu
Aralıkta kalmış Hacılar Kürdü
Altı arap atlı beyler nic'oldu

Yaylamaya Binboğa'ya çıkardık
Katarınan tavsı maya çekerdik
Şöhret için sar'altınlar takardık
Aralıkta kalan beyler nic'oldu

Bir bostan ektim de güllü goncalı
Mızrak kullanırdık ucu gancalı
Babası Mustafa Bey de Oğlu Genç Ali
Çukur'un beyleri Avşar nic'oldu

Üç gün oldu Bozdoğan'dan aşalı
Sarı çiçek mor menekşe döşeli
Ufacık filizli de seyrek meşeli
Top top gezen güzellerin nic'oldu

...

⁴⁰ Anavarza kalesi Kadirli, Kozan ve Ceyhan ilçe sınırlarının kesiştiği yerde bulunmaktadır.

Şiir-3

Elinde kargısı⁴¹ oylukta satır

Kesilen kelleler meydanda yatır

Korkma beyim korkma salavat getir

Arkamızdan gelen koç Türkmenoğlu

Şiir-4

...

Belimizde kılıcımız kirmanı⁴²

Taşı deler mızrağımın temreni⁴³

Hakkımızda devlet vermiş fermanı

Ferman padişahın dağlar bizimdir.

...

6.6.2. Bağımsızlık

Şiir-1

...

Dadaloğlu söyler size adını

Şimdiden yok bilsin hasmım kendini

Bağlasalar parçalarım bendimi

Yatacağım bilsem bile zindanda.

---

⁴¹ Saz.

⁴² Elde yün eğirmeye ve sarmaya yarayan, ağaçtan yapılmış araç, öreke, eğirmen.

⁴³ Kargı ya da ok gibi batıcı şeylerin ucundaki sivri demir.

6.7. Uluslararası İlişkilerimiz

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının yedinci ünitesi “Uluslararası İlişkilerimiz” ünitesidir. Bu ünite de ilk olarak Türk dış politikasının neler olduğu, neleri kapsadığıdır. Türk dış politikası M. Kemal Atatürk’ün belirlemiş olduğu ‘Yurtta Sulh Cihanda Sulh’ prensibi üzerine kurulmuştur. Mustafa Kemal’ in dış politikasının esasları devletlerin eşitliği, karşılıklılık, komşu devletlerle barış içinde yaşama ve tam bağımsızlık üzerine inşa edilmiştir. Türk dış politikasının ardından Uluslararası ilişkilerimiz ünitesinin diğer bir konusu dış alım, dış satımdır. Bu konu başlığı altında öğrencilerin öğrenmesi istenen kavramlar dış ticaret nedir, ithalat, ihracat nedir, ülkemizin ekonomisinde dış ticaretin yeri nedir gibi konularda bilgi sahibi olmaları istenmektedir. Türkiye Cumhuriyet’i kurulduğu günden bu güne kadar her zaman zorda olan insanlara ülkemiz de olsun yurt dışında olsun her daim yardım eli uzatmıştır. Uluslararası İlişkilerimiz ünitesi altında öğrencilere dünyanın neresinde olursa olsun yardım isteyen herkese ayırım gözetmeksizin yardım eli uzatmalıyız bilinci de kazandırılmaktadır. Ünite de öğrencilere son olarak kazandırılmak istenen bilinç ise popüler kültür karşısında kendi milli kültürümüzün asimile olmaması, kendi kültürel değerlerimize sahip çıkarak, geleneklerimize, göreneklerimizi koruma anlayışıdır.

Uluslararası İlişkilerimiz ünitesi için öğrencilere kazandırılacak sosyal bilgiler değerleri ise ‘bağımsızlık, barış, duyarlılık, özgürlük, saygı, sevgi’dir. Dadaloğlu şiirleri incelendiği zaman Uluslararası İlişkilerimiz ünitesine uygun şiire rastlanmamıştır.

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Şiir Önerileri

7.1. İletişim Ve İnsan İlişkileri

Ortaokul 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ilk ünitesi “İletişim Ve İnsan İlişkileri” dir. Bu ünite de öğrencilere insanlar arasındaki etkileşim sonucunda iletişimin nasıl başladığını, olumlu iletişim kurma yollarının neler olduğu ilk aşamada verilmektedir. Olumlu iletişim sonucunda bireyler arasında sevgi ve saygı bağı, toplumsal birlik ve beraberliğin oluşmasında ki rolüne yer verilmiştir. Olumlu iletişim kurmada bireylerin sahip olduğu tutum ve davranışların nasıl olması gerektiği de ünite de yer verilen diğer bir başlıktır. Günümüzde gelişen teknolojiye bağlı olarak iletişim kanalları da çeşitlilik kazanmıştır. İnsanlar artık birbirlerini görmeden de iletişim kurabilmektedir. Bu iletişim araçları ise ‘telefon, televizyon, tablet, bilgisayar ve internet ağları üzerinden gerçekleştirilmektedir. Günümüzde sosyal medya ile birlikte yeme, içme, edebiyat, müzik şehircilik, mimari, tasarım, birey ve toplum yararına faaliyetler vb. alanlarda insanları bir araya getirmektedir. Örneğin bir müzik akımı ya da öncüleri bir tık uzağımızdadır. İletişim ve insan ilişkileri ünitesinin medyanın hayatımızda ki yeri konu başlığı altında hayatımıza yeni giren teknolojik aletlerin insanlar arasında iletişim kurmaya sağladığı kolaylıklara da yer verilmiştir. Ayrıca iletişim araçlarını kullanırken haklarımızın ve sorumluluklarımızın neler olduğunu bilerek, bu iletişim kanalları üzerinden olumlu iletişim kurmamızın önemi de vurgulanmıştır. Bireylerin bu iletişim kanallarını kullanırken özgür olduğu fakat bu iletişim kanallarını kullanmanın da bireye yüklediği sorumlulukların olduğu da belirtilmiştir. Sosyal medya üzerinden yaptığımız paylaşımlar da ülkemizin, milletimizin çıkarına aykırı paylaşım yapmanın olumsuz sonuçları da bireylere aktarılmıştır.

İletişim ve insan ilişkileri ünitesi için verilebilecek değerler ‘sevgi, saygı, eşitlik, özgürlük’ tür. Dadaloğlu şiirlerinde İletişim ve insan ilişkileri ünitesi için verilebilecek değer ise ‘saygı’dır. Dadaloğlu ve devrin yöneticileri arasında geçen olumsuz diyaloglar vardır. İletişim bölümünde bu şiirlere yer verilerek olumsuz iletişim sonucunda ortaya çıkabilecek sorunların neler olabileceği, insanlarla iletişim ve etkileşim kurarken olumlu bir iletişim kurma yaklaşımının neden önemli olduğuna yer verilmiştir.

Şiir-1

Hasan Paşa:

Sana derim sana ey Kozanoğlu

Sefer edip üzerine kalkmam var

Bu seneyi her seneye benzetme

Pençe vurup kanadını sökmem var

Kozanoğlu:

Ben Kozanoğlu'yum yapmam bunu

Aslım kurt eniği sarı seni tanı

Adam evreniyim yutarım seni

Her senede üç beşini yutmam var

Hasan Paşa:

Kozanoğlu yapma benimle inadı

Dedem deden ile bir dem⁴⁴ sınıadı

Koğduğumuzun kalkmaz kanadı

Pençe vurup ciğerini çekmem var

Kozanoğlu:

Derebeyiyim de menendim yoktur

Sorun aşirete seçerem çoktur

---

⁴⁴ Soluk.

Elde yalın kılıç çarka çalıktır

Al kanını Adana' ya dökmem var

Dadaloğlu:

Issız kalmış Fettahlı'nın Dağları

Dikiş tutmaz kalan bunun çağları

Dadaloğlu'm çakıştırır beyleri

İkinizin de maşkına⁴⁵ bakmam var

7.2. Türk Tarihinde Yolculuk

Ortaokul 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ikinci ünitesi “Türk Tarihinde Yolculuk” tur. Bu ünite Osmanlı Devletinin kuruluşu, yükselişi, duraklamasına ve Osmanlı kültür ve sanatına yer verilmiştir. Osmanlı Devletinin kuruluş döneminde izlemiş olduğu istimâlet ve iskân politikalarının Osmanlı Devleti'nin yükselişine yaptığı olumlu etkilere yer verilmiştir. Osmanlı da yer alan ve Osmanlı devletinde merkezi otoriteyi güçlendiren bir diğer teşkilat ise ahi teşkilatıdır. Osmanlı Devleti'nde sosyal hayatı düzenleyen teşkilatların başında ahilik teşkilatı gelmekteydi. Bu teşkilat çarşı ve pazarları düzenleyen meslek dalları için çırak ve usta yetişmesini sağlayan ve üretilen malların kalitesini kontrol eden bir kurumdu. Bu kurum Osmanlı devletinde denetime gerek kalmadan çoğu alanlara düzenleme getiriyordu.

Avrupa'daki gelişmeler ve Osmanlı Devleti'ne etkileri konu başlığı altında Avrupa da meydana gelen teknoloji ve bilim alanında ki gelişmeler yeni buluşları ortaya çıkarmıştır. Bilim ve teknoloji de öne geçen Avrupalı devletler pusulayı icat etmiştir. Okyanusa dayanaklı gemilerinde icadı yeni gelişmeleri tetiklemiştir. Pusulanın icadı ve okyanusa dayanaklı gemilerin yapımı ile yeni yerler keşfeden Avrupalılar ticaret yollarının yönünün değişmesine neden olmuştur. İpek ve baharat yollarının denetimini elinde bulunduran Osmanlı devleti bu ticaret yollarından oldukça yüksek gelirler elde

---

⁴⁵ Yük urganlarının ucuna bağlanan ağaç çengel ya da halka.

etmekteydi. Coğrafi keşifler sonucunda yön değiştiren ticaret yolları Osmanlı ekonomisini oldukça olumsuz etkilemiştir.

1789 Fransız İhtilali sonucunda ortaya çıkan milliyetçilik akımı imparatorlukları olumsuz etkilemiş ve parçalanma sürecine girmesine neden olmuştur. Parçalanma sürecini durdurmak isteyen Osmanlı Devleti himayesi altında bulunan milletlere çeşitli imtiyazlar vermiştir. Bu imtiyazlar Osmanlı Devleti'nde ıslahat sürecini başlatmıştır. Yapılan ıslahatlar Osmanlı Devletinin parçalanmasını yavaşlatmışsa da parçalanmaya engel olamamıştır. Çünkü yapılan ıslahatlar ya ıslahatı yapan devlet adamları ya da padişahlar ile sınırlı kalmıştır. Türk tarihinde yolculuk ünitesinde ele alınan bir diğer konuda yukarıda bahsettiğimiz Osmanlı Devleti'ne ıslahat hareketleri başlığı altında verilmiştir.

Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde son olarak ele alınan konu ise Osmanlı Devleti'nin kültür, sanat, estetik anlayışıdır. Türk tarihinde yolculuk ünitesini incelediğimiz zaman bu ünite için kazandırılacak değerler 'sevgi, saygı, eşitlik, estetik' değerleridir. Dadaloğlu şiirlerinde 'saygı ve eşitlik' değerlerine uygun şiirlere yer verilmiştir. Osmanlı devletinin kuruluş döneminde izlediği iskân politikası için Dadaloğlu şiirlerinde örnekler vardır. Kuruluş döneminde Osmanlı Devleti göçebe olarak yaşayan topluluklardan daha rahat asker ve vergi alabilmek için bu toplulukları yerleşik hayata geçirmek istemiştir. Osmanlı devletinin bu politikasına bazı aşiret ve boylar karşı çıkmıştır. Dadaloğlu ve aşireti de yerleşik hayata geçmek istememişse de devlet gücüyle yerleşik hayata geçirilmek üzere Yozgat' a iskân ettirilmiştir. Türk tarihinde yolculuk ünitesi içerisinde Osmanlı Devleti'nin kuruluşu başlığı altında yer verilip Osmanlı Devleti'nin niçin iskân politikası uyguladığı öğrencilere sorularak öğrencilerde uygulanan iskân ve istimalet politikalarının önemi kazandırılır. Bu bölüm için verilecek şiirlerde Dadaloğlu ve aşiretinin zorunlu göçe tabi tutulması sonucunda çektikleri zorluklar anlatılarak insan haklarına saygı duymanın ve insanların eşit olduğu değerleri kazandırılır.

Şiir- 1

Aşağıdan iskân evi gelince

Sarıpta gül benzimiz⁴⁶ solunca

Malım mülküm seyfi gözlüm kalınca

Kaypak⁴⁷ Osmanlı'lar size aman mı.

Aşağıdan iskan evi geliyor

Bezirganlar koç yiğide gülüyor

Kitabın dediği günler oluyor

Yoksa devir döndü ahir zaman mı?

...

7.3. Ülkemizde Nüfus

Ortaokul 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının üçüncü ünitesi “Ülkemizde Nüfus” ünitesidir. Ünite de ilk olarak insanların yeryüzünde yaşam sürdürdükleri alanlar anlatılmıştır. Bu alanlar tarih öncesi devirlerde soğuktan korunabilecekleri mağaralardır. Bu dönemde insanlar avcılık ve toplayıcılık yapmışlardır. Havanın ısınması, tarımın başlaması ve bazı hayvanların evcilleştirilmesi ile birlikte ırmak ve göl kenarlarına evler yapmaya başlamışlardır. Zamanla köyleri oluşturmuşlar ve böylece yerleşik yaşama geçmişlerdir. Tarih öncesi dönemlerde ulaşım kolaylığı, güvenlik, iklim şartları, tarım yapmaya uygunluk bir bölgeye yerleşmek için başlıca nedenler olmuştur. Bu ünite içeriğinde öğrencilere kazandırılmak istenen yerleşime etki eden faktörler ise şunlardır:

- Denize kıyısı olan yerler
- Tarım ve hayvancılık yapmaya elverişli yerler

---

⁴⁶ Yüz ya da yüzün rengi.

⁴⁷ Verdiği sözü tutmayan, sözsüz döne kimse.

- İklim şartlarının uygun olduğu yerler
- Ticaretin geliştiği yerler
- Tarihi ve kültürel değerleri olan şehirler
- Başkentler
- Kutsal yerler
- Maden kaynaklarının bulunduğu yerler
- Turizmin geliştiği yerler
- Sanayi ve teknolojinin geliştiği yerler
- Irmak ve göl kenarları olan yerler

Ülkemizde nüfus ünitesinin ikinci konu başlığı ise nüfusumuzdur. Bu başlık altında ülkemizin nüfusu hakkında bilgi verilmektedir. Ayrıca ülkemizde hangi bölgenin sık nüfusa sahip olduğu hangi bölgenin seyrek nüfusa sahip olduğu da yer almaktadır. Bölgesel nüfus farklarının sebeplerinin neler olduğuna da yer verilmiştir.

Nedenleriyle ve sonuçlarıyla göç başlığı altında ise öğrencilere insanların hangi nedenlerden dolayı göç ettikleri ve bu göçler sonucunda göç veren ve göç alan bölgeler arasında ne gibi farklılıklar olduğu öğrencilere aktarılmıştır. Öğrencilere kazandırılmak istenen diğer bir bilgi ise göç türleri ve göçün sebepleridir. Göç türlerine bakacak olursak bunlar:

Göçün yapıldığı yerin özelliğine göre:

- Kentten kente
- Kırdan kente
- Kentten kıra
- Kırdan kıra

Mesafesi göre:

- Dış göç
- iç göç

Süresine göre:

- Sürekli göç
- Mevsimlik (geçici) göç
- Oluşum nedenine göre:
- Zorunlu göç
- Gönüllü göç

Göçün sebepleri ise:

- Mübadele
- Sağlık
- Eğitim
- Terör
- Toplumsal baskı
- Savaş
- Doğal afet
- Ekonomi

Yukarıda yer alan maddeler ise göçün nedenleridir.

Ülkemizde nüfus ünitesinin son başlığı ise ‘Yerleşme ve Seyahat özgürlüğüdür.’ Bu konu başlığı altında öğrencilere yerleşme ve seyahat özgürlüğünün insanların temel haklarından biri olduğu bu hakların ülkemiz yasalarında hangi maddelerle güvence altına alındığı dünyada uluslararası hangi kararnamele de yerleşme ve seyahat özgürlüğüne yer verildiği ve korunduğu bilgisi verilecektir.

Ülkemizde nüfus ünitesi için sosyal bilgiler değerlerinden kazandırılacak değerler ‘sevgi, saygı, eşitlik, duyarlılık’ değerleri ve ayrıca empati becerisi de kazandırılabilir. Ünite içerisinde yer alan insanların yerleşme ve seyahat özgürlüğüne karşı saygı duymamız gerektiği bu hakların kısıtlanması durumunda empati yaparak bizim aynı sorunlarla karşılaştığımız zaman ne haklarımızı hangi yollardan aramamız gerektiğinin bilincinde olmamız kavramamız istenmektedir.

Dadaloğlu şiiirlerinde ülkemizde nüfus ünitesi için verilebilecek en güzel ve kullanışlı örnek Dadaloğlu ve aşiretinin zorunlu iskâna tabi tutularak yerleşme haklarının ellerinden alınmasıyla ilgili şiiirler olacaktır.

Şiir-1

Kalktı göç eyledi Avşar elleri,

Ağır ağır giden eller bizimdir,

Arap atlar yakın eder ırağı,

Yüce dağdan aşan yollar bizimdir.

Belimizde kılıcımız kirmanı

Taşı deler mızrağımın temreni

Hakkımızda devlet etmiş fermanı

Ferman padişahın dağlar bizimdir.

Dadaloğlu'm bir gün kavga kurulur,

Öter tüfekler davlumbazlar vurulur.

Nice koç yiğitler yere serilir,

Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir.

7.4. Zaman İçinde Bilim

Ortaokul 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının dördüncü ünitesi “Zaman İçinde Bilim” ünitesidir. Ünite de temel olarak bilimin ortaya çıkışı, bilimsel gelişmeleri yapan bilim insanları, yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan buluşların zaman içerisindeki değişimine, Türk İslam medeniyetlerinde yetişen bilim insanlarının bilimin gelişimdeki rolüne yer verilmiştir. Ayrıca ünite içerisinde 15-20. yy.' lar arasında yapılan bilimsel çalışmaların günümüz biliminin gelişimdeki rolünün önemine de değinilmiştir. Ünite de son olarak ise özgür düşünce ortamının bilimin gelişiminde ki rolüne, düşünce özgürlüğünün ülkemizde ve dünya da hangi yasalarla korunduğuna ve bu hakların önemi de aktarılmıştır. Ortaçağ Avrupa'sında bilimin

gelişmesine engel olan kilise baskısının ortadan kalkması ile Avrupa da aydınlanma çağının başlaması ve bilimin gelişmesin arasındaki bağlantının fark edilmesi de ünitenin bir diğer kazanımıdır. Ortaçağ da Avrupa da karanlık çağ yaşanırken Türk-İslam medeniyetinin bilimdeki gelişmelere öncülük etmesi, bilim insanlarının yazdığı eserlerin farklı dillere çevrilmesi ve bu durumun Türk İslam tarihinde bilimsel gelişme düzeyinin hangi boyutlara ulaştığının fark edilmesi açısından zaman içinde bilim ünitesi oldukça önemlidir.

Zaman içinde bilim ünitesi için öğrencilere kazandırılacak sosyal bilgiler değerleri ‘ bilimsellik, çalışkanlık, saygı sorumluluk’ tur. Dadaloğlu şiirlerinde Zaman İçinde Bilim ünitesi için şiir örnekleri yer almaktadır. Ancak bu örnekler bilimsel çalışmalar sonucunda ortaya çıkan buluşların yanlış kullanımını üzerinedir. Dadaloğlu ve aşireti göçebe yaşam sonucunda farklı bölgelere göç etmişlerdir. Bu göçler sırasında yeni gittikleri bölgelerde yaşayan insanlarla zaman zaman mücadelelere girmişlerdir. Bu mücadelelerde de savaş aletleri kullanmışlardır. Ayrıca Dadaloğlu ve aşireti Osmanlı Devletinin onlar için uygulamak istediği iskân politikasına karşı çıkmış ve Osmanlı devleti ile de mücadelelere girmişlerdir. Bu mücadelelerde ise silah kullanılmıştır. Zaman içinde bilim ünitesinde Dadaloğlu şiirlerinden yukarıda bahsedilen nedenlerle kaleme alınmış şiirlere yer verilerek bilimsel çalışmalar sonucunda ortaya çıkmış buluşların yanlış kullanımı sonucunda neler olabileceğine dair örnekler verilebilir.

Şiir-1

...

Sizde yok muydu Frenk barutu

Yitirmiş Tecirli’yi arar Cerit’i

Unuttun mu kavak boylu Halit’i

Geçmiş hayıflarını alıyor çerkez

Nice mızraklar var kara tuğlu

Anası torun babası İbrahim Beyoğlu

Vebalı boynuna Murat Bey halloğlu

İki başın hŭkmŭnŭ veriyor Çerkez

Şiir-2

Mağara ŭlŭnde kavga kuruldu

Ŗttŭ tŭfek davlumbazlar vuruldu

Duydum Bozoklu'nun beli kırıldı

Bin atlıya yamaç onu beylerin.

7.5. Ekonomi Ve Sosyal Hayat

Ortaokul 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının beşinci ũnitesi ‘‘Ekonomi Ve Sosyal Hayat’’ ũnitesidir. ũnite ilk olarak toprak ana başlığı altında toprağın Tŭrkler için Ŗnemine yer verilmiştir. Tŭrkler için toprak ilk olarak vatan demektir, Tŭrkler vatanını, toprağını korumayı namus sayar ve en ũst değer olarak kabul eder. Toprağın işlenmesinin tarihine bakacak olursak toprak yerleşik hayata geçen Uygurlar ile Tŭrk tarihinde ayrı bir anlam kazanmış ve işlenmeye başlanmıştır. Daha sonra kurulan Tŭrk devletleri için de toprak aynı anlam ve Ŗnemini korumaya devam etmiştir. Anadolu da kurulan Selçuklu ve Osmanlı devletlerine baktığımız zaman da toprak Uygurlar' da ve diğer Tŭrklerde olduğu gibi namus sayılmıştır. Tŭrklerde toprak devletin malı kabul edilmiş ve devlet tarafından halka belirli sŭreler için vergi karşılığında kullanım hakkı tanınmıştır. Tŭrkler toprağın dŭzenli olarak işlenmesi için Selçuklular da iktâ, Osmanlılarda ise tımar sistemi ile dŭzenli bir hale almıştır.

Toprağın işlenmesinde kullanılan araç ve gereçlerde zamanla bilimsel gelişlere bağlı olarak değişmiştir. Başlarda Ŗkŭz ve sabanla işlenen insan gŭcŭne dayalı olarak ekilip biçilen toprak daha sonraları ise traktŖrler ve diğer ekim araçları ile ekilmeye başlanmıştır. Osmanlı'dan bu yana sanayinin ve tarımsal araç ve gereçlerin gelişmesine bağlı olarak insana dayalı iş gŭcŭ azalmış ve insanlar kŖylerden kentlere doğru gŖ etmek zorunda kalmışlardır.

Sosyal hayatımızda vakıfların ayrı bir Ŗnemi vardır. Osmanlı devletinde vakıfların giderleri için hazineye Ŗzel bir para bŖlŭmŭ yer almaktaydı. Osmanlı'da

alan lonca teşkilatı sayesinde yeni iş yeri açan insanlara bu teşkilat aracılığı ile yardım edilir, çırak yetiştirilir ve sosyal hayat düzeni daha kolay sağlanırdı. Günümüzde de oldukça önemli yere sahip olan vakıflar insanların her alanda yardımına koşmaktadır. Ekonomi ve sosyal hayat ünitesinde bu vakıfların hangileri olduğu ve hangi vakfın hangi alanda insanlara yardımcı olduğu bilgisine de verilmektedir. Günümüzde aktif olan bu vakıflar ise Kızılay, Yeşilay, Tema ve Darülacezedir. Ekonomi ve sosyal hayat ünitesinde ele alınan diğer bir konu ise yeni mesleklerdir. Günümüzde gelişen teknoloji ve yeni iş alanları sayesinde birçok yeni meslek dalları da ortaya çıkmıştır. Bu konu başlığı altında öğrencilere mesleklerini seçerken nelere dikkat etmeleri gerektiği, hangi mesleğin hangi kişilik özelliğine sahip olmayı gerektirdiğine de yer verilmiştir. Ünite de son olarak ise günlük hayatımızda oldukça fazla yer edinen dijital dünya üzerinden yapılan alışverişlerin hayatımızda ne gibi değişiklikler yaptığı anlatılmıştır. Artık insan eli ile çalışan birçok üretim aracı otomatik makinalar sayesinde el değmeden ürün ortaya çıkarmaktadır. Yeni dijital dünya üzerinden artık alışveriş yaptığımızda aldığımız ürünleri hiç görmeden, mağazaya gitmeden alabilmekteyiz. Bu durumun bize sağladığı kolaylıkların neler olduğu ünite de ele alınmıştır.

Ekonomi ve sosyal hayat ünitesi için verilebilecek değerler ise ünite de yer alan Namık Kemal (Vatan Yahut Silistre) paragrafı ve Âşık Veysel Şatıroğlu'nun şiirlerinde verilmek istenen duygu üzerine ' vatanseverlik' tir. Dadaloğlu şiirlerinde ekonomi ve sosyal hayat ünitesi 'Toprak Ana' başlığı için verilecek şiir örnekleri Dadaloğlu'nun yaşadığı yere duyduğu özlemi anlatan şiirlerdir.

7.5.1. Vatanseverlik

Şiir-1

Atım kalk gidelim sılaya doğru

Tırnağını taşa vurmam düzünen

Koç yiğitte gurbet ele düşerse

Yanar bağı ateşinen közünen

Şiir-2

Başın görünmüyor dumandan pustan

Bağrışır geyiğin durulmaz sestem

Sağ yanın Saraycık sol yanın Elbistan

Övünmeye değer dilin Binboğa

Karların yağmış tâ ardıç boyunca

Lale, sümbül, gül boynunu eğince

Yaz baharda aşiretler gelince

Karışır sağmala yozun Binboğa

...

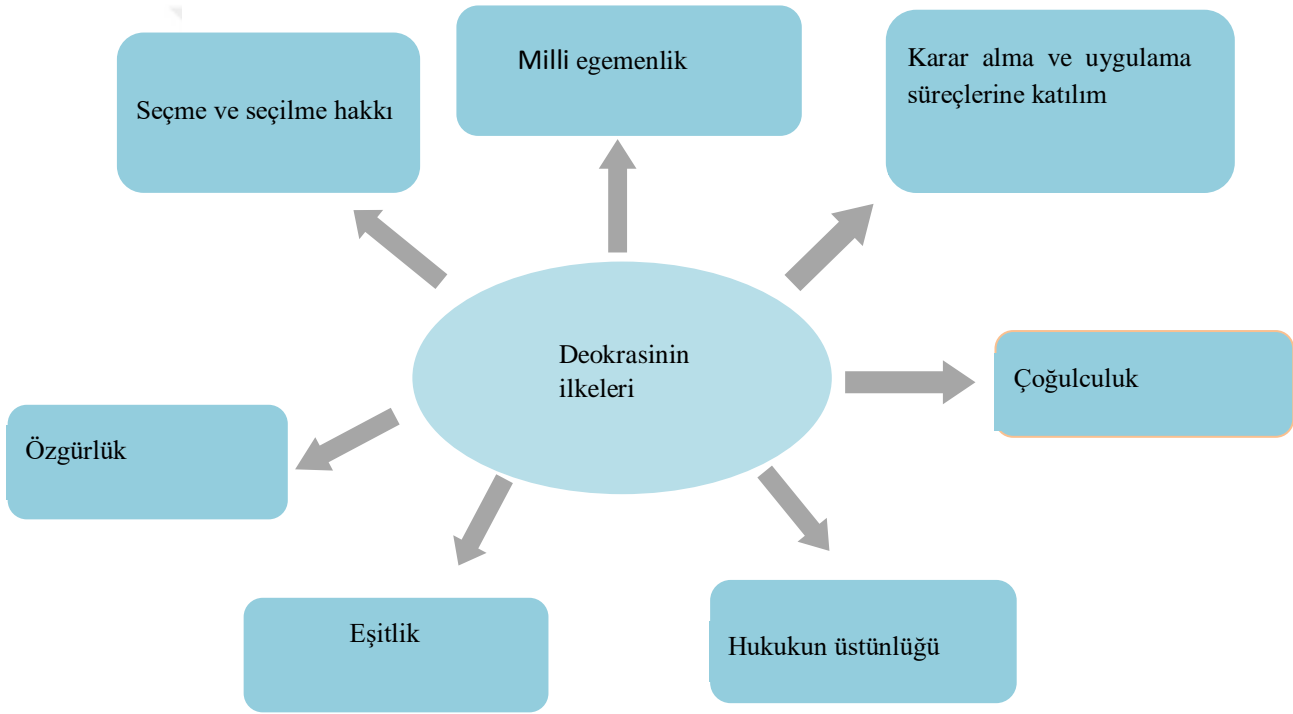
7.6. Yaşayan Demokrasi

Ortaokul 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının altıncı ünitesi “Yaşayan Demokrasi” ünitesidir. Bu ünite demokrasinin tarihsel gelişimine, demokrasinin ilkelerine, Atatürk’ ün demokrasiye verdiği öneme, demokrasi ortamının gelişmesi ve ülkemizde demokrasi kültürünü oturtmak için yaptığı çalışmalara yer verilmiştir. Ayrıca ülkemizde saltanatın kaldırılması ve cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra demokrasi ve halk egemenliğinin bir daha kalkmaması için yasalarla alınan güvencelere, bu yasalara hangi maddelerde yer verildiğine de değinilmiştir.

Geçmişten günümüze değin bakıldığı zaman insanlar bir arada yaşama konusunda birçok tecrübe edinmişlerdir. Ülkeler arasında yapılan savaşlar sonucunda barışın ne denli önemli olduğu bir kez daha anlaşılmıştır. Ülkeler savaşın getirdiği olumsuz sonuçları fark ettikleri zaman barış ve huzur ortamının korunmasına oldukça önem vermişlerdir. Huzur ve barış ortamının devamlılığının sağlanması için ise demokratik değerleri uygulamaya getirmişlerdir. Demokrasi sayesinde insanlar

düşünce özgürlüğüne kavuşmuş, yasalar çıkararak eşitliği sağlamış ve temel hak ve özgürlüklerini güvence altına almışlardır.

Tarihsel dönemleri incelediğimiz zaman demokrasinin ve demokratik değerlerin ortaya çıkması ve korunması oldukça güçlüklerle sağlanmıştır. Demokrasi temelde insanların doğuştan getirdiği temel hak ve özgürlükleri bir devlet şekli altında güvence altına almak ve korumaktır. Demokrasinin oluşmasında ve gelişmesinde etkili olan bir takım ilkeler vardır. Bu ilkeler demokrasinin neleri kapsadığını demokrasinin ne olduğunu ortaya koymaktadır.

Yaşayan demokrasi ünitesinde ele alınan bir diğer başlık ise ‘Atatürk ve demokrasi’dir. Mustafa Kemal Atatürk’ ün birinci dünya savaşı sonrasında Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu zor durumu fark etmiş ve Osmanlı devletinin çöküşünden sonra oluşacak otorite boşluğu için yeni bir devlet kurmaya karar vermiştir. Bu yeni devlet için kongreler ve genelgeler düzenlemiştir. Mustafa Kemal’ in düşüncelerinde her zaman halkın egemen olduğu bir devlet yapısı vardı. Çünkü Mustafa Kemal halk iradesinin ne kadar önemli olduğunu biliyordu. Mustafa Kemal Atatürk’ ün ülkemizde demokrasiyi getirmek için ilk önce Türkiye Büyük Millet

Meclisi'ni açmıştır. Daha sonra ise Cumhuriyeti ilan etmiştir. Demokrasi kültürünün tamamen yerleşmesi içinse daha sonra çok partili hayata geçiş denemelerini başlatmıştır. Ülkemizde Cumhuriyetin ilanından sonra demokrasinin temelleri atılmıştı fakat Mustafa Kemal ve arkadaşları ülkemizde tekrar monarşi yönetiminin oluşmaması için demokrasiyi koruma adına anayasamıza bazı maddelere yer verilmiştir. Anayasamızın ilk üç maddesinde ülkemizin rejimine, bu rejimin gereklerine ve ülkemizin diline, bayrağına yer verilmiştir. Dördüncü maddesinde ise bu ilk üç maddenin asla değiştirilmeyeceğine, değiştirilmesinin teklif dahi edilemeyeceğine yer verilmiştir.

Yaşayan demokrasi ünitesi incelediğimiz zaman Osmanlı Devleti'nde ki monarşi yönetiminden sonra yeni devletle birlikte gelen demokratik tutumları görmekteyiz. Yaşayan demokrasi için verilecek değerlere baktığımız zaman demokrasinin getirdiği yeniliklerden dolayı 'Adalet' değeri verilebilir. Ayrıca demokrasinin ilkelerinden biri olan eşitlik değeri de sosyal bilgiler de de yer aldığı için eşitlik değeri de kazandırılabilir.

Dadaloğlu şiirlerini Yaşayan demokrasi ünitesi açısından incelediğimiz zaman Dadaloğlu ve aşireti hakkında padişahın vermiş olduğu kararlardan sonra Dadaloğlu ve aşiretinin karşılaştığı güçlüklerle yer verilebilir. Bu şiir örnekleri verilerek öğrencilere monarşi yönetimi ve cumhuriyet yönetimi arasında ki ayrımlar sorulabilir. Yine bu şiirlerle demokrasinin önemine ve demokratik yönetimin bizlere kazandırdığı hakların öğrenciler tarafından ayırt edilmesi sağlanabilir.

7.6.1. Adalet

Şiir-1

...

Akşamki gördüğüm şu kara düşler

Hesaba gelmedi kesilen başlar

Eyerlen atımı küçük kardaşlar

Hünkâr tarafından bize gel oldu

Akşamınan ikindinin arası
Aldı beni şu dünyanın yarası
Ecel geldi ölmemizin sırası
Ağladı il-oba gözü kan oldu.
....

7.7. Ülkeler Arası Köprüler

Ortaokul 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının son ünitesi “Ülkeler Arası Köprüler” dir. Üniteye başlarken ilk konu başlığı ‘Yurtta Barış Dünyada Barış’tır. Birinci dünya savaşı sonrasında Mustafa Kemal Atatürk’ün öncelikle ülkemizin komşu olduğu devletlerle barış içinde yaşamaya yapmış olduğu daha sonra ise dünya genelinde sağlanacak bir barışın dünyada ki milletler açısından önemine vurgu yapmak gerekmektedir. Ülkemizin dünya barışına katkı sağlamak için üye olduğu kuruluşlarda öğrencilerin bilmesi istenen bir konudur. Üyesi olduğumuz kuruluşlar ise NATO, Birleşmiş Milletler, WHO, UNICEF, Unesco vb. örgütlerdir.

Ülkemizin üyesi olduğu daha birçok kuruluş vardır. Bu kuruluşlara üye olmamızın sebebi ise içinde bulunduğumuz ekonomik bölge ve ekonomimizi geliştirme temellidir. Ekonomik işbirliği çerçevesinde üye olduğumuz kuruluşlar ise “G20 ülkeleri, D-8 (gelişen sekiz ülke), iktisadi işbirliği ve gelişme teşkilatı (OECD), Asya İş Birliği Diyaloğu (ACD), Karadeniz Ekonomik İş Birliği Teşkilatı (BSEC) vb.’dir.

Ünite de öğrencilere kazandırılmak istenen önemli bir konu ise öğrencilerin ön yargılarını yıkarak tüm dünya insanlarına aynı sevgi ve saygı bağı ile yaklaşmalarıdır. Ünite başında verilen ‘Yurtta Barış Dünyada Barış’ kavramı Türk milletinin ne kadar barışçıl ve insan sevgisine sahip olduğunu gösteren en önemli öğelerden biridir. Öğrencilerin günlük yaşamında hayatının her alanında karşılaştığı insanlara karşı ön yargılı olmamaları, ayrımcılık yapmamaları kazanılması istenen önemli bir vasıftır.

Ünite de ele alınan diğer bir konu ise öğrencilerin insanlığın geleceğini etkileyen konularda duyarlılık kazanmasını sağlamaktır. Dünyamızı tehdit eden en

büyük tehlikelerden biri olan küresel ısınma konusunda öğrencilerin bilgi sahibi olarak bu durum karşısında ne gibi tedbirler alınabilir, küresel ısınmanın yavaşlaması ve bitmesi için yapmamız gereken nelerdir soruları öğrencilerin beyin fırtınası yapmasını sağlamakta büyük bir öneme sahiptir.

Yurtta barış dünyada barış ünitesi için öğrencilere kazandırılacak değerler ‘bağımsızlık, barış, duyarlılık, sorumluluk ve yardımseverlik’ tir.

Dadaloğlu şiirleri incelendiği zaman yurtta barış dünyada barış ünitesine uygun şiirlere rastlanamamıştır.

Şiir-1 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Bağımsızlık, Vatanseverlik

Küheylanım yedim yedim ye derler

Olanca malımı talan ederler

Heves hüves yaptığım odalar

Korkarım ki düşman konar yurt olur.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	4	40%	6	60%	-	-	-	-	-	-	1
Tutarlılık	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kabul Edilebilirlik	4	40%	5	50%	-	-	1	10%	-	-	0,8
Katkı Sağlayıcılık	4	40%	5	50%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kelime İçeriği	2	20%	7	70%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Metin Türü Kriterleri	2	20%	7	70%	-	-	1	10%	-	-	0,8
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	2	20%	8	80%	-	-	-	-	-	-	1
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,85

Şiir-1'in kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,85'tir. Buna göre Şiir-1' in ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %92,8 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %2,8 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %4,2 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

- “Örnekte verilen Dadaloğlu'nun 'Aşağıdan Yusuf Paşa'm Geliyor' şiiri, şiirin tamamından bağımsız, tek bir kıta olarak ele alındığında baskın bir şekilde yansıttığı değer bağımsızlık ve özgürlük olduğu söylenebilir. Duyarlılık ve vatanseverlik değeri öncelikle göze çarpan baskın iki değer ardından gelmektedir. Kitanın sadece son dizesi duyarlılık ve vatanseverliği yansıtmaktadır. Kıta verilen dört değere de uygundur fakat sesleniş tarzından ötürü kıta ile eşleştirilen dört değer tam anlamıyla net görülememektedir.”
- “Duyarlılık değerine çok uygun olduğunu düşünmüyorum ve dil olarak ağır sanki.”

Şiir-2 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Duyarlılık, Dürüstlük

Şiir-2

İnsanoğlu şu fani dünyaya aldanma

Fani dünya hiç kimseye kalmadı

İskender deryadan aldı haracı

Geçti devir o sultana kalmadı.

Kriterler	Tamamen Uygun	Uygun	Kararsızım	Uygun Değil	Kesinlikle Uygun Değil	KGO					
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	1	10%	7	70%	1	10%	1	10%	-	-	0,6
Tutarlılık	2	20%	6	60%	1	10%	1	10%	-	-	0,6
Kabul Edilebilirlik	1	10%	7	70%	1	10%	1	10%	-	-	0,6
Katkı Sağlayıcılık	3	30%	4	40%	3	30%	-	-	-	-	0,4
Kelime İçeriği	3	30%	6	60%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Metin Türü Kriterleri	2	20%	6	60%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	2	20%	6	60%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,6

Şiir-2'nin kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,6'dır. Buna göre Şiir-2'nin ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %80 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %4,2 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %15,7 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

- “Verilen örnek, eşleştirilen değerler ile kısmen uyumludur. Bir öneri olarak, dünyanın fani ve geçici oluşu temasında olan ilgili örnek, öğrencilere aktarılırken öğrencilerin içselleştirebilmesi ve anlaması için empati ve alçakgönüllülük (MEB, 2015) değeri ile de ilişkilendirilebilir. Öğrencilerden örnekte İskender ya da sultan ile seslenilen şahıslarla ilişki ya da empati kurmaları istenebilir. Böylelikle verilen mesaja ya da çıkarılan derse öğrenci yönlendirilebilir. Herşeyin geçici olduğu dünyada, alçakgönüllü yaşamın ve yaşamının önemi vurgulanabilir.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2015). Değerler eğitimi yönergesi. http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/39/749197/dosyalar/2015_02/09093609_degerleregitimi.pdf”

Şiir- 3 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Saygı (Yaşama Ve Yerleşme Haklarına Saygı), Eşitlik, Vatanseverlik

Kozan'a eller Kozan'a

Akıl ermez bu düzene

Öldürmüşler beyimizi

Yasak mezarın gezene

Çıktım Kozan'ın dağına

Remil⁴⁸ attım dost bağına

Aşiretten imdat gelmez

Kaç kurtul Gâvur Dağı'na

Kır atım ürktü boşandı

Üzengi⁴⁹ yere döşendi

---

⁴⁸ Kumda bir takım çizgiler çizerek fala bakmak.

Ne yatarsın Kozanoğlu

Kılıcı düşman kuşandı

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	3	30%	6	60%	-	-	1	10%	-	-	0,8
Tutarlılık	2	20%	7	70%	-	-	1	10%	-	-	0,8
Kabul Edilebilirlik	2	20%	6	60%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Katkı Sağlayıcılık	2	20%	6	60%	1	10%	1	10%	-	-	0,6
Kelime İçeriği	4	40%	4	40%	1	10%	1	10%	-	-	0,6
Metin Türü Kriterleri	3	30%	7	70%	-	-	-	-	-	-	1
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	2	20%	5	50%	3	30%	-	-	-	-	0,4
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,68

Şiir-3'ün kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,68'dir. Buna göre Şiir-3'ün ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma

⁴⁹ . Eyerin iki yanından atın karnı hizasına doğru sarkan ve hayvana binildiğinde ayakların basmasına yarayan, altı düz demir halka.

özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %84,2 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %5,7 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %10 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

➤ *“Eşitlik değerine çok vurgu yok sanki.”*

➤ *“Vatanseverlik değeri bu şiir ile verilebilir fakat saygı ve eşitlik değeri ile ilgili herhangi bir çıkarım doğrudan görünmüyor. Dayanışma değeri bu şiirde kazandırılmak istenen değerlere eklenebilir.”*

Şiir-4 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Adalet, Eşitlik, Özgürlük,

Şiir-4

Fırsatı ganimet⁵⁰ bildi kötüler

Böyle kalmaz padişahın çağları

Eninize boyunuz eğlenin

Sizin olsun Binboğa'nın dağları

...

Padişah tahtında devrim olursa

Hak adalet er geç yerin bulursa

---

⁵⁰ Savaşta düşmandan ele geçirilen her türlü mal.

Eğer birgün Avşar geri gelirse

Kovgun⁵¹ eder sizin gibi beyleri

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	6	60%	4	40%	-	-	-	-	-	-	1
Tutarlılık	4	40%	5	50%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kabul Edilebilirlik	6	60%	4	40%	-	-	-	-	-	-	1
Katkı	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Sağlayıcılık	7	70%	2	20%	1	10%	-	-	-	-	0,8
İçeriği	6	60%	4	40%	-	-	-	-	-	-	1
Metin Türü	6	60%	4	40%	-	-	-	-	-	-	1
Kriterleri	6	60%	4	40%	-	-	-	-	-	-	1
Ders Kitaplarında Yer Alması	6	60%	4	40%	-	-	-	-	-	-	1
Gereken Nitelikler	6	60%	4	40%	-	-	-	-	-	-	1
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,80

⁵¹ . Kovmak

Şiir-4'ün kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,80'dir. Buna göre Şiir-4'ün ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %97,1 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %2,8 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

- “Şiirde belirtilen değerlere vurgu varken eşitlik değerine yeterli vurgu yok. Bölümden eşitlik değeri çıkartılabilir.”

Şiir-5 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Vatanseverlik, Sevgi (Doğa Sevgisi), Saygı(Yaşanılan Coğrafyaya Saygı)

Şiir-5

Yürü bire Pınarbaşı⁵²

Acep karın kalktı m'ola

Boynu uzun tor sunalar

Çığırından çıktı m'ola

Geri gitmek benim derdim

İçerimde yanar odun

Koyak koyak belli yurdum

Lale sümbül bitti m'ola

---

⁵² İç Anadolu' da bulunan Kayseri' ye bağlı bir ilçe.

Dadal'ım da coşar çağlar

Nic'oldu kır atlı beyler

Yüksek olur bizim dağlar

Gökkuğusu öttü m'ola.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Tutarlılık	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kabul Edilebilirlik	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Katkı Sağlayıcılık	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kelime İçeriği	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Metin Türü Kriterleri	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	4	40%	4	40%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,8

Şiir-5'in kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,8'dir. Buna göre Şiir-5' in ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine

sahip olduğu soylenabilir. Bu Şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu g6r6Ő belırtten uzmanların oranı, %90 olarak tespit edilirken olumsuz g6r6Ő belırtten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %10 olarak tespit edilmiştir.

Şiir-6 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Vatanseverlik, Saygı (Bir B6lgeye, Bir Coğrafyaya Atfedilen Saygı)

Şiir-6

Atım kalk gidelim sılaya⁵³ doğru

Tırnağını taşa vurmam d6z6nen

Koç yiğit de gurbet ele d6Őerse

Yanar bağrı ateşinen k6z6nen

Ahir Dağı'na⁵⁴ erken geçin ağalar

AliŐar evresi bahçeler bağlar

Kısık'ın y6resi Şol ulu dağlar

Karı yatar namlı namlı buzunan

Dadaloğlu'm der sılaya varalım

Orada dost hatırını soralım

Ketizmen'den⁵⁵ Pınarbaşı'n bulalım

EŞe Fatma'm oynar d6ner nazınan

---

⁵³ Doğup b6y6d6ę6 ya da bir s6re ayrı kaldığı yere ve yakınlarına kavuŐma.

⁵⁴ Kahramanmaraş'ın doğusunda Dulkadiroğlu ilçesinde bulunan bir dağ.

⁵⁵ Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde bulunan bir k6y.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)			
Uyumluluk	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Tutarlılık	6	60%	4	40%	-	-	-	-	-	-	1
Kabul Edilebilirlik	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Katkı Sağlayıcılık	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kelime İçeriği	4	40%	4	40%	1	10%	1	10%	-	-	0,6
Metin Türü Kriterleri	5	50%	3	30%	1	10%	1	10%	-	-	0,6
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	5	50%	3	30%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,77

Şiir-6'nın kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,77'dir. Buna göre Şiir-6'nın ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %88,5 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %2,8 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %8,5 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

- “Verilen örnekte ‘orada dost hatırını soralım’ dizesi dostluk, aile birliğine önem verme (MEB, 2018) ve selamlaşma (MEB, 2015, değerler eğitimi yönergesi) değeri ile ilişkilendirilebilir. Şiirin teması ile eşleştirilen iki değer de doğrudan örnek ile ilişkilidir.”
- “Sevgi değeri de bu şiir ile kazandırılabilir.”
- “Sevgi değeri yani doğa sevgisi veya memleket sevgisi var gibi geldi. Tekrar düşünölmeli.”

Şiir-7 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Vatanseverlik

Şiir-7

Bereket var toprağında taşında

Kırık kırık eser yelin Binboğa

Seyfilerin döner yanı başında

Farız⁵⁶ avcı ister yerin Binboğa

Binboğa'yı desen ünlüdür ünlü

Güz ak saya geyer yaz ipek donlu

Sağ yanın Saraycık⁵⁷ solun⁵⁸ Reyhanlı

Elin Avşar değil Cerit Binboğa

---

⁵⁶ Kurnaz.

⁵⁷ . Kayseri ili, İncesu ilçesi, merkez bucağına bağlı bir yerleşim yeri

⁵⁸ . Hatay' a bağlı bir ilçe.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)			
Uyumluluk	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Tutarlılık	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Kabul Edilebilirlik	4	40%	6	60%	-	-	-	-	-	-	1
Katkı Sağlayıcılık	4	40%	6	60%	-	-	-	-	-	-	1
Kelime İçeriği	2	20%	7	70%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Metin Türü Kriterleri	4	40%	6	60%	-	-	-	-	-	-	1
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	4	40%	6	60%	-	-	-	-	-	-	1
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,97

Şiir-7'nin kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,97'dir. Buna göre Şiir-7'nin ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %98,5 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %1,4 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

➤ “Saygı(Yaşanılan Coğrafyaya Atfedilen Saygı).”

Şiir-8 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Sevgi (Doğa Sevgisi), Saygı (Yaşanılan Coğrafyaya Atfedilen Saygı)

Şiir-8

...

Başın görünmüyor dumandan pustan

Bağrışır geyiğin durulmaz sestem

Sağ yanın saraycık, solun Elbistan

Övünmeye değer dilin Binboğa

Karların yağmış tâ ardıç⁵⁹ boyunca

Lale, sümbül, gül boynunu eğince

Yaz baharda aşiretler gelince

Karışır sağmala yozun Binboğa

---

⁵⁹Servigillerden, güzel kokulu yapraklarını hiç dökmeyen, yuvarlak ve kara renkli üzüksü yemişleri hekimlikte ve aşılıkta kullanılan bir ağaççık.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)			
Uyumluluk	7	70%	3	30%	-	-	-	-	-	-	1
Tutarlılık	7	70%	3	30%	-	-	-	-	-	-	1
Kabul Edilebilirlik	7	70%	3	30%	-	-	-	-	-	-	1
Katkı Sağlayıcılık	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kelime İçeriği	7	70%	3	30%	-	-	-	-	-	-	1
Metin Türü Kriterleri	7	70%	3	30%	-	-	-	-	-	-	1
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,94

Şiir-8'in kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,94'tür. Buna göre Şiir-8' in ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %97,1 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %2,8 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

➤ “Saygı değeri eklenmelidir.”

Şiir-9 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Vatanseverlik, Sevgi(Doğa Sevgisi), Saygı

Şiir-9

Çok göresim geldi Binboğa seni

Ne hoş olur baharınan yazınan

Dirgen Dağı, Koç Dağı'nın dengidir.

Ördeklerin çağırışırđı kazınan

Ne kara yazılmış alnıma yazı

Varsak ta aşiret tanımaz bizi

Sarız'dan aşağı Yalak'ın düzü

Sağmalların⁶⁰ yayılırdı yozunan

---

⁶⁰ . (süt veren hayvanlar için) bol sütü bulunan, süt veren, sağılmakta olan.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)			
Uyumluluk	4	40%	6	60%	-	-	-	-	-	-	1
Tutarlılık	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kabul Edilebilirlik	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Katkı Sağlayıcılık	4	40%	3	30%	3	30%	-	-	-	-	0,4
Kelime İçeriği	4	40%	4	40%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Metin Türü Kriterleri	3	30%	6	60%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	4	40%	5	50%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,77

Şiir-9'un kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,77'dir. Buna göre Şiir-9' un ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %88,5 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %11,4 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

➤ “Saygı değerinin yerine Duyarlılık ve Estetik değerleri bu şiir de alınabilir.”

Şiir-10 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Vatanseverlik

Şiir-10

Kimya vardır toprağında taşında

Tor Seyfiler yuva kurar döşünde

Kamalağın kar’ardıcın içinde

Kırık kırık eser yelin Binboğa

Karların yağmısta ardıç boyunca

Lale, sümbül, gül boynunu eğince

Yaz baharda, aşiretler gelince

Karışır sağmala yozun Binboğa

Binboğa da Koç Dağını gözetir

Lale, sümbül, mor menekşe tazedir.

Ablak sığınların boynunu uzatır

Ediyor methini Veli’m Binboğa

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	
Uyumluluk	4	40%	6	60%	-	-	-	-	-	-	1
Tutarlılık	4	40%	6	60%	-	-	-	-	-	-	1
Kabul Edilebilirlik	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Katkı Sağlayıcılık	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kelime İçeriği	4	40%	5	50%	-	-	1	10%	-	-	0,8
Metin Türü Kriterleri	4	40%	4	40%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	3	30%	6	60%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,85

Şiir-10'un kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,85'dir. Buna göre Şiir-10' un ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %92,8 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %1,4 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %5,7 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

- “Vatanseverlik değeri gibi doğa sevgisi değerinin de Şiirde olduğu görülmektedir.”
- “Sevgi, duyarlılık, estetik değerleri bu Şiir ile kazandırılabilir.”

Şiir-11 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Vatanseverlik, Duyarlılık,

Şiir-11

KarataŐ dersen de bir düzgün ova

YkletmiŐ göçünü gidiyor dağa

Kılıcına yavuz derler İsmail A

alıp çalıp dallarını eğiyor

...

Dadaloğlu'm derki giydik karayı

Koçyiğit olanlar açtı arayı

Cerit ovası mı sandım burayı

Top top olmuş Seyfilerin koğuyor.

Kriterler	Tamamen Uygun	Uygun	Kararsızım	Uygun Değil	Kesinlikle Uygun Değil	KGO					
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	4	40%	5	50%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Tutarlılık	3	30%	6	60%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kabul Edilebilirlik	3	30%	6	60%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Katkı	4	40%	3	30%	3	30%	-	-	-	-	0,4
Sağlayıcılık	4	40%	3	30%	3	30%	-	-	-	-	0,4
Kelime İçeriği	5	50%	2	20%	3	30%	-	-	-	-	0,4
Metin Türü	4	40%	4	40%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Kriterleri	4	40%	4	40%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	3	30%	6	60%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,65

Şiir-11'in kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,65'dir. Buna göre Şiir-11' in ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %82 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %17,1 olarak tespit edilmiştir.

Şiir-12 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Vatanseverlik, Sevgi, Dayanışma

Şiir-12

Bizim dağlar çam ardıçlı, meşeli

Yaylasında lale, sümbül döşeli

Hayli zaman şu Tapan'dan ⁶¹aşalı

Çukur' un kilidi beyler nic'oldu

...

Nerde aşiretler edepli uslu

Oda çadırımız pek muhabbetli

Üst yanı Bozdoğan altı Cerit'li

Kaplan postlu kır atlılar nic'oldu.

---

⁶¹ Adana ilinin Feke ilçesine bağlı yerleşim yeri.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	4	40%	6	60%	-	-	-	-	-	-	1
Tutarlılık	3	30%	6	60%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kabul Edilebilirlik	7	70%	3	30%	-	-	-	-	-	-	1
Katkı Sağlayıcılık	7	70%	3	30%	-	-	-	-	-	-	1
Kelime İçeriği	3	30%	7	70%	-	-	-	-	-	-	1
Metin Türü	4	40%	6	60%	-	-	-	-	-	-	1
Kriterleri											
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	3	30%	6	60%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,94

Şiir-12'nin kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,94'tür. Buna göre Şiir-12'nin ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %97,1 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %2,8 olarak tespit edilmiştir.

Şiir-13 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Sevgi (Yaşanılan Coğrafyaya Duyulan Sevgi) Saygı, Vatanseverlik

Şiir-13

Obruk'tan, Çatak'tan, Hacın'a uğra

Kum bükü konalgan telleri ığra

Göksu'yum köprüsünden geçti bir turna

Al vardı ha sultan kiraz belleri

Kiraz'dan kalkınca Tapan'a inin

Kırk su'yun üstüne peştemal⁶² dönün

Deve salağı'na çevrinin konun

Çevrini çevrini konar elleri

Ak Köprü de göç evlerin durağı

Aşıklar da yakın eder ırağı

Sultan Anavarza hublar durağı

Çoşkun akar deliçay' ın selleri

---

⁶² İş yaparken önlük olarak bele bağlanan uzun ve geniş dokuma.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	5	50%	3	30%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Tutarlılık	5	50%	3	30%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Kabul Edilebilirlik	5	50%	3	30%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Katkı Sağlayıcılık	5	50%	2	20%	3	30%	-	-	-	-	0,4
Kelime İçeriği	3	30%	4	40%	3	30%	-	-	-	-	0,4
Metin Türü Kriterleri	3	30%	4	40%	3	30%	-	-	-	-	0,4
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	4	40%	3	30%	3	30%	-	-	-	-	0,4
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,48

Şiir-13'ün kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,48'dir. Buna göre Şiir-13'ün ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %74,2 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %25,7 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

➤ “Dil ve anlaşılabilirlik konusunda kararsızım.”

Şiir-14 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Vatanseverlik, Sevgi (Doğa Sevgisi)

Şiir-14

Yörü bre Aziziye⁶³

Acap karın kalktı m’ola

Boynu uzun alaların

Çayırından kalktı m’ola

Tez gelir kaynarın yazı

Hoş akar Munzur’un⁶⁴ özü

Koc’ırmak tutardı buzu

Garbi değdi söktü m’ola

---

⁶³ Erzurum iline bağlı bir yerleşim yeri.

⁶⁴ Erzincan ile Tunceli arasında akan bir akarsu.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	7	70%	3	30%	-	-	-	-	-	-	1
Tutarlılık	7	70%	3	30%	-	-	-	-	-	-	1
Kabul Edilebilirlik	6	60%	4	40%	-	-	-	-	-	-	1
Katkı Sağlayıcılık	7	70%	3	30%	-	-	-	-	-	-	1
Kelime İçeriği	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Metin Türü Kriterleri	6	60%	2	20%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	6	60%	2	20%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,85

Şiir-14'ün kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,85'dir. Buna göre Şiir-14'ün ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %92,8 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %7,1 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

➤ “Estetik değeri de eklenebilir.”

Şiir-15 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Vatanseverlik, Adalet (Zorunlu Olarak İskâna Tabi Tutulma Sonucu Bahsedilen Adalet Değerinin Yoksunluğu), Eşitlik(İnsanlar Arasında Yapılan Ayrıma Değiniştir), Sevgi,

Şiir-15

Şaştım hey Allah’ım ben de pek şaştım

Devrettim Akdağ’ı Bozak’ a düştüm

Yozgat’ın üstünde bir ateş saçtım

Yanar oylum oylum bir duman görünür

Biter Kırşehir’in gülleri biter

Çağrışır dalında bülbüller öter

Ufacık güzeller hep yeni yeter

Güzelin kaşında keman görünür

Gönül arzuladı Niğde’yi Bor’u

Gün günden artmakta yiğidin zarı

Çifte bedestenli koca Kayseri

Erciyes karşıdan yaman görünür.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	7	70%	2	20%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Tutarlılık	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kabul Edilebilirlik	7	70%	2	20%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Katkı Sağlayıcılık	8	80%	1	10%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kelime İçeriği	6	60%	2	20%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Metin Türü Kriterleri	6	60%	1	10%	3	30%	-	-	-	-	0,4
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,71

Şiir-15'in kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,71'dir. Buna göre Şiir-15' in ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %85,7 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %14,2 olarak tespit edilmiştir.

Şiir-16 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Yardımseverlik

Şiir-16

Bahçemizde öten kuşlar

Ah bu kuşlar nerde kışlar

Ünü büyük Kozanoğlu

Kürk giydirir at bağışlar.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Tutarlılık	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kabul Edilebilirlik	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Katkı Sağlayıcılık	7	70%	2	20%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kelime İçeriği	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Metin Türü Kriterleri	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	4	40%	5	50%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,85

Şiir-16'nın kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,85'tir. Buna göre Şiir-16'nın ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %92,8 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %7,1 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

- *“Verilen örneğin yardımseverlik değeri ile doğrudan eşleştirilmesini uygun bulamadım. Şiirin tamamında belki verilebilecek olan yardımseverlik değerini, şiirin bu kıtasına bakıp eşleştirilebilmesinin tam olamayacağı kanaatindeyim.”*

Şiir-17 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Dürüstlük

Şiir-17

...

Dadaloğlu'm yoktur sözün hilesi

Hangi tarihtedir bunun çilesi?

Ayas, Payas, Misis, Tumlu Kalesi

Beş kaleye hükmedenler nic'oldu.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	6	60%	4	40%	-	-	-	-	-	-	1
Tutarlılık	7	70%	3	30%	-	-	-	-	-	-	1
Kabul Edilebilirlik	7	70%	3	30%	-	-	-	-	-	-	1
Katkı Sağlayıcılık	7	70%	3	30%	-	-	-	-	-	-	1
Kelime İçeriği	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Metin Türü Kriterleri	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,94

Şiir-17'nin kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,94'tür. Buna göre Şiir-17' nin ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %97,1 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %2,8 olarak tespit edilmiştir.

Şiir-18 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Dürüstlük.

Şiir-18

Gönülden gönüle yol gider derler

Onu sürmeğe bir hoşça can gerek

Doğru söyle yiğit işin doğrusun

Hilebaz olamaz yiğit bön gerek.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	6	60%	4	40%	-	-	-	-	-	-	1
Tutarlılık	7	70%	3	30%	-	-	-	-	-	-	1
Kabul Edilebilirlik	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Katkı Sağlayıcılık	8	80%	2	20%	-	-	-	-	-	-	1
Kelime İçeriği	5	50%	3	30%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Metin Türü Kriterleri	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	4	40%	4	40%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,82

Şiir-18'in kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,82'dir. Buna göre Şiir-18' in ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %91,4 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %8,5 olarak tespit edilmiştir.

Şiir-19 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Dürüstlük.

Şiir-19

Dadaloğlu'm der ne söylesem hak,

Şükür olsun Mevla'ya da yüzümüz ak

Bize bu illerde devir günü yok

Çek atın başını Urum'a doğru.

Kriterler	Tamamen Uygun	Uygun	Kararsızım	Uygun Değil	Kesinlikle Uygun Değil	KGO					
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	7	70%	1	10%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Tutarlılık	6	60%	2	20%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Kabul Edilebilirlik	7	70%	2	20%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Katkı Sağlayıcılık	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kelime İçeriği	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Metin Türü Kriterleri	6	60%	2	20%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	6	60%	2	20%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,68

Şiir-19'un kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,68'dir. Buna göre Şiir-19' un ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %84,2 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %15,7 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

- *“Sanki aradığını bulamama var gibi, bulunduğu yerden rahatsız olma var gibi.”*

Şiir-20 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Aile Birliğine Önem Verme, Dayanışma, Yardımseverlik.

Şiir-20

Yaz bahar ayları geldi yerleşti

Akdeniz’in kabarması yel ilen

Eğer arif isen kurtar kendini

Zamanede pek uğraşma el ilen

Sırrını söyleme avrada ya da

Verir kısmetini ol Bari Hüdâ

Yaptırırsan iki dosta oda

Çok çalışma adam olman mal ilen

Koç yiğit kıymetin koç yiğit bilir

Aslan yatağına çakal mı gelir

Emmi day’ adama çok gerek olur

Kabardıc’ın gürlemesi yel ilen

Der Dadaloğlu da kaynadı yürek

Bir zaman ağladık bir zaman gülek

Şimdi ağzı uygun on kardaş gerek

Konak göçek, devran sürek el ilen.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	2	20%	8	80%	-	-	-	-	-	-	1
Tutarlılık	3	30%	7	70%	-	-	-	-	-	-	1
Kabul Edilebilirlik	4	40%	5	50%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Katkı Sağlayıcılık	4	40%	5	50%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kelime İçeriği	2	20%	6	60%	1	10%	1	10%	-	-	0,6
Metin Türü Kriterleri	2	20%	6	60%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	2	20%	6	60%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,77

Şiir-20'nin kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,77'dir. Buna göre Şiir-20' nin ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu

görüş belirten uzmanların oranı, %88,5 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %1,4 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %10 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

➤ “Çalışkanlık değeri de eklenebilir.”

Şiir-21 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Aile Birliğine Önem Verme, Yardımseverlik, Sevgi (Aile Sevgisi)

Şiir-21

Yaz gelip te beş ayları doğunca

Bülbülün figanı gonca gülünen

Bir fikara bir zenginin yanında

Onu geçinmesi müşkül halnan

Sırrını verme avrada ya da

Kendin başın için yaptır bir oda

Zarar etle adam olman kârınan

Benim sözüm dinleyene bir kışta

Sırrını tez verme yabana dostu

Adam olursan da çıkarsın üste

Zamanın geçinmesi şerinen

Kardaştan kardaşa kemlik m'olur

Şahanın yuvası ıssız mı kalır

Emmi Day'adama çok gerek olur

Kar'ağacın gürlmesi dalınan.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Tutarlılık	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Kabul Edilebilirlik	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Katkı Sağlayıcılık	4	40%	6	60%	-	-	-	-	-	-	1
Kelime İçeriği	5	50%	3	30%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Metin Türü	5	50%	3	30%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Kriterleri											
Ders Kitaplarında Yer Alması	4	40%	4	40%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Gereken Nitelikler											
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,8

Şiir-21'in kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,8'dir. Buna göre Şiir-21' in ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu

görüş belirten uzmanların oranı, %90 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %10 olarak tespit edilmiştir.

Şiir-22 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Aile Birliğine Önem Verme, Sevgi (Aile Sevgisi), Saygı (Aileye Duyulan Saygı).

Şiir-22

Yüce Haktan bir dileğim var benim

Yaşadıkça yardan irak etmesin

Yar yanında geçer olsun her günüm

Kem⁶⁵ rakibin dağında gül bitmesin.

---

⁶⁵ Kötü amaçla bakmak

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)	Frekans Yüzde (f) (%)			
Uyumluluk	4	40%	5	50%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Tutarlılık	3	30%	5	50%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Kabul Edilebilirlik	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Katkı Sağlayıcılık	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kelime İçeriği	4	40%	4	40%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Metin Türü Kriterleri	4	40%	5	50%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	5	50%	3	30%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,71

Şiir-22'nin kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,71'dir. Buna göre Şiir-22' nin ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %85,7 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %14,2 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

➤ “Dayanışma değerine vurgu yok gibi.”

Şiir-23 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Aile Birliğine Önem Verme, Sevgi.

Şiir-23

Aradım da en son buldum dengimi

Yar hasmıyla çıkıp ettim cengimi

Sen söyle de ben dolduram cöngümü⁶⁶

Muhabbetlik aramızdan gitmesin

---

⁶⁶ Eskiden, saz ozanlarının şiirlerini topladığı, kimi zaman başka saz ozanlarının şiirlerine de yer verdiği, eni boyuna göre uzun olan ve uzunlamasına açılan, deri kaplı şiir defteri.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	3	30%	7	70%	-	-	-	-	-	-	1
Tutarlılık	4	40%	6	60%	-	-	-	-	-	-	1
Kabul Edilebilirlik	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Katkı Sağlayıcılık	5	50%	4	40%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kelime İçeriği	4	40%	4	40%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Metin Türü Kriterleri	4	40%	5	50%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	4	40%	4	40%	2	20%	-	-	-	-	0,6
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,82

Şiir-23'ün kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,82'dir. Buna göre Şiir-23'ün ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %91,4 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %8,5 olarak tespit edilmiştir.

Şiir-24 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Bilimsellik

Şiir-24

Okuttuğun tutmaz oldu âlimler,

Kalktı da kitaptan arttı zulümler

Terlemeden mal kazanan zalimler

Can verirken soluması zor imiş.

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Tutarlılık	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Kabul Edilebilirlik	6	60%	3	30%	1	10%	-	-	-	-	0,8
Katkı Sağlayıcılık	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Kelime İçeriği	3	30%	7	70%	-	-	-	-	-	-	1
Metin Türü Kriterleri	3	30%	7	70%	-	-	-	-	-	-	1
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	5	50%	5	50%	-	-	-	-	-	-	1
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,91

Şiir-24'ün kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,91'dir. Buna göre Şiir-24'ün ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %95,7 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten uzmanların oranı %0 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %4,2 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

- “Verilen örneğin ‘terlemeden mal kazanan zalimler’ kısmı çalışkanlık değeri ile ilişkilendirilebilir.”
- “Çalışkanlık ve Sorumluluk değerleri de bu şiir ile verilebilir.”

Şiir-25 Kapsam Geçerlilik İndeksi

Değer: Yardımseverlik

Şiir-25

...

Çınar sana arka verip oturan

Pöhrenk⁶⁷ ile sularını getiren

Yoksulların işlerini bitiren

Samur⁶⁸ kürklü koca beyler nic'oldu

Tavlasında arap atlar beslenir

Konağında baz şahinler seslenir

---

⁶⁷ Yeraltındaki suyolu.

⁶⁸ Kürkü için avlanan bir sansar türü.

Duldasında nice yiğit yaslanır.

Boz-kır atlı yüce beyler nic'oldu

...

Kriterler	Tamamen Uygun		Uygun		Kararsızım		Uygun Değil		Kesinlikle Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	7	70%	2	20%	-	-	1	10%	-	-	0,8
Tutarlılık	7	70%	2	20%	-	-	1	10%	-	-	0,8
Kabul Edilebilirlik	6	60%	3	30%	-	-	1	10%	-	-	0,8
Katkı Sağlayıcılık	7	70%	2	20%	-	-	1	10%	-	-	0,8
Kelime İçeriği	7	70%	2	20%	-	-	1	10%	-	-	0,8
Metin Türü Kriterleri	7	70%	2	20%	-	-	1	10%	-	-	0,8
Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Nitelikler	5	50%	3	30%	1	10%	1	10%	-	-	0,6
Uzman Sayısı											10
Kapsam Geçerlilik Ölçütü											0,62
Kapsam geçerlilik indeksi											0,77

Şiir-25'in kazandıracaklarına yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,77'dir. Buna göre Şiir-25' in ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir şiir olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %88,5 olarak tespit edilirken olumsuz görüş belirten

uzmanların oranı %10 belirlenmiştir. Şiirin kazandıracaklarına yönelik kararsız kalan uzmanların oranı ise %1,4 olarak tespit edilmiştir.

Bu şiirin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılması için uzmanlara sorulan açık uçlu soruya verilen cevapların doğrudan alıntıları şu şekildedir.

- *“Dayanışma değeri de eklenebilir.”*
- *“Verilen örnekte çınar üzerinden sevgi (doğa sevgisi) değeri izlenimi de yansıtılmaktadır.”*

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Dadaloğlu şiiirlerinde ortaokul öğrencilerine kazandırılmak istenen adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik gibi on sekiz değerin on yedisine yer verilmiştir. Fakat tasarruf ile ilgili herhangi bir öğeye rastlanmamıştır.

Dadaloğlu şiiirlerinde adalet bütün değerin üstünde sayılmıştır. Türklere adalet kavramı hükümdarla temsil edilmektedir. Türklere için hükümdar adil olan, halkı arasından ayırım gözetmeyen kişidir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında adalet kavramıyla ilgili değere yer verilirse bu dersi alan öğrenciler atalarının adalet kavramına verdiği önemi daha iyi anlayacaktır. Bu şiiirler sayesinde adalet kavramını içselleştirecek ve davranışlarına yansıtacaktır.

“Adalet mülkün temelidir” sözünün neden söylenmiş olduğunu ve bu sözle ne anlatılmak istendiğini daha iyi kavrayacaktır. Ders kitaplarında adalet değerini yansıtan şiiirlerin hepsini bir anda vermek mümkün değildir. Fakat ders kitaplarımızda bulunan ünitelerde ve öğrenme alanlarında adalet kavramıyla ilgili olan bölümlerde bu şiiirlerin kullanılması öğrencilerin dersi ve konuyu anlamasını kolaylaştıracaktır. Örneğin dersin hazırlık aşamasında konu ile ilgili dikkat çekici bir şiiir okunarak öğrencilerin beyin fırtınası yapması sağlanabilir. Derslerin adalet kavramıyla ilgili şiiirleri okuyan öğrenciler bu değere ilgili daha rahat konuşmaya ve yorum yapmaya başlayacaktır. Konuya uygun olan şiiirler derste pankartlara yazılarak duvarlara asılabilir. Güzel yazı çalışmalarında bu şiiirlerden biri yazdırılabilir. Dadaloğlu'nun aşireti ile Osmanlı paşaları ya da diğer aşiret beyleri arasında geçen konuşmalar drama tekniği ile sınıfta canlandırılabilir, hikayeleştirilebilir, konuyu özetleyen bir slogan yazdırılabilir. Dadaloğlu şiiirlerinde üzerinde durulan ve sosyal bilgiler dersi kazanımlarından olan bilimsellik ile ilgili şiiirlerde işlenen konuya göre dersi daha anlaşılır kılmak için kullanılabilir. Ayrıca bilimin niçin önemli olduğunu, bilgeliğin neleri gerektirdiğini de öğrencilere vermesi bakımından Dadaloğlu şiiirleri sosyal bilgiler dersinde kullanılmaya uygundur. Atatürk'ün “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir” sözü gibi. “Hizmette kıl kadar eğrilik göstermemek” ve “Memlekette bir

kimse bir gece aç kalırsa, onu Tanrı sana soracaktır” hassasiyeti, her zaman, her toplumda arzulanan değerdir.

Dadaloğlu şiirlerinde listeleme yöntemi yapmak kolaydır. Çünkü şiirlerde değerler karşıtlarıyla birlikte verilmiştir. Örneğin barışın önemini anlatan şiirler bir yer sıralanırken savaşla ilgili şiirler bir yerde sıralanır. Daha sonra da öğrencilerden barışın neden önemli olduğuyula ilgili fikirlerini barışla ilgili şiirlerin altına, savaşın getireceği olumsuzluklarla ilgili düşüncelerini de savaşla ilgili şiirlerin altına yazması istenebilir. Bu sayede öğrenciler iki karşıt durum arasında karşılaştırma yapabilir.

Dadaloğlu şiirlerindeki değerler Sosyal Bilgiler dersindeki etkin vatandaşlık çalışmaların da kullanılabilir. Özellikle hak, adalet, eşitlik, saygı, sevgi, dürüstlük, yardımseverlik, duyarlılık gibi kavramlara bolca yer verildiği için bu şiirler etkin vatandaş yetiştirmede kullanılabilir. Ayrıca Sosyal bilgiler dersinin genel amaçları arasında yer alan değerlerini bilen bireyler yetiştirmede de kullanılabilir.

Dadaloğlu şiirlerinde sosyal bilgiler dersinde kazandırılmak istenen değerlerle ilgili şiirleri ezberleyebilirler. Ezberledikleri bu şiirleri günlük hayatlarında kullanabilirler ve herhangi bir olayda örnek verebilirler. Bir ödev hazırlarken ödevlerine bu şiirlerle başlayabilirler. Öğrencilerin bu değerleri içselleştirmeleri ve benimsemeleri noktasında öğretmenlere de görevler düşmektedir. Öğretmenler derslerde bu şiirleri örnek göstermeli ve değer benimseme noktasında öğrencilere örnek ve rol model olmalıdır. Dadaloğlu şiirleri incelendiği zaman şiirlerin önemli bir özelliği de şiirlerin hepsinin birbiriyle bağlantılı olmasıdır. Kısacası sosyal bilgiler derslerinde kullanılacak Dadaloğlu şiirleri ile öğrenciler değerlerimizi öğrenir ve korur. Bu açıdan baktığımız zaman sadece bu yönüyle bile Dadaloğlu şiirlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alması gerekmektedir. Dadaloğlu şiirleri Milli Eğitim'in her kademesinde işlenmeli ve bu şiirlerde yer alan değerler gelecek nesillere aktarılmalıdır. Ulusların varlıklarını devam ettirmesi noktasında edebi eserlerin önemi yadsımamaktadır.

Türk edebiyatına önemli eserler katan en güzel cevherlerden birisi de hiç kuşkusuz Dadaloğlu'dur. Dadaloğlu'nun yaşadığı dönem ve yer, olarak ele alındığı zaman birçok farklı zorluğun kol gezdiği bir ortamdır. Dadaloğlu, aşiretinden birçok insanın ölümüne şahitlik etmiştir. Savaşlar sonucunda ya da çıkan fermanlarla ölmeyenler ise göçebe yaşamın zorluklarıyla baş etmek zorunda kalmıştır. Dünyadaki

en değersiz şeyin insan onuru ve canı olduğu ve insanların değersiz – erdemsiz bir şekilde yaşadığı bir dönemde ömür süren Dadaloğlu, tüm bunları eserlerinde de dile getirmiş ve işlemiştir. Onun eserlerinde savaş ve savaşın yıkıcılığı, yok ediciliği ile birlikte birçok millî ve evrensel değer, âdeta nakış gibi işlenmiştir.

Bu çalışmada da Dadaloğlu'nun eserlerinde hangi değerlerin ele alınıp işlendiği araştırılmıştır. Ayrıca değer aktarımını gerçekleştirmenin en güçlü yollarından birinin de şiirler yoluyla yapılan aktarım olduğu gerçeğinden yola çıkarak, Dadaloğlu'nun eserlerinden ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için çeşitli şiirler hazırlanabilir mi sorusunun cevabı araştırılmıştır.

Araştırmanın hedef kitlesi ortaokul öğrencileri olduğu için değer kavramının tanımı ve kapsamının ne olduğu konusunda, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2017 yılında yayınlanan İlkokul ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2017 yılında yayınlanan İlkokul ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programı, 2006 yılında yayınlanan İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (6,7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve son olarak 2006 yılında yayınlanan ve MEB'in bir değerler listesi sunduğu ilk programlardan biri olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı programlarında verilen tanımlardan ve değerlerden yola çıkılmıştır. Böylelikle Dadaloğlu'nun şiirleri bu bağlamda oluşturulmuş değerlere göre incelenmiş ve elde edilen bulgulardan hareketle varılan sonuçlar sıralanmıştır.

Tespit edilen değerlerin aktarımını sağlamak amacıyla Dadaloğlu'nun eserlerinden seçilen metinlerin, ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alabilmesine yönelik uzman görüşlerine ilişkin sonuçlar

Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde yer verilmesi için, kültür aktarımı sağlamaya yardımcı olacak sosyal bilgiler dersleri eğitimine katkı sağlayacak ve milli eğitimin belirlemiş olduğu programa uygun yeni metinler hazırlamak zor ve zahmetli bir iş olacaktır. Günümüz dünyasında bilinçlenen toplum yapısıyla birlikte insanlar değer öğretimi ve aktarımı noktasında daha dikkatli bir konuma gelmiştir. Bu durumda ders kitaplarında yer alacak olan metinlerin seçimini zorlaştırmıştır. Ders kitaplarında yer alması için kaynak metin bulmanın oldukça zor olduğu bu dönemde Türk edebiyatımız oldukça zengin ve kaliteli içeriği ile karşımıza çıkmaktadır. Değer ve kültür aktarımı noktasında Türk edebiyatını geçmişten günümüze değin incelediğimiz zaman kültür aktarımını ağılayacağımız birçok örnek yer almaktadır.

Fakat geçmişten günümüze kadarki süreçte, sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan metinleri incelediğimiz de, çocuklarımıza ders kitaplarında okuttuğumuz metinlerin, yeteri kadar değer ve kültür aktarımını gerçekleştirmekten uzak olduğunu görmekteyiz. Değer aktarımında sosyal bilgiler ders kitaplarında kaynak metin olarak kullanılacak eserlerin başında kuşkusuz Dadaloğlu'nun şiirleri gelmektedir. Çünkü Dadaloğlu eserlerini oluştururken toplumsal olayları, durumları ve hatta savaş ve göç gibi konulara dahi şiirlerinde yer vermiştir. Halk ozanı olan Dadaloğlu içinde yaşadığı aşiretin, toplumun, ülkenin bir parçası olmuştur. Dadaloğlu'nun eserleri incelendiği zaman Dadaloğlu'nun şiirlerinde “ben” değil “biz” temasının hâkim olduğunu görmekteyiz. Bu yönüyle bile Dadaloğlu şiirleri toplumu yansıtmaya bakımdan değerleri aktarmaya uygun bir yapıdadır. Değer bir milletin, bir toplumun geçmişten bugüne değin sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel birikimlerinden süzülerek oluşmuş toplumun tamamında kabul edilmiş bir ölçüttür. Dadaloğlu şiirleri de incelendiği zaman, şiirler içinde yaşanan toplumu her yönüyle yansıtmaya bakımdan değer aktarımı için başat kaynak olması gerekmektedir.

Yapılan çalışmada Dadaloğlu şiirlerinden, Sosyal bilgiler ders kitapları için kaynak metinler oluşturulmuş, daha sonra bu şiirler uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşüne sunulan Dadaloğlu şiirlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alabilirlikleri incelenmiştir. Çalışmadan elde edilen verilere bu bağlamda aşağıda yer verilmiştir.

- Bu araştırmada, sosyal bilgiler eğitime ve öğretime olumlu katkı sağlayacak ve değer ve kültür aktarımına ortam hazırlayacak 25 şiir uzman görüşlerine uygun olarak değerlendirilmiş ve bunların tamamının, çalışma kapsamında belirlenen Dadaloğlu şiirleri ile değer aktarımına hizmet edeceği bilimsel verilerle belirlenmiştir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen ilk metin “Şiir-1” isimli metindir. “Bağımsızlık” teması ve “vatanseverlik, yurt sevgisi, millet sevgisi” alt temaları altında işlenmesi için uygun görülen metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,85 olarak tespit edilmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %92,8 olarak belirlenmiştir. Buna göre “Şiir-1” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.

- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-2” isimli metindir. “Duyarlılık” ve “Dürüstlük” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,6 belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %80 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-2” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-3” isimli metindir. “Saygı”, “Eşitlik” ve “Vatanseverlik” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,68 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %84,2 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-3” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-4” isimli metindir. “Adalet”, “Eşitlik” ve “Özgürlük” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,80 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %97,1 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-4” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-5” isimli metindir. “Vatanseverlik” ve “Saygı” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,8 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %90 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-5” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-6” isimli metindir. “Vatanseverlik” ve “Saygı” değerlerinin

kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,77 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %88,5 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-6” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.

- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-7” isimli metindir. “Vatanseverlik” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,97 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %98,5 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-7” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-8” isimli metindir. “Sevgi” ve “Saygı” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,94 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %97,1 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-8” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-9” isimli metindir. “Vatanseverlik”, “Sevgi” ve “Saygı” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,77 olarak tespit edilmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %88,5 olarak belirlenmiştir. Buna göre “Şiir-9” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-10” isimli metindir. “Vatanseverlik” değerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,85 olarak

belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %92,8 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-10” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.

- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-11” isimli metindir. “Vatanseverlik” ve “Duyarlılık” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,65 olarak tespit edilmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %82 olarak belirlenmiştir. Buna göre “Şiir-11” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-12” isimli metindir. “Vatanseverlik”, “Dayanışma ve “Sevgi” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,94 olarak tespit edilmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %97,1 olarak belirlenmiştir. Buna göre “Şiir-12” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-13” isimli metindir. “Vatanseverlik”, “Sevgi” ve “Saygı” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,48 olarak tespit edilmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %74,2 olarak belirlenmiştir. Buna göre “Şiir-13” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-14” isimli metindir. “Vatanseverlik” ve “Sevgi” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,85 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %92,8 olarak tespit edilmiştir.

Buna göre “Şiir-14” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.

- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-15” isimli metindir. “Adalet”, “Eşitlik” ve “Vatanseverlik” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,71 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %85,7 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-15” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-16” isimli metindir. “Yardımsızlık” değerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,85 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %92,8 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-16” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-17” isimli metindir. “Dürüstlük” değerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,94 olarak tespit edilmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %97,1 olarak belirlenmiştir. Buna göre “Şiir-17” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-18” isimli metindir. “Dürüstlük” değerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,82 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %91,4 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-18” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.

- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-19” isimli metindir. “Dürüstlük” değerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,68 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %84,2 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-19” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-20” isimli metindir. “Aile Birliğine Önem Verme”, “Dayanışma” ve “Yardımseverlik.” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,77 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %88,5 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-20” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-21” isimli metindir. “Aile Birliğine Önem Verme”, “Sevgi” ve “Yardımseverlik.” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,8 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %90 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-21” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-22” isimli metindir. “Aile Birliğine Önem Verme”, “Sevgi” ve “Saygı” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,71 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %88,7 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-22” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.

- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-23” isimli metindir. “Aile Birliğine Önem Verme” ve “Sevgi” değerlerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,82 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %91,4 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-23” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-24” isimli metindir. “Bilimsellik” değerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,91 olarak tespit edilmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %95,7 olarak belirlenmiştir. Buna göre “Şiir-24” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.
- Ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için değerlendirilen bir diğer metin ise “Şiir-25” isimli metindir. “Yardımseverlik” değerinin kazandırılmasına yönelik olarak uzman görüşüne sunulan metnin, uzman görüşleri neticesinde elde edilen ve en az 0,62 olması gereken kapsam geçerlilik indeksi, 0,77 olarak belirlenmiştir. Bu şiirin kazandıracaklarına yönelik olumlu görüş belirten uzmanların oranı, %88,5 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Şiir-25” isimli metnin, ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için uygun bir metin olma özelliğine sahip olduğu söylenebilir.

5.2. Öneriler

Her toplumun kendi bekasını sağlamak amacıyla, kendi kültürel yapısına uygun değerlere sahip bireyler yetiştirme kaygısı olduğunu göz önüne aldığımızda, değer eğitimi ve kültür aktarımı konularının, günümüzde her toplumda, gittikçe artan bir öneme sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle, gelecek nesillerimizi kendi kültürel ve millî yapımıza uygun bir şekilde yetiştirebilmek için, tüm toplumlarda olduğu gibi bizim ülkemizde de, değer eğitimine ve kültür aktarımına yeteri kadar önemin verildiği öğretim programları oluşturulmalıdır.

Dadaloğlu şiirlerinde yer alan öğelerin birçoğu Türk milletinin kimlik yapısı hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca beylikler döneminde Osmanlı, beylik mücadeleleri hakkında da bilgi vermesi yönüyle Türk tarihinin belli bölümüne ışık tutmaktadır.

Türk milli eğitiminin ve sosyal bilgiler dersinin ortak amaçlarından olan görevlerini, sorumluluklarını ve haklarını bilen bunları kullanabilen vatanına ve milletine bağlı bireyler yetiştirmektir. Dadaloğlu şiirlerinde de vatan sevgisi, yardımseverlik, hak, adalet gibi kavramlara bolca yer verilmesi yönüyle Türk Milli Eğitim'inin ve sosyal bilgiler dersinin içeriğine uygundur.

- Eğitim-öğretim süreci, birçok basamağı olan uzun soluklu bir süreç olduğundan, etkili bir değer eğitimi yapabilmek için, bu sürecin önemli ayaklarından birini teşkil eden öğretmenlerin de değer bağlamındaki eksikliklerini giderici nitelikte çalışmaların yapılması gereklidir. Bu nedenle öğretmen yetiştiren kurumların, eğitim fakültelerinin müfredatları bu bağlamda yeniden gözden geçirilmeli ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Etkin bir değer eğitimi için ailelere de büyük görevler düşmektedir. Bu bağlamda çocukların sadece okullarda değil aileleriyle de değer öğretiminin, aktarımının sağlanması için ailelere de değer aktarımı, değer kazandırma gibi konularda eğitim verilmelidir.
- Değer eğitiminin birey ve toplum hayatı için önemini ortaya koyacak nitelikte çalışmalar yapılmalı ve etkin, etkili değer öğretimi ve kültür aktarımını gerçekleştirecek yeni yöntemlerin keşfi için, gerekli görüş alışverişinin sağlanabileceği bilimsel çalışmalar yapılmalı, toplantılar düzenlenmelidir.

- Eğitim-öğretim süreci içerisinde Dadaloğlu'nun eserlerinden kaynak şiirler seçilmeli. Üzerinde gerekli çalışmalar ve düzenlemeler yapıldıktan sonra bu şiirlere ders kitaplarında yer verilmelidir.
- Çalışma sonucunda elde edilen Dadaloğlu şiirleri sadece sosyal bilgiler ders kitaplarında değil diğer ders kitaplarında da kullanılmalıdır.
- Türk edebiyatının önemli bir yere sahip olan Dadaloğlu eserleri değerlerimize ait birçok örnek barındırmaktadır. Bu şiirler üzerinde çalışma yapılmalı ve bu alanda yapılan çalışmaların sayıları arttırılmalıdır.
- Benzer çalışmalar, ilgili kurumlarca takip edilmeli ve eğitim-öğretim süreciyle ilgili düzenlemelerde göz önünde bulundurulmalıdır.

Sosyal bilgilerin değerlerinden olan istenen adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, tasarruf, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik gibi on sekiz değerden on yedisine Dadaloğlu şiirlerinde örnekler bulunması nedeniyle sosyal bilgiler dersinde etkin bir şekilde kullanılması öğrencilerin dersleri daha rahat ve kolay bir şekilde anlayıp içselleştirmesini sağlayacaktır.

Yukarıda ki bulgular ışığında baktığımız zaman Dadaloğlu şiirleri Türk Milli Eğitimi ve sosyal bilgiler dersinin içeriğini yansıtan birçok öge barındırması sebebiyle ilköğretim kademelerinde sosyal bilgiler dersi başta olmak üzere Türkçe dersi gibi derslerde de okutulması dersin işlenişini ve konunun anlaşılmasına yardımcı olacağı için Dadaloğlu şiirlerine yer verilmesi fayda sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Adalı, O. (1973). *Dadaloğlu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akbaş, O. (2004). *Türk millî eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akkaya, N. (1999). *Dadaloğlu'nun şiirlerindeki tarihi olaylar ve bu olaylarda yer alan özel kişi adları*. III. Uluslararası Halk Kültürü Bilgi Şöleni, (30 Kasım-2 Aralık 1998), Adana: Adana Valiliği Yayınları, 37-48.
http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/sempozyum/sempp_3/akkaya.php.
- Aktepe, V. ve Tahiroğlu, M. (2016). “Değerler eğitimi yaklaşımları ve etkinlik örnekleri.” *JASSS*. 42, 361-384.
- Akyüz, H. (1991). *Eğitim sosyolojisinin temel kavram ve alanları üzerine bir araştırma*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Albayrak, N. (1993). Dadaloğlu maddesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (Cilt. 8, 397-398). İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi.
- Altun, S. A. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 7-18.
- Alyılmaz, C. ve Alyılmaz, S. (2014). Amirbek Turatoviç Muratov'dan Yenisey'e sesleniş. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 3/1, 68-84.
- Ayre, C. ve Scally, A. J. (2014). “Critical values for lawshe's content validity ratio: Revisiting the original methods of calculation”. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47(1), 79-86.
- Bacanlı, H. (1999). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (2004). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Balcı, A. F. ve Yanpar, T. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin değer kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90.
- Baloğlu, M. ve Balgalmış, E. (2005). İlköğretim ve ortaöğretim yöneticilerinin öz-değerlerinin betimlenmesi: Tokat ili örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10, 19-31.
- Baş, V. ve Hamarta, E. (2013). *Üniversite öğrencilerinde değerler ve yaşamın anlamı arasındaki ilişki*. I. Ulusal Değerler Eğitimi Kongresi, (31 Ekim- 02 Kasım, 2013), Konya.

- Başar, H. (2003). Satı Bey ve eğitimle ilgili görüşleri, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(2), 47-67.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Büyükdüvenci, S. (2003). Değerin değeri üzerine. Ş. Yalçın (Ed.), *Değer ve Bilgi Sempozyum Kitabı*. 30-60 1. Baskı Ankara: Vadi Yayınları.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B. ve Turner, L. A. (2015). *Research methods design and analysis* (Çev. Ed. A. Aypay). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2016). *Research design qualitative, quantitative and mixed methods approaches* (Çev. Ed. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çağlar, A. (2005) Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar. (Yayıma Hazırlayan: M. Sevinç) *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Çınar, A. (2006). Modern zamanların değer arayışı: Varlık-bilgi-değer birliğinin önemi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(11), 53-68.
- Çileli, M. (1990). *Gençlik değeri üzerine bir araştırma*. Ankara: Ara Yayıncılık.
- Daghfous, N., Petrof, J. V. ve Pons, F. (1999). Values and adoption of innovations: A crosscultural study. *Journal of Consumer Marketing*, 16(4), 314-331.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Denzin, N. K. ve Lincoln, Y. S. (1994). *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji: Kavram ve sorunlar*. Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2006). Değerler eğitimi. C. Öztürk, (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. (255-286, 1. Baskı). Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2000). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem.
- Dönmez, B. (2011). Öğretmenlik mesleki değerlerinin aşınma sürecine ilişkin bir değerlendirme. *Eğitime Bakış*, 7(19), 3-8.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Elbir, B. ve Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 8(1), 1321-1333.

- Ersoy, A. F. (2007). *Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Fernandes, L. (1999). Value personalisation: A base for value education. www.eric.ed.gov, ERIC Document: ED 434 880. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED434880.pdf>
- Görkem, İ. (2001). Dadaloğlu fenomeni bağlamında Türk saz şiirinin sorunları, *Millî Folklor*, 49, 57-66.
- Görgen, F. (1966). *Dadaloğlu ve Türkmen güzeli*. İstanbul: Çınar Matbaası.
- Güven, A. Z. (2014). *Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde değerlerin kullanımı*. Konya: Palet Yayınları.
- Hacıkadıroğlu, V. (2002). *Bilgi ve değer: Bilgi ve değer sempozyumu bildirileri*. Ankara: Vadi Yayınları. 35-45
- Halstead, J. M. Ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal Of Education*, 30(2), 169-202.
- Kabak, T. (2018). Dadaloğlu'nun şiirlerine ekoeleştirel bir yaklaşım. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11(21), 36-47.
- Kale, N. (2007). *Nasıl bir değerler eğitimi?*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. (26-28 Kasım 2004), 313-322, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Karakuş, N. (2015). *Türkçe öğretiminde kaynak metinlerin temalara uygunluğu yönünden değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaplan, M. (2000). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(5), 463-477.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayıncılık.
- Ketenci, T. (1997). *Hartmann etiğinde değer(ler) kavramı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kinnier, R.T., Kernes, J.L. ve Dautheribes, T.M. (2000). *A short list of universal moral values. Counseling and Values*. October 1, 1-20. CK American Counseling Association (URL:<http://highbeam.com> adresinden 05/09/2010 tarihinde indirilmiştir.)
- Korgunal, M. Z. (1954). *Dadaloğlu*. Adana: Ayyıldız Kitabevi.
- Korgunal, M. Z. (1965). *Dadaloğlu tam ve hakiki hayatı ve şiirleri*. İstanbul: Çeşit Kitabevi.

- Köktürk, M. (2006). *Kültürün dünyası/ kültür felsefesine giriş*. Ankara: Hece Yayınları.
- Köktürk, Ş. (2017). *Bir karşı iktidar figürü: Dadaloğlu*, Giresun: Giresun Üniversitesi I. Uluslararası Dil, Sanat ve İktidar Sempozyumu Bildirileri Kitabı, 567-574.
- Lawshe, C. H. (1975). "A quantitative approach to content validity". *Personnel Psychology*, 28, 563-575.
- Leming, S. J. (1997). *Teaching values in social studies education past practices and current trends*. http://www.usoe.k12.ut.us/curr/char_ed/fedproj/hist/teaching.htm adresinden edinilmiştir.
- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (6-7.sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2006). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (6, 7, 8. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Oral, T. (2013). *İlköğretim öğrencilerinde insani değerlerin özyeterlik algılarını ve bilişsel strateji kullanımını yordama gücü*. I. Ulusal Değerler Eğitimi Kongresi. (31 Ekim-02 Kasım 2013), Konya.
- Özdemir, A. Z. (1985). *Avşarlar ve Dadaloğlu*. Ankara: Dayanışma Yayınları.
- Özlem, D. (2002). "Değerler sorununda nesnelcilik/mutlakçılık ve öznelcilik/rölativizm tartışması üzerine." *Bilgi ve Değer: Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri (Ed. Şahabettin Yalçın, ss. 282-312)*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Öztelli, C. (1974). *Üç kahraman şair: Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu*, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Reboul, O. (1995). "Değerlerimiz evrensel midir?" (Çev. H. Izgar). *Eğitim Yönetimi*, 1(3), 363-374.
- Sakaoğlu, S. (1986). *Dadaloğlu*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Sancak, Y. (2011). *Mevlana'nın Mesnevi adlı eserinin sosyal bilgilerde değer kazanımındaki rolü*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.
- Saydam, A. (2009). Sultanın özel statüye sahip tebaası: Konar-göçerler. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 9-31.
- Sims, M. (2003). "Value-based education for pre-service students in children and family studies." *Journal of Educational Enquiry*, 4, (1) pp. 68-79. Retrieved July, 04, 2008 from www.literacy.unisa.edu.au/jee/Papers/JEEVol4No1/Paper%205.pdf.

- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2014). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, İ. (2006). *Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler: İncelemeler-Araştırmalar*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Tahiroğlu, M. (2014). Sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi etkinlik örnekleri: İlkokul 4. sınıf. R. Turan ve K. Ulusoy. (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi*, (339-366, 1. Baskı). Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Taşpınar, M. (2009). *Eğitimde örtük program ve değerler eğitimi*. I. İyilik Sempozyumu Bildiri Kitabı, 25-30. Elazığ: Elazığ Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- TDK, (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yay.
- TDK, (2015). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yay.
- TDK. (2010). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkında görüşleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Toros, T. (1940). *Dadaloğlu-XIX. yüzyıl Çukurova saz şairi*. Adana: Yeni Adana Basımevi.
- Uyguner, M. (1990). *Dadaloğlu: Yaşamı, sanatı, şiirlerinden seçmeler*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Yağcı, Ö. (1999). *Dadaloğlu: Yaşamı ve bütün şiirleri*. İstanbul: Gün yayıncılık.
- Yalman (Yalkın), A. R. (1977). *Cenup'ta Türkmen Oymakları I*. (Yayıma Hazırlayan: S. Emir) Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yapıcı, A., Kutlu, M. O. ve Bilican, F. I. (2012). "Öğretmen adaylarının değer yönelimleri." *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 129-151.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 19, 499-522.
- Yeşildağ, Y. (2003). *Dadaloğlu: Yaşamı ve bütün şiirleri*. Ankara: Gün yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin değer tercihlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(7). 109-128.
- Yığittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 207-209.

Yurdugül, H. (2005). *Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliliği için kapsam geçerlilik indekslerinin kullanılması*, XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. (28–30 Eylül 2005), Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Denizli. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/PamukkaleBildiri.pdf>.

Yurdugül, H. ve Bayrak, F. (2012). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerlik ölçüleri: Kapsam geçerlik indeksi ve Kappa istatistiğinin karşılaştırılması, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 264-271.

